

Contourenschets

bouwstenen voor het
Ruimtelijk Perspectief Achterhoek

Oktober 2024

Contourenschets

bouwstenen voor het
Ruimtelijk Perspectief Achterhoek

Oktober 2024

Colofon

Oktober 2024, gemaakt door:

Werkend Landschap
info@werkendlandschap.nl

Neder|land|schap
martijn.horst@nederlandschap.com

In opdracht van:
Achterhoek Ambassadeurs
Raadhuisstraat 25
7001 EX Doetinchem

“

“Deze contourenschets geeft richting aan het vervolg om tot het Ruimtelijk Perspectief Achterhoek (RPA) te komen. Onderverdeeld in een viertal thema's (hoofdcontouren) vormen verhaallijnen en observaties en een tiental contouren de basis. Het is een eerste contour die belangrijke noties meegeeft over waarom en hoe bodem en water meer sturend te maken bij ruimtelijke ontwikkelingen, over het belang van strategische keuzes in de woon-, energie- en mobiliteitsagenda en eerste aanzetten voor nieuw elan in landbouw en circulaire economie. De identiteit van gebieden en inwoners, het landschap en het karakter van de streek geven hoop, energie en kunnen verbindend werken bij het vormgeven van de ingewikkelde transitie waar we midden in zitten. De ambitie is om in de Achterhoek in te zetten op een gelukseconomie en het begrip van brede welvaart centraal te stellen. De Achterhoek is, blijft en wordt een regio waar het voor inwoner en bezoeker goed toeven is. ”

Inhoudsopgave

1. Inleiding	8	<i>Contour:</i> Onze ruimtelijke inrichting maakt de leefomgeving gezond en divers.
2. Wat voor regio willen we zijn?	16	
Vier hoofdcontouren voor een Achterhoeks model		
Hoofdcontour 1: Met onze eigen identiteit bouwen we een sterke Achterhoek.	20	
- De basis onder onze voeten - Een uniek hydrologisch systeem - Achterhoekse veldnamen - Achterhoekse dorpslandschappen - Het watersysteem functioneert niet meer zonder loodgieter - Achterhoekse stadslandschappen - De Achterhoek in een getrapt watersysteem? - Dorpslandschappen én stadslandschappen		
<i>Contour:</i> We benutten onze vier unieke stroomgebieden.		
<i>Contour:</i> Dorpen, steden en buurten met gemeenschapszin zijn onze kracht.		
Hoofdcontour 2: We behouden en vergroten onze leefbaarheid en de brede welvaart.	44	
- De historische welvaart - De Achterhoek in de jaren 50 - De Achterhoek in een grensoverschrijdende landstreek - Brede welvaart staat centraal - Bereikbaarheid: wie kan waar goed komen? - Nabijheid van voorzieningen - Bevolkingsopbouw in de Achterhoek - Biedt het kansen om de Achterhoek te bekijken als 15-minuten-stad en 30-minuten-regio?		
<i>Contour:</i> Brede welvaart is onze bril én ons kompas voor ruimtelijke keuzes.		
Hoofdcontour 3: Wonen, werken en mobiliteit in sterke fysieke netwerken	70	
- Wonen en werken in een veranderende samenhang - Wat betekent wonen in de Achterhoek de komende jaren? - De Achterhoekse economie - Verschuiving in vestigingsvoorwaarde		
<i>Contour:</i> Wonen met maatschappelijke meerwaarde.		
<i>Contour:</i> We investeren in de economie van de toekomst.		
- Fysieke netwerken		
<i>Contour:</i> Onze fysieke netwerken ondersteunen de regionale ambities.		
- Parkways in de Achterhoek?		
<i>Contour:</i> Mobiliteit: als Achterhoek kunnen we nog kiezen!		
Hoofdcontour 4: Vitale landbouw in een werkend landschap.	100	
- Bodem en watergebruik bepalen het agrarische landschap - Onze 800 mm jaarlijkse regenval gebruiken we zelf		
<i>Contour:</i> 800 mm regenval benutten we voor onze eigen landbouw.		
<i>Contour:</i> 10% groenblauwe dooradering voor natuur zonder harde grenzen.		
Bijlage 1. Achtergrond bij het Ruimtelijk Perspectief Achterhoek	122	
Bijlage 2. Het proces tot nu toe	128	

1. Inleiding

1.1 AANLEIDING VOOR HET RUIMTELIJK PERSPECTIEF ACHTERHOEK (RPA)

In de Achterhoek is behoefte aan een eigen ruimtelijk verhaal, aanvullend op en een ruimtelijke vertaling van de Achterhoek Visie 2030, voor de lange termijn, ver voorbij 2030. Want er komen grote opgaven op de regio af voor verstedelijking, mobiliteit, water, energie- en landbouwtransitie en natuur. Het Rijk en de provincie Gelderland gaan ruimtelijke keuzes maken. Gemeenten en waterschap worden gevraagd om daarvoor hun input te leveren en te participeren in die processen. De Achterhoek hecht waarde aan een eigen krachtige verhaal. Uitgaande van kracht, met de sterke Achterhoekse identiteit als vertrekpunt, levert de regio input aan het Rijk en de provincie.

De 8RHK Board heeft opdracht gegeven tot het opstellen van een Ruimtelijk Perspectief Achterhoek (RPA) voor de lange termijn (2050 en verder). De Stuurgroep RPA voert deze opdracht uit. De Provincie heeft haar eigen ruimtelijke bevoegdheden die leidend blijven. De provincie juicht toe dat er een ruimtelijk perspectief voor de Achterhoek wordt gemaakt.

Wat is het RPA?

Het RPA is een krachtig ruimtelijk toekomstverhaal voor de Achterhoek op lange termijn dat de integrale basis biedt voor het stellen van prioriteiten en het maken van keuzes voor de ruimtelijke ontwikkelingen en vraagstukken. Het RPA geeft antwoord op de vraag wat voor regio de Achterhoek wil zijn en welke ruimtelijke uitwerking dat heeft.

“Zijn we met z’n allen in staat om te durven dromen over de verre toekomst? Zijn we in staat om daar naar te verlangen met z’n allen. [...] Zolang we dat willen en de gemeenschap in staat stellen om daar mee aan de slag te gaan, dan wordt alles op weg daar naar toe veel makkelijker. En gaan we onszelf niet meer frustreren met allemaal planprocessen voor de korte termijn. Om zaken te faciliteren in de ruimte waar we überhaupt geen behoefte aan hebben. Ga alsjeblieft nadenken over waar je naar toe wilt met je landschap en organiseer met z’n allen de route daar naar toe.”

1.2 DOELEN

Met het ontwikkelen van het RPA hebben de overheden (gemeenten, waterschap) drie doelen:

1. Inzicht en doorwerking in onze lange termijn koers

Het RPA werkt aan een doorkijk voor de Achterhoek voor de langere termijn. Het RPA geeft koers aan toekomstige keuzes die invloed hebben op het ruimtegebruik. Daarbij wordt rekening gehouden met nieuwe ontwikkelingen en actualiteiten. Daarmee kan het perspectief gedurende de reis dus ook veranderen.

2. Bundelen van de Achterhoekse kracht

Met het RPA als leidraad wil de Achterhoek met één mond spreken richting alle partijen over de keuzes die zij (gaan) maken voor de regio. Het vormt de basis voor de gebiedsgerichte uitwerking van de plannen van provincie en Rijk en geeft ook richting aan initiatieven van niet-overheden. Dus sterk in wat de regio wil, minder kwetsbaar voor zaken die bepaald gaan worden voor het gebied en is aanvullend op sectorale opgaven en uitwerkingen.

3. Anticiperen en goed voorbereid zijn

De regio acteert daarmee zowel proactief (een eigen Achterhoekse verhaal), reactief (adequaat reageren en ruimte bieden voor vraagstukken die op de regio afkomen) en anticiperen in dagelijkse beslissingen en processen (gezamenlijk werken richting dat toekomstperspectief).

1.3 KRACHT VAN DE ACHTERHOEK

De Achterhoek heeft met haar naoberschap, innovatiekracht en landschappelijke kwaliteit sterke troeven in handen om op lange termijn de prachtige regio te blijven en een bijdrage te leveren aan de maatschappelijke opgaven waar we voor staan. De Achterhoek heeft de ambitie een voorbeeldregio te zijn, waar stad en land hand in hand gaan en een aantrekkelijke plek te blijven om te wonen, te werken en te recreëren, met een sterke identiteit die geworteld is in traditie en innovatie. Kortom: een regio waar de brede welvaart hoogtij viert. Daartoe wordt het Ruimtelijk Perspectief Achterhoek gemaakt, gezamenlijk met overheden en stakeholders (30).

1.4 OVER DE GRENZEN HEEN

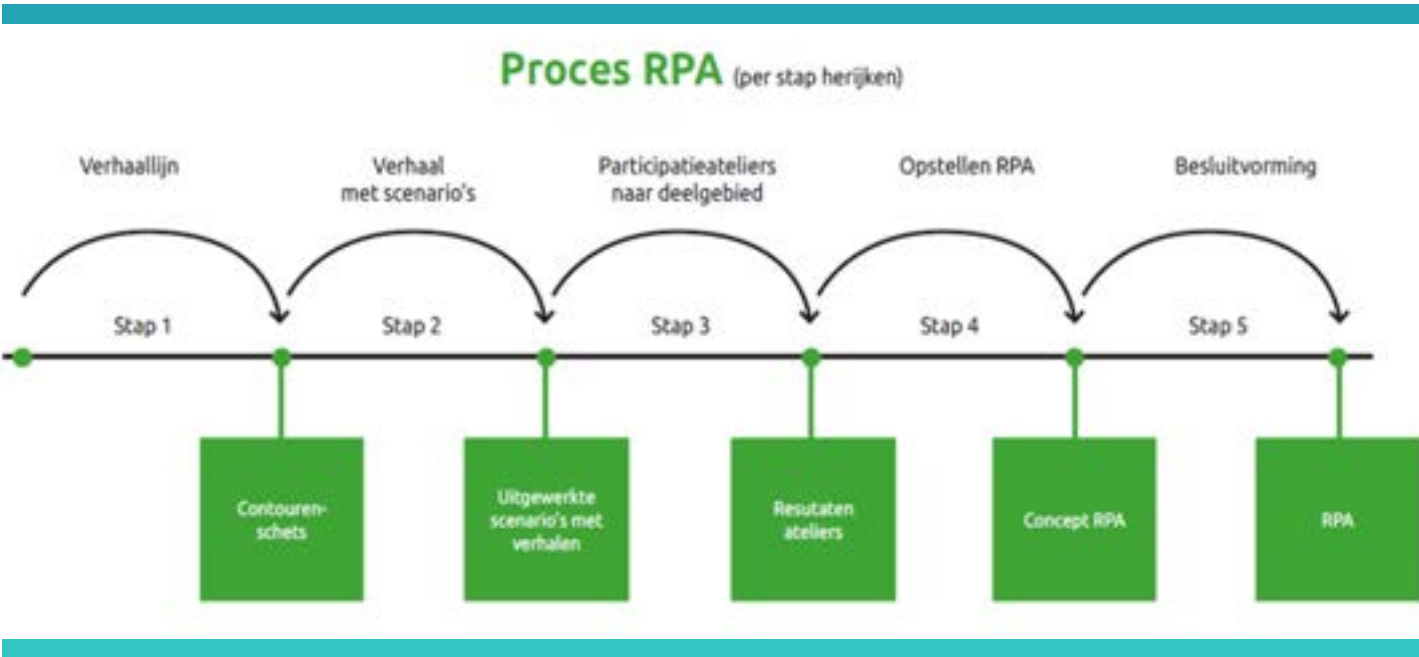
Het RPA gaat over het gebied van de 8 gemeenten: Berkelland, Winterswijk, Aalten, Oost-Gelre, Bronckhorst, Oude IJsselstreek, Doetinchem en Montferland, een deelgebied van het Waterschap Rijn en IJssel. Op kaarten in deze Contourenschets is soms een groter gebied ingetekend, richting Lochem en Zutphen, richting Arnhem/Nijmegen en over de landsgrens heen richting Duitsland. Dit om aan te geven dat we over grenzen heen kijken, over de gemeentegrenzen, over de grenzen van de regio en ook over de landsgrenzen.

1.5 PROCES OP HOOFDLIJNEN

Het proces om te komen tot het RPA duurt ongeveer 2 jaar (start november 2023). Er zijn 5 processtappen. Stap 1 is het maken van een Contourenschets RPA, bij stap 2 en 3 worden scenario's ontwikkeld voor de toekomst en vinden participatieateliers plaats. Juist om met betrokkenen in gesprek te gaan over de toekomst van de Achterhoek. In stap 4 en 5 wordt het RPA opgesteld en vindt de besluitvorming plaats.

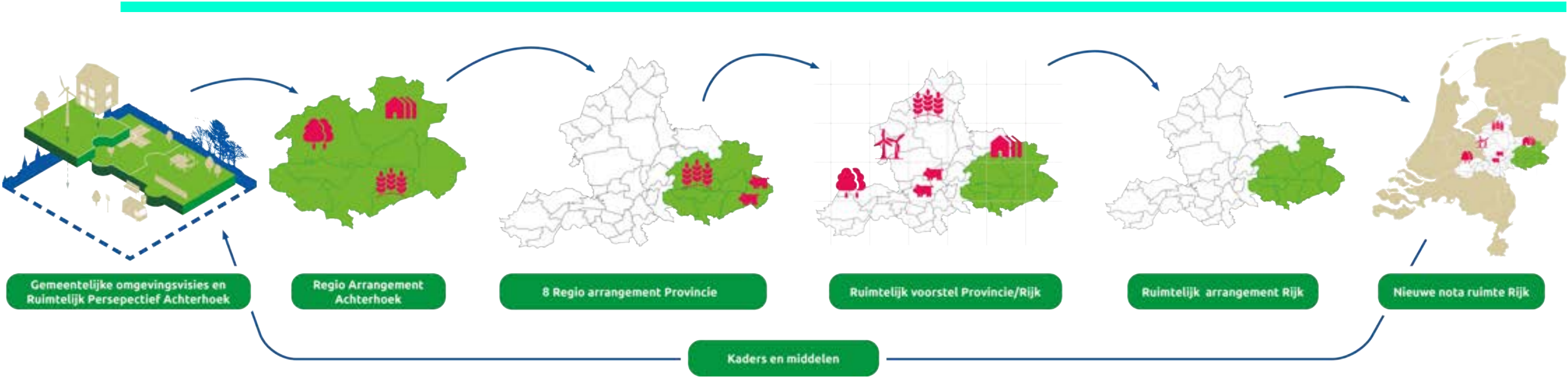
1.6 CONTOURERNSCHETS

Voor u ligt de Contourenschets Ruimtelijk Perspectief Achterhoek. De Contourenschets vormt een onderlegger voor het maken van het RPA. Het bevat een schat aan informatie waar voor het vervolg uit geput kan worden. Het bevat de uitkomsten van inhoudelijke verdiepingen, het ontwerpend onderzoek, de reflecties op gehouden presentaties in verschillende gremia, de resultaten van de meerdere werksessies en benoemt denkrichtingen, onderzoeksvragen, kansen en dilemma's.

1.7 CONTEXT

Het RPA ontwikkelt zich in een dynamische en complexe context. In onderstaand plaatje is het RPA in deze context geplaatst. Het plaatje start met de gemeentelijke omgevingsvisies en het RPA. Onder regie van de provincie is het regioarrangement 1.0 gemaakt met gemeenten, waterschap en provincie. In Gelderland zijn in totaal voor 7 regio's regioarrangementen opgesteld, die onder andere de basis zijn geweest voor het ruimtelijk voorstel. Dit ruimtelijk voorstel wordt uitgewerkt tot wederkerige afspraken tussen Rijk en provincie in een Ruimtelijk arrangement. Dit ruimtelijk arrangement, samen met de ruimtelijk arrangementen van de andere 11 provincies, vormt input voor de Nota Ruimte. De Nota Ruimte werkt dan weer door in de lokale omgevingsvisies en het RPA.

2. Wat voor regio willen we zijn?

Vier hoofdcontouren voor een Achterhoeks model

Vanuit de aanwezige basis en met de input uit de presentaties en werksessies is een viertal hoofdcontouren benoemd. Deze bundelen de belangrijkste observaties, inzichten en contouren en derhalve vormen zij de inhoudelijke kern van deze contourenschets. Deze bundeling vormt het uitgangspunt voor de vervolgstappen om tot het Ruimtelijk Perspectief Achterhoek te komen.

Voorafgaand aan de contouren, is er een aantal uitgangspunten van belang bij het maken van het Ruimtelijk Perspectief Achterhoek. Deze vormen nu en in het vervolg de rode draad voor alle verdere uitwerkingen:

1. We hebben oog voor de diversiteit binnen de Achterhoek en daarmee zijn er accentverschillen in de uitwerking.
2. De uitwerking geeft invulling aan de Achterhoek als SDG-regio en we werken daarbij aan balans tussen de verschillende ruimtelijke ontwikkelingen.
3. Het behouden, vergroten en ontwikkelen van de leefbaarheid, de brede welvaart en ruimtelijke kwaliteit in de Achterhoek staat daarbij centraal. We doen het voor onze inwoners nu en voor de toekomstige generaties.
4. Naoberschap en innovatiekracht zorgen voor een sterke uitvoeringskracht en vragen om experimenteerruimte.

HOOFDCONTOUR 1

Met onze eigen identiteit bouwen we een sterke Achterhoek.

HOOFDCONTOUR 2

We vergroten onze leefbaarheid en de brede welvaart.

HOOFDCONTOUR 3

Wonen, werken en mobiliteit in sterke fysieke netwerken.

HOOFDCONTOUR 4

Vitale landbouw in een werkend landschap.

HOOFDCONTOUR 1:
Met onze eigen identiteit bouwen we een sterke Achterhoek.

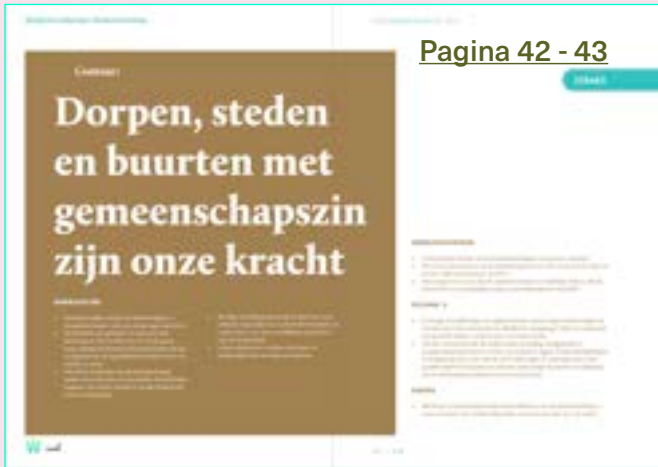
HOOFDCONTOUR 2:
We behouden en vergroten onze leefbaarheid en de brede welvaart.

HOOFDCONTOUR 3:
Wonen, werken en mobiliteit in sterke fysieke netwerken.

HOOFDCONTOUR 4:
Vitale landbouw in een werkend landschap.

**Met onze
eigen
identiteit
bouwen we
een sterke
Achterhoek.**

Met onze eigen identiteit bouwen we een sterke Achterhoek.

TOEN

In het landschap van de Achterhoek stroomt elke regendruppel van oost naar west. Van de bronnen van de Baumbergen naar de beekmondingen in de IJssel. Dat systeem van hoog naar laag bepaalt ons aardkundig fundament. Met vier regenwatergevoede beeksystemen uniek in zijn soort. Onze voorouders bouwden in dat landschap onze huidige dorpen en ontgonnen de hoge en lage gronden. Aan onze veldnamen kunnen we nog steeds zien hoe ze dat hebben gedaan. Ook al is het landschap verandert, elke Achterhoeker kan met die veldnamen het natuurlijk landschap van zijn eigen dorp zo uittekenen. Onze fijnmazige verstedelijking heeft daar haar oorsprong.

NU

Het watersysteem van de vier stroomgebieden is stap voor stap naar de hand van de mens gezet. Steeds rechter met een snellere waterafvoer tot gevolg. Tot op het punt dat het niet meer functioneert zonder een grote hoeveelheid stuwen. We draaien daarbij zelf aan de knop om het droger te maken of juist langer nat te houden. Water aanvoeren kan echter beperkt. Eenmaal weg is ook echt weg. Langs de Oude IJssel, op het plateau van Winterswijk en op de rechteroever van de IJssel komt naoorlogs de verstedelijking opzetten. Nieuwe stadslandschappen ontstaan. Onze sociale gebondenheid is er niet minder om.

STRAKS

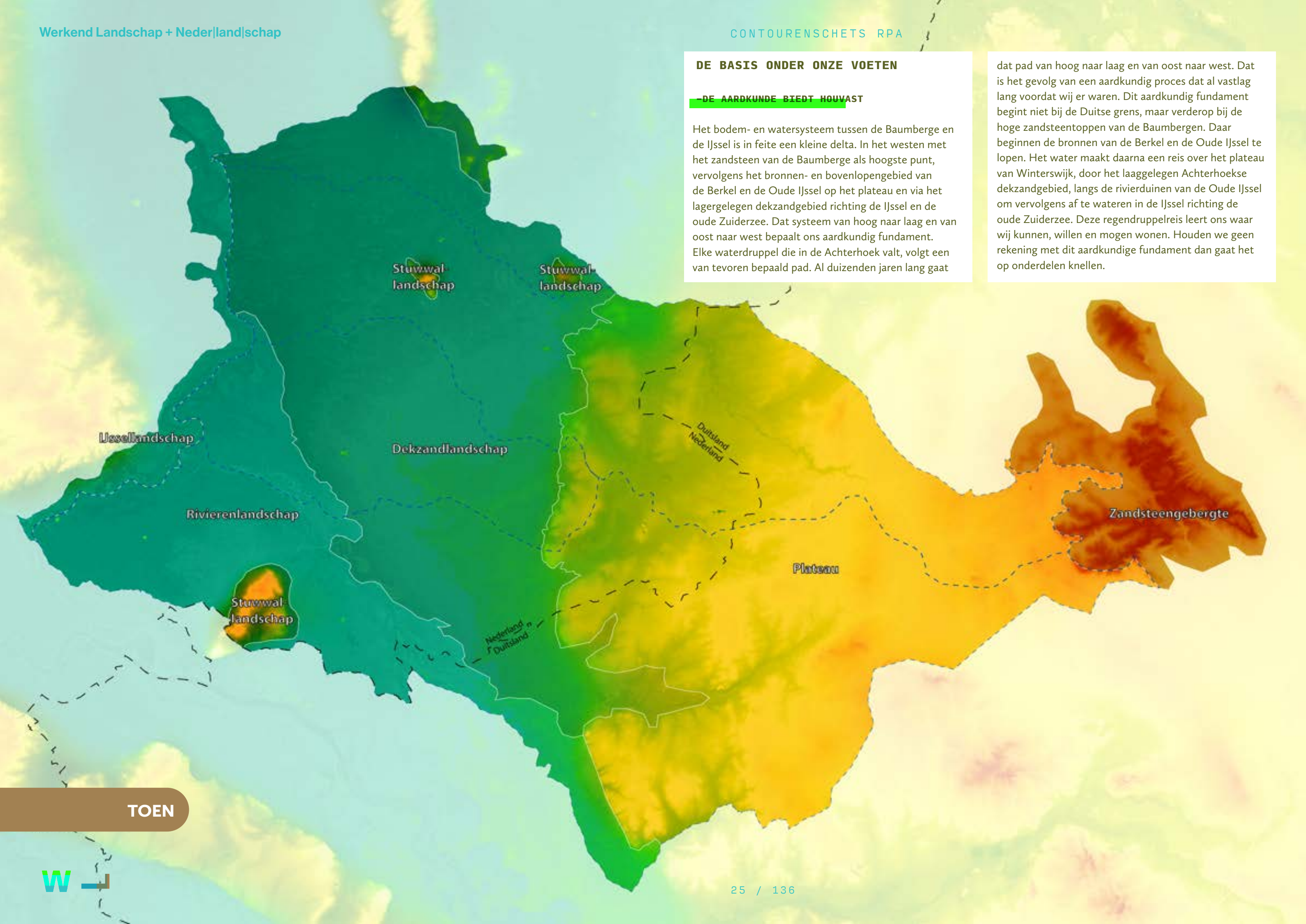
De opbouw van ons cultuurlandschap geeft ons ontzettend veel identiteit. Of je nu landelijk in een dorp woont of in één van de stadslandschappen. De aardkundige basis en de vier stroomgebieden zijn daarbij van groot belang. Door deze een sterke plek te geven bij het kijken naar ruimtelijk ontwikkelingen brengen we de basis op orde en houden dat vast. Dat schept herkenbare landschappen waarin water beter wordt vastgehouden, woningen op de juiste plekken staan en waar het boerenbedrijf perspectief vindt om bij te dragen aan een vitaler bodem- en watersysteem.

DE BASIS ONDER ONZE VOETEN

-DE AARDKUNDE BIEDT HOUVAST

Het bodem- en watersysteem tussen de Baumberge en de IJssel is in feite een kleine delta. In het westen met het zandsteen van de Baumberge als hoogste punt, vervolgens het bronnen- en bovenlopend gebied van de Berkel en de Oude IJssel op het plateau en via het lagergelegen dekzandgebied richting de IJssel en de oude Zuiderzee. Dat systeem van hoog naar laag en van oost naar west bepaalt ons aardkundig fundament. Elke waterdruppel die in de Achterhoek valt, volgt een van tevoren bepaald pad. Al duizenden jaren lang gaat

dat pad van hoog naar laag en van oost naar west. Dat is het gevolg van een aardkundig proces dat al vastlag lang voordat wij er waren. Dit aardkundig fundament begint niet bij de Duitse grens, maar verderop bij de hoge zandsteentoppen van de Baumbergen. Daar beginnen de bronnen van de Berkel en de Oude IJssel te lopen. Het water maakt daarna een reis over het plateau van Winterswijk, door het laaggelegen Achterhoekse dekzandgebied, langs de rivierduinen van de Oude IJssel om vervolgens af te wateren in de IJssel richting de oude Zuiderzee. Deze regendruppelreis leert ons waar wij kunnen, willen en mogen wonen. Houden we geen rekening met dit aardkundige fundament dan gaat het op onderdelen knellen.

TOEN

Kernen

Oppervlakte water

Bossen

Ijsseldal

Esdekken

Veengebieden

Broek

Veldnaam algemeen

Broek

Veldnaam specifiek

Uift

Plaatsnaam

Gemeentegrens

Grens stroomgebied

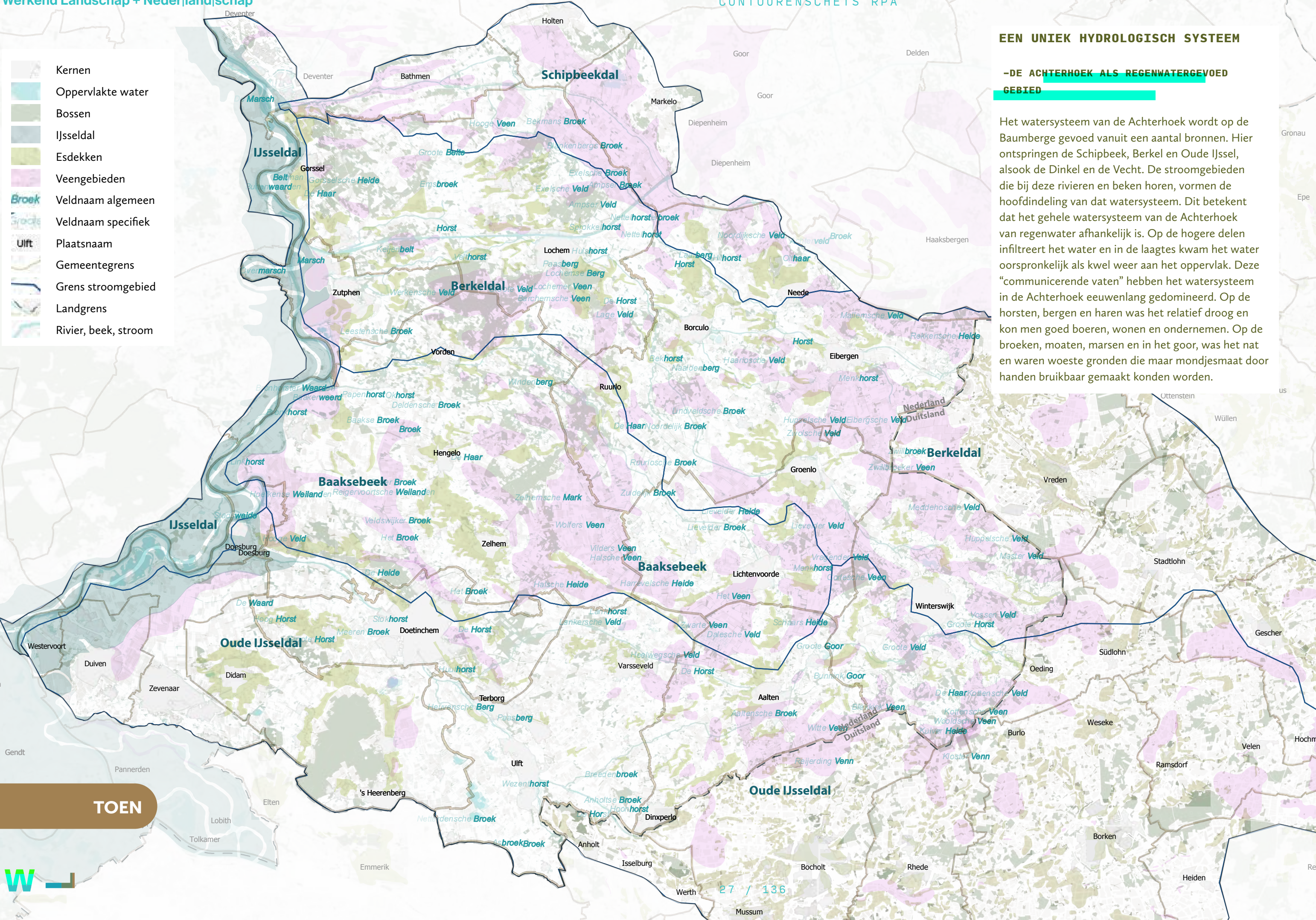
Landgrens

Rivier, beek, stroom

EEN UNIEK HYDROLOGISCH SYSTEEM

-DE ACHTERHOEK ALS REGENWATERGEVOED GEBIED

Het watersysteem van de Achterhoek wordt op de Baumberge gevoed vanuit een aantal bronnen. Hier ontspringen de Schipbeek, Berkel en Oude IJssel, alsook de Dinkel en de Vecht. De stroomgebieden die bij deze rivieren en beken horen, vormen de hoofdindeling van dat watersysteem. Dit betekent dat het gehele watersysteem van de Achterhoek van regenwater afhankelijk is. Op de hogere delen infiltreert het water en in de laagtes kwam het water oorspronkelijk als kwel weer aan het oppervlak. Deze “communicerende vaten” hebben het watersysteem in de Achterhoek eeuwenlang gedomineerd. Op de horsten, bergen en haren was het relatief droog en kon men goed boeren, wonen en ondernemen. Op de broeken, moaten, marsen en in het goor, was het nat en waren woeste gronden die maar mondjesmaat door handen bruikbaar gemaakt konden worden.

TOEN

- Kernen
- Broek, mars, marsch, weiland
- Goor, veen, ven, venn
- Veld, heide, mark
- Haar, horst, berg
- Veldnaam algemeen
- Veldnaam specifiek
- Bossages
- Plaatsnaam
- Historisch dorpslandschap
- Landgrens
- Rivier, beek, stroom

ACHTERHOEKSE VELDNAMEN

Wie als Achterhoeker de veldnamen van onze voorouders snapt, kan het natuurlijke landschap zo uittekenen. Natte en lage gronden worden als – broek en – mars aangegeven, hoge en droge gronden juist als – horst en -haar. Gebieden met stagnerend water en veenvorming zijn te herkennen aan -veen en -goor. Oude, uitgestrekte heidevelden hebben de uitgang – veld of – heide meegekregen. Ook al is de heide tegenwoordig verdwenen: we gebruiken de oude veldnamen nog steeds. Dat geldt breder in de Achterhoek. Veengebieden heten nog steeds zo, maar zijn omgezet in graslandpercelen. Industrierterreinen hebben de uitgang -mars, -broek of -goor. Het begrijpen van het natuurlijke landschap begint daarom niet met specialistisch geologische onderzoek, maar het zit nog steeds in een ieder van ons. Het zit in de veldnamen van ons en onze voorouders.

TOEN

- Kernen
- Plaatsnaam
- Historisch dorpslandschap naam
- Historisch dorpslandschap
- Bossages
- Landgrens
- Rivier, beek, stroom

ACHTERHOEKSE DORPSLANDSCHAPPEN

Bovenop het grote natuurlijke systeem ontstaan vanaf de middeleeuwen Achterhoekse dorpslandschappen. Het zijn 159 dorpen die een eigen uitdaging hebben met waterbeschikbaarheid, gemengde landbouw, energievoorziening en infrastructuur. Het natuurlijk systeem bepaalt wat er mogelijk is en het dorp volgt dat systeem. Midden in veengebieden en moerassen komen rechte dorpsgrenzen te liggen en beken zijn natuurlijke, meanderende barrières tussen het ene dorp en het andere. De uitgestrekte ‘woeste’ gronden zijn niet in handen van particulieren, maar worden door het dorp gemeenschappelijk beheert in ‘markeorganisaties’. Dat was gebruikelijk op alle zandgronden in Nederland, maar met name in Oost-Nederland, en dan vooral in de Achterhoek, is die gemeenschappelijkheid nog in het naoberschap terug te zien. Het maakt dat ook nu nog de 159 dorpslandschappen springlevend zijn.

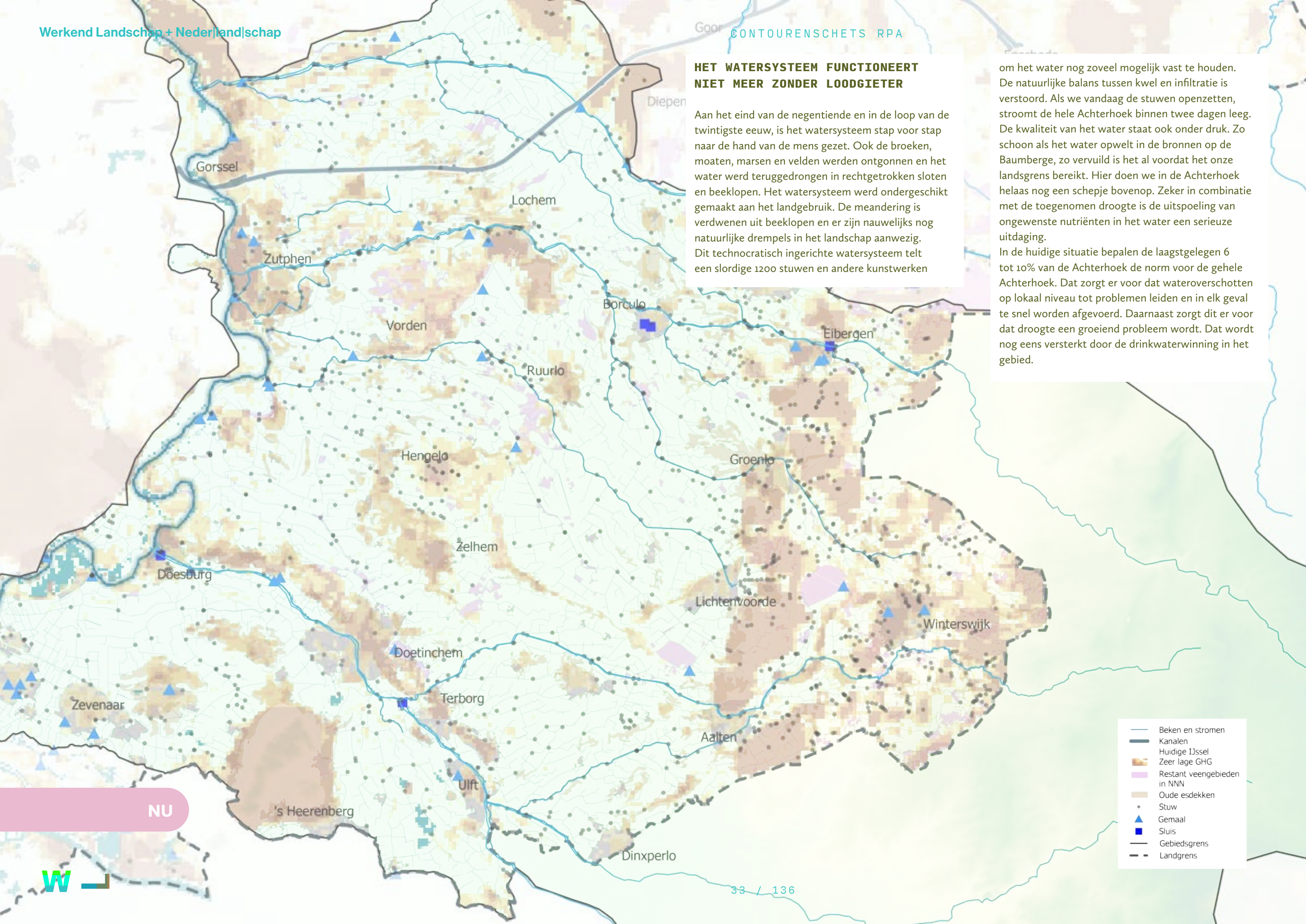
TOEN

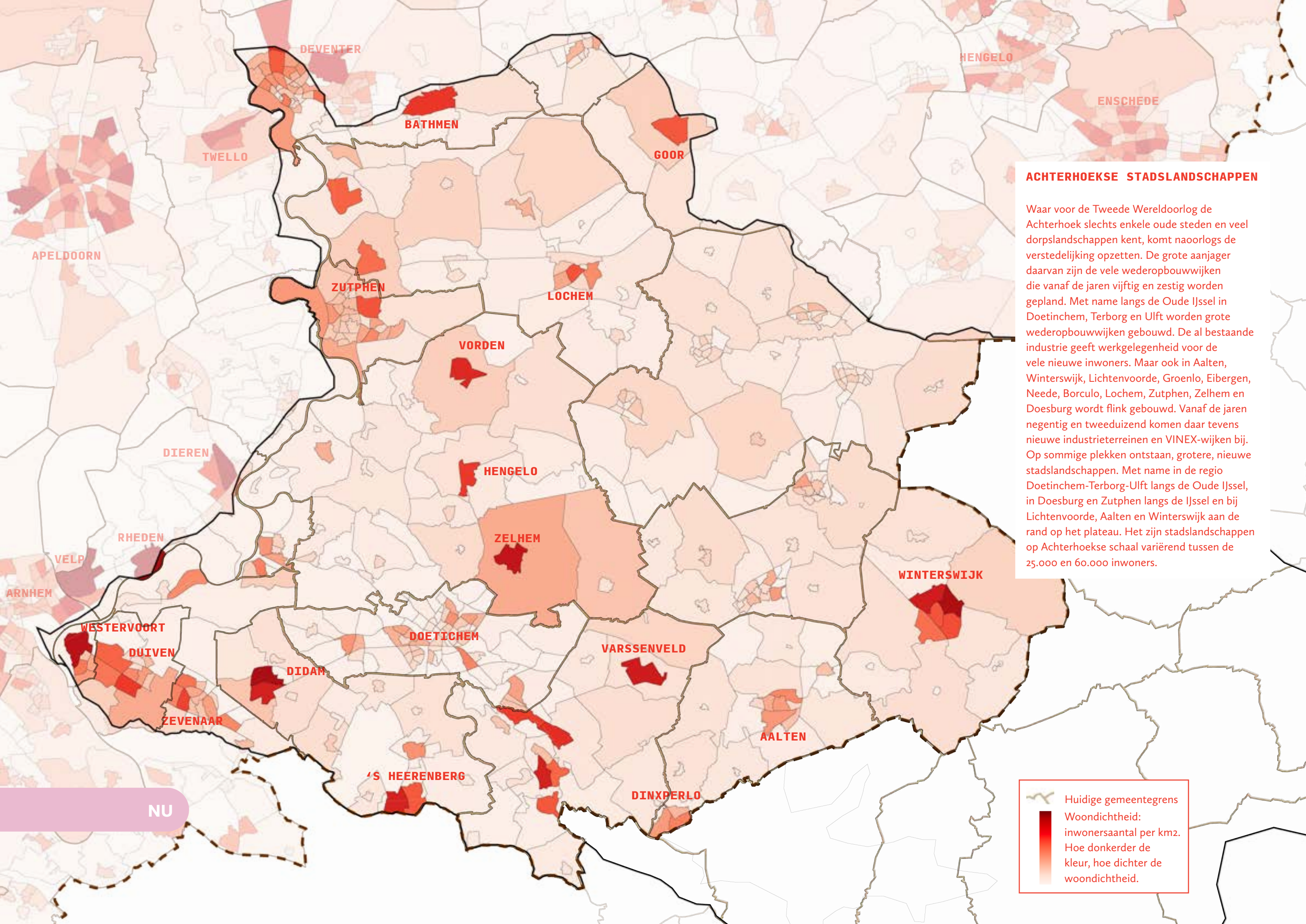
**HET WATERSYSTEEM FUNCTIONEERT
NIET MEER ZONDER LOODGIETER**

Aan het eind van de negentiende en in de loop van de twintigste eeuw, is het watersysteem stap voor stap naar de hand van de mens gezet. Ook de broeken, moaten, marsen en velden werden ontgonnen en het water werd teruggedrongen in rechtgetrokken sloten en beeklopen. Het watersysteem werd ondergeschikt gemaakt aan het landgebruik. De meandering is verdwenen uit beeklopen en er zijn nauwelijks nog natuurlijke drempels in het landschap aanwezig. Dit technocratisch ingerichte watersysteem telt een slordige 1200 stuwen en andere kunstwerken

om het water nog zoveel mogelijk vast te houden. De natuurlijke balans tussen kwel en infiltratie is verstoord. Als we vandaag de stuwen openzetten, stroomt de hele Achterhoek binnen twee dagen leeg. De kwaliteit van het water staat ook onder druk. Zo schoon als het water opwelt in de bronnen op de Baumberge, zo vervuild is het al voordat het onze landsgrens bereikt. Hier doen we in de Achterhoek helaas nog een schepje bovenop. Zeker in combinatie met de toegenomen droogte is de uitspoeling van ongewenste nutriënten in het water een serieuze uitdaging.

In de huidige situatie bepalen de laagstgelegen 6 tot 10% van de Achterhoek de norm voor de gehele Achterhoek. Dat zorgt er voor dat wateroverschotten op lokaal niveau tot problemen leiden en in elk geval te snel worden afgevoerd. Daarnaast zorgt dit er voor dat droogte een groeiend probleem wordt. Dat wordt nog eens versterkt door de drinkwaterwinning in het gebied.

ACHTERHOEKSE STADSLANDSCHAPPEN

Waar voor de Tweede Wereldoorlog de Achterhoek slechts enkele oude steden en veel dorpslandschappen kent, komt naoorlogs de verstedelijking opzetten. De grote aanjager daarvan zijn de vele wederopbouwwijken die vanaf de jaren vijftig en zestig worden gepland. Met name langs de Oude IJssel in Doetinchem, Terborg en Ulft worden grote wederopbouwwijken gebouwd. De al bestaande industrie geeft werkgelegenheid voor de vele nieuwe inwoners. Maar ook in Aalten, Winterswijk, Lichtenvoorde, Groenlo, Eibergen, Neede, Borculo, Lochem, Zutphen, Zelhem en Doesburg wordt flink gebouwd. Vanaf de jaren negentig en tweeduizend komen daar tevens nieuwe industrieterreinen en VINEX-wijken bij. Op sommige plekken ontstaan, grotere, nieuwe stadslandschappen. Met name in de regio Doetinchem-Terborg-Ulft langs de Oude IJssel, in Doesburg en Zutphen langs de IJssel en bij Lichtenvoorde, Aalten en Winterswijk aan de rand op het plateau. Het zijn stadslandschappen op Achterhoekse schaal variërend tussen de 25.000 en 60.000 inwoners.

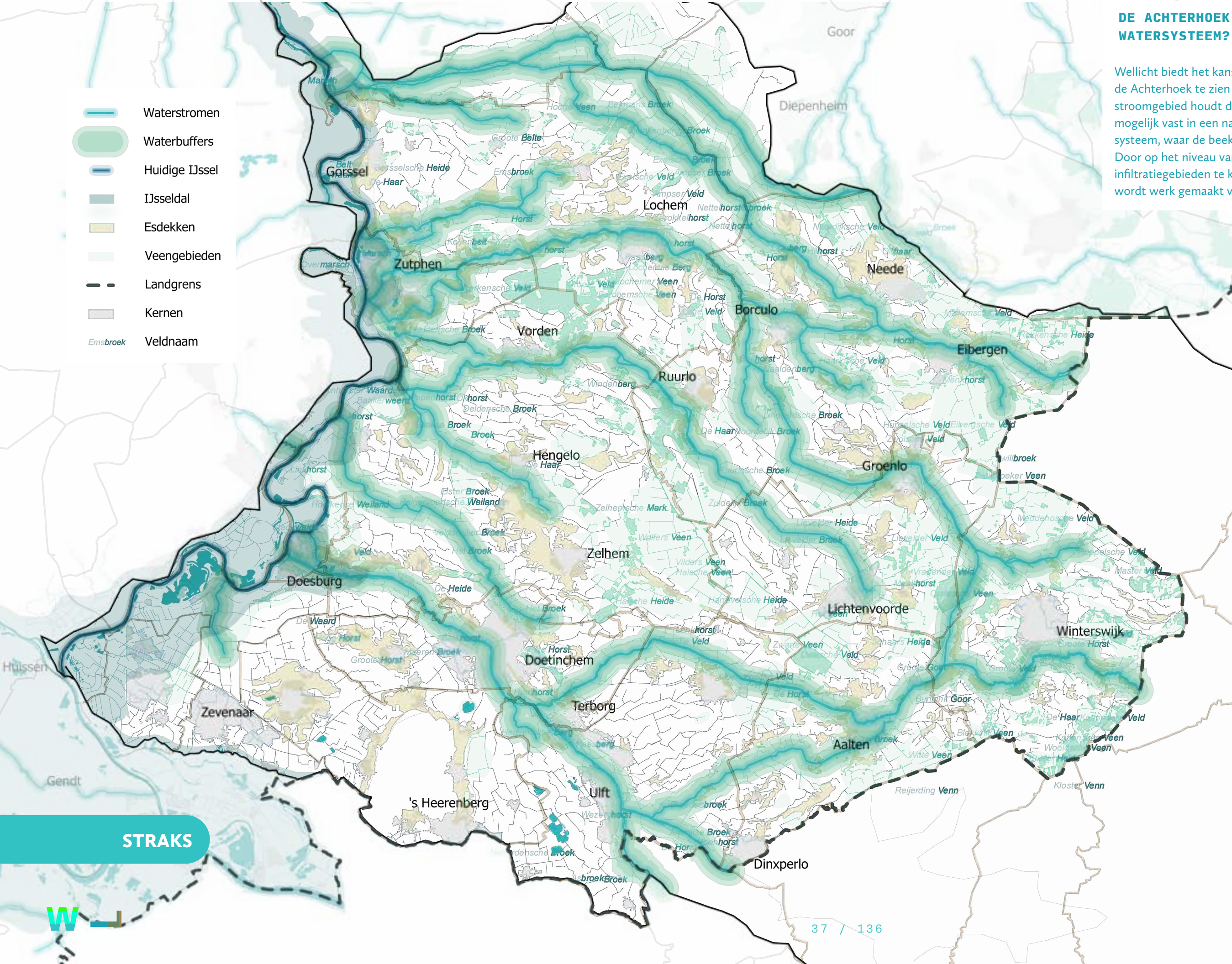
 Huidige gemeentegrens

 Woondichtheid:
inwonersaantal per km².
Hoe donkerder de
kleur, hoe dichter de
woondichtheid.

DE ACHTERHOEK IN EEN GETRAPPT
WATERSYSTEEM?

Wellicht biedt het kansen om het watersysteem van de Achterhoek te zien als één grote (vis)trap. Ieder stroomgebied houdt dan haar eigen water zoveel mogelijk vast in een natuurlijk ingericht getrappt systeem, waar de beeklopen doorheen slingeren. Door op het niveau van hydrologische eenheden en infiltratiegebieden te kijken naar de waterkwaliteit wordt werk gemaakt van gezond water.

- Waterstromen
- Waterbuffers
- Huidige IJssel
- IJsseldal
- Esdekken
- Veengebieden
- Landgrens
- Kernen
- Veldnaam

STRAKS

DORPSLANDSCHAPPEN ÉN
STADSLANDSCHAPPEN

-STERKE LOKALE GEMEENSCHAPPEN WERKTEN MET
WAT ZE HADDEN

Achterhoekers zijn Achterhoekers. We voelen ons thuis in steden van bescheiden omvang, eeuwenoude dorpen en kleine gehuchten. Daar zijn we geheemd. De ligging in de Achterhoek bepaalde daarbij voor een groot deel op welke manier elk dorpslandschappen opgebouwd kon worden. Op vruchtbare gronden langs de IJssel was goede landbouw mogelijk en woonden rijke boeren in grote hoeves. Terwijl in oude veengebieden het vaak zo nat was, dat slechts met veel moeite producten van het land kwamen. Dat zie je dan ook terug in de vaak sobere boerderijen. Gebieden die pas in recentere tijden zijn ontgonnen zijn vaak groter, omdat moderne methoden het mogelijk maakte om grotere oppervlakten ineens in gebruik te nemen. In alle gevallen was samenwerking nodig om de natuurlijke omstandigheden van het land het hoofd te bieden. Van laag en nat tot hoog en droog. Met het opkomen van de industriële werkgelegenheid ontstaat er over het Achterhoekse landschap ook een stedelijke laag. Met in het westen de bebouwing langs de Oude IJssel met Doetinchem, Gaanderen, Terborg, Silvolde, Ulft en Gendringen. Ongeveer een derde van de Achterhoekse inwoners woont daar tegenwoordig. Naar het noorden treffen we beekdalen op zand met een fijnmazige structuur van dorpen en buurtschappen. En gaat het land omhoog richting het Oost-Nederlandsplateau dan is daar Winterswijk in een prachtig kleinschalig cultuurlandschap te vinden.

-DE ACHTERHOEK ALS ENTITEIT EN
IDENTITEITSDRAGER

In de negentiende eeuw schreef schoolmeester B.J. Stegeman “’t Gif maor enen Achterhook / Den Gelderschen, den echten”, waarmee hij voor het eerst het woord Achterhoek voor de oude Zutphense graafschap gebruikte. Opvallend is dat Achterhoekers zich op twee verschillende schalen zich verbonden voelen met de Achterhoek. Ze voelen zich Achterhoeker én inwoner van hun eigen dorpslandschap. De gefuseerde en samengestelde gemeenten zijn abstracter en voelen veel verder weg. Identiteit werd verder ontleend aan het geloof en later ook aan opkomende

baksteen-, ijzer- of textielindustrie. Er komen daarmee verschillende identiteiten in de Achterhoek voor:

- Culturele identiteit: verbonden aan het dorpslandschap, geloof en industrie. Hier zit ons naoberschap en onze innovatiekracht.
- Natuurlijke identiteit: dat begint met de stroomgebieden en gaat over in het coulisselandschap en onze landgoederen. Onze relatie met Duitsland wordt hier duidelijk.
- Economische identiteit: van landbouw voor de wereldmarkt tot verstedelijking rondom de oude industrieën en bekendste toeristische regio met eigen vrijetijdseconomie. Hier positioneren we ons als regio tussen de grote economische kerngebieden van Arnhem, Enschede en Münster.

-DE MENSELIJKE MAAT STAAT ONDER DRUK

De oude dorpslandschappen en het organiserend vermogen binnen die dorpslandschappen is ook vandaag de dag nog van groot belang. De intensievere leefstijl van veel inwoners en maatschappelijke en demografische ontwikkelingen zorgen er echter voor dat de natuurlijke binding met de streek niet meer altijd doorwerkt in sterke sociale cohesie. De relatie tussen de grondslag en het grondgebruik is bovendien losgelaten. Broeken en marsen zijn niet per se meer nat en het landschap op de flank van de stuwwal ziet er hetzelfde uit als het intensieve landgebruik van de uiterwaarden tientallen kilometers verder op. De afgelopen decennia wordt er bovendien steeds vaker niet meer gekeken naar waar we vandaan zijn gekomen en waarom het landschap, de dorpen en de mens in de Achterhoek zijn zoals ze zijn. Veel vaker bekijken we alleen maar de bovenste laag. Vanuit onze economische identiteit zetten we functies neer in ons Achterhoekse landschap. Zonder dat we ons bewust zijn van onze culturele en natuurlijke identiteit. Dit zet niet alleen de herkenbaarheid en het historische DNA van de dorpslandschappen onder druk, maar zorgt er ook voor dat we ons in de toekomst landschappelijk gezien klem gaan zetten. Met woningbouw en industrieterreinen op de laagste plekken in het landschap, landbouw dat niet kan bijschakelen als het te droog of juist te nat is, drinkwatervoorziening dat onder grote druk komt te staan en infrastructuur dat een vestigingsvoorwaarde wordt in plaats dat het faciliterend en dienend aan de Achterhoek is. Voor ons in de Achterhoek is het echter nog lang niet te laat. We kunnen nog kiezen. En onze culturele en natuurlijke identiteit kan ons daarbij helpen.

-VELDNAMEN WIJZEN ONS DE WEG

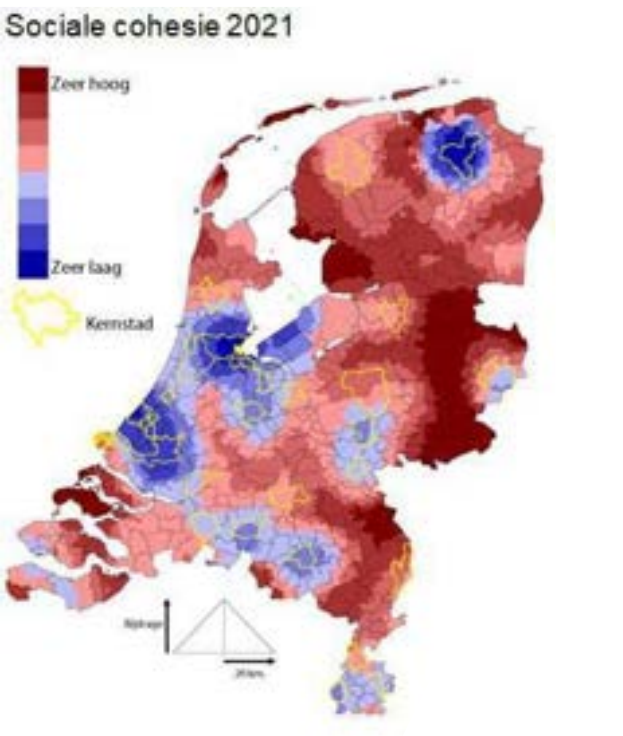
In ons eigen collectieve geheugen zijn, ver weggestopt, nog steeds de eeuwenoude veldnamen van onze voorouders bewaard gebleven. We komen ze op topografische kaarten nog steeds tegen. Het zijn de broeken, de moaten en de marsen die ons laten zien wat de lage en natte gronden zijn in de Achterhoek. De venen, de vennen en de goren geven aan waar water vast werd gehouden. Hoog en droog lagen de horsten, de haren en de essen. Het zijn namen die ook nu nog steeds worden gebruikt. Ze geven ons aan waar gewoond en geakkerd kon worden, waar de hooilanden voor de veeteelt lagen en waar de afvoer van het watersysteem in het landschap vertraagde. Als we open staan om die manier van kijken weer beetje voor beetje toe te laten in onze omgang met de Achterhoek dan zetten we onszelf in de toekomst niet klem. Sterker nog: we kunnen nieuwe mogelijkheden creëren die onze culturele en natuurlijke identiteit versterken én onze economische identiteit gaat vergroten.

-ELK DORPSLANDSCHAP DRAAGT WEER BIJ

Dat betekent dat in de toekomst niet elk dorpslandschap er meer hetzelfde uit komt te zien. Ze mogen en moeten van elkaar verschillen. Heeft een dorpslandschap bijvoorbeeld veel venen, vennen en goren binnen haar grenzen dan is het vergroten van de sponswerking en drinkwaterbeschikbaarheid een logische ruimtelijke opgave. Op die manier draagt het dorp bij aan het tegengaan van verdroging in de gehele Achterhoek. Zijn er veel broeken, maoten en marsen in het dorpslandschap? Dan liggen bijvoorbeeld veeteelt en het verbouwen van gewassen voor bio-

based bouwen in het verschiët. Horsten, haren en essen kunnen bijdragen met akkerbouw voor humane consumptie. Verstedelijkte landschappen en oude industriële plekken zijn broedplaatsen voor nieuwe, innovatieve maakindustrie. Het landschap wordt dan letterlijk weer ‘van de Achterhoek, voor de Achterhoek’. Met nieuwe samenwerkingen en – belangrijker nog – nieuwe, economische perspectieven en contracten voor Achterhoekse ondernemers.

📍 Kaart over de sociale cohesie van Nederlandse gemeenten. Hierin is opvallend te zien dat overgrote delen van de Achterhoek hoog scoren ten opzichte van andere delen van Nederland. Kaart gemaakt door Bureau Louter, 2023.

Contour:

We benutten onze vier unieke stroomgebieden.

DENKRICHTING

- Door het aardkundig fundament een sterke plek te geven bij het kijken naar ruimtelijk ontwikkelingen brengen we de basis op orde en houden dat vast.
- Een robuust en meer natuurlijk watersysteem dat een surplus aan water bergt en vertraagt en droogteschade zoveel mogelijk beperkt.
- Een grotere watervoorraad opbouwen door peilverhoging voor de hele Achterhoek.
- Elk deelstroomgebied houdt haar eigen water vast.
- Kritieke plekken in het watersysteem dragen de zwaarste lasten en verdienen daarmee nieuwe lusten. De laagste gronden worden mogelijk natter, zodat de norm 'omhoog' kan en de overige - hogere - gronden minder gevoelig zijn voor droogte.
- We betrekken Duitsland nadrukkelijker bij onze ruimtelijke strategie, want de aardkunde verbindt ons. We stellen voor om te beginnen bij de gezamenlijke opgaven vanuit Europese regelgeving. Het KRW valt daaronder.
- Met name beekdalen en bestaande natuurgebieden worden klimaatrobuuster en krijgen gezonde overgangszones.

STRAKS

ONDERZOEKSVRAGEN

- Hoe kunnen we het watersysteem verbeteren aan de hand van water en bodem sturende principes?
- Waar zitten de kritieke plekken in het ecologische netwerk van de Achterhoek en hoe kunnen we deze versterken?
- Hoe betrekken we de natuur op een vanzelfsprekende manier als "partner" bij elke ruimtelijke ontwikkeling?
- Waar zitten de belangrijkste "klimaatsleutels"? Met andere woorden, waar krijg je het meeste waar voor je geld bij ingrijpen in het Achterhoekse watersysteem?
- Hoe kunnen de grote kansen die het watersysteem biedt worden ingezet om ontwikkeling op het vlak van natuur, landbouw, beleving en brede welvaart gelijktijdig te ontwerpen?

DILEMMA'S

- Het watersysteem wordt nog veelal als een technische opgave benaderd en vaak sectoraal benaderd. Hoe zorgen we voor een goede integrale aanpak en maken we tegelijkertijd bodem en water mede sturend?

KANSEN

- Het watersysteem biedt grote kansen om ontwikkelingen op het vlak van natuur, landbouw, beleving en brede welvaart gelijktijdig mee te ontwerpen.

Contour:

Dorpen, steden en buurten met gemeenschapszin zijn onze kracht

DENKRICHTING

- Krachtige steden, dorpen en buurtschappen in dorpslandschappen met een sterke eigen identiteit.
- De identiteit van gebieden en inwoners, het landschap en het karakter van de streek geven hoop, energie en kunnen verbindend werken bij het vormgeven van de ingewikkelde transitie waar we midden in zitten.
- Het lokale landschap van elk dorpslandschap zetten we in als basis voor de grotere Achterhoekse opgaven. Ons motto daarbij is 'van de Achterhoek, voor de Achterhoek'.
- We ijken ontwikkelingen langs de lijnen van onze culturele, natuurlijke en economische identiteit. Zo zorgen we er voor dat ontwikkeling "passend" is voor de Achterhoek.
- Lokale identiteit en verhalen als drager en smaakmaker voor recreatie en toerisme.

STRAKS

ONDERZOEKSVRAGEN

- Is het gekozen niveau van de dorpslandschappen overal even relevant?
- Hoe verhouden plannen op dorpslandschapsniveau zich tot de gehele regio als we het nader preciseren en invullen?
- Hoe zorgen we er voor dat de variatie in dorpse en stedelijke milieus, die de Achterhoek zo aantrekkelijk maakt, wordt behouden en versterkt?

DILEMMA'S

- Sommige ontwikkelingen en opgaven komen vanuit hogere bestuurslagen en worden soms met veel pressie en daadkracht aangejaagd. Het is de vraag wat een gezonde relatie is tussen micro- en macroniveau.
- Het kan voorkomen dat de relatie tussen grondslag, landgebruik en dorpsgemeenschap heel ver uiteen zijn komen te liggen of dat ontwikkelingen in landgebruik niet meer met de historische logica te verenigen zijn. In die gevallen blijft het dorpsniveau relevant, maar vraagt de manier van bijdragen aan de Achterhoekse ambities om een andere focus.

KANSEN

- Identiteit en herkenbaarheid zijn sterke drijfveren om als dorpslandschap in actie te komen. Het verdient bijzondere aandacht om daar op in te zetten.

**We
behouden en
vergroten onze
leefbaarheid
en de brede
welvaart.**

We behouden en vergroten onze leefbaarheid en de brede welvaart.

TOEN

Landgoederen en boerenbedrijven stonden eeuwenlang voorop in de Achterhoek. Het is pas vanaf de laatste twee eeuwen dat industrie zijn weg vindt naar de dorpen en de steden. Steenovens, ijzerindustrie en textielindustrie vinden allemaal hun eigen plek in het landschap en zorgen voor groei van steden. Landgoederen, scholtenboerderijen en IJsselhoeven hebben die rol in het landelijk gebied. De welvaart is echter niet altijd gelijkmatig verdeeld. Wat voor de één een voorspoedige toekomst inleidt, is voor de ander een leven lang hard werken voorbestemt. Vanaf de jaren zestig komt daar verandering in.

NU

Met de ruilverkavelingen wordt in het kielzog van de landbouwverbetering ook de leefbaarheid op het platteland verbeterd. Woningen worden aangepast, nieuwe boerderijen worden gebouwd. Onze huidige, moderne infrastructuur ontstaat. Dorpen groeien in enkele decennia met wederopbouw- en Vinexwijken uit tot de dorpen die het nu zijn. De leefbaarheid en brede welvaart maken grote stappen. Toch heeft de schaalvergroting ook nadelen. Met name in de plattelandsgemeenschappen. Voorzieningen verdwijnen, de bereikbaarheid staat onder druk en de bevolking vergrijsst.

STRAKS

Leefbaarheid en brede welvaart is ons kompas bij nieuwe ruimtelijke keuzes. De grote vraag is hoe we sturen op voorzieningen en hoeveel groei in inwoners en bedrijven de Achterhoek aan kan. De juiste balans is cruciaal. Dat raakt ook aan onze gezondheid. Wat willen we wel en niet in onze regio? Daarnaast zetten we volop in op beleving, recreatie en sportmogelijkheden. Dat gaat niet alleen om geld. Want de Achterhoek heeft een relatief laag bbp, maar een hoge brede welvaart. Het gaat vooral om bereikbaarheid, gelijke kansen, een gezonde leefomgeving en voorzieningen.

DE HISTORISCHE WELVAART

Waar landbouw eeuwenlang de belangrijkste werkgever in de Achterhoek was, komt vanaf de negentiende eeuw ook steeds meer industriële werkgelegenheid opzetten. In eerste instantie vooral ook op plekken waar de ondergrond de mogelijkheid voor nieuwe industrieën biedt. IJzerindustrie ontstaat vooral langs de Oude IJssel op de plekken waar ijzererts in de grond zat, baksteenindustrie sloot aan op de kleigronden van de rivieren en textielindustrie ontstond op plekken waar voldoende water en mensen beschikbaar waren. Op de vruchtbaarste gronden vindt van oudsher de meest productieve landbouw plaats. Dat resulteert in rijke IJsselhoeven langs de IJssel, maar ook bijvoorbeeld in de Scholtegoederen op het Winterswijkse plateau. Van een brede welvaart, zoals we die naorlogs wel kennen, is nog niet altijd sprake.

- Steenovens
- IJzerindustrie
- Textielindustrie
- Molens
- IJssel
- Rivieren
- Bebouwde kommen
- IJsselhoeven
- Scholtenboerderij
- Landgoederen
- Esdekken
- Historische wegen
- Historische dorpslandschappen
- Gemeentegrens
- Gebiedsgrens
- Landgrens

TOEN

ACHTERHOEK IN DE JAREN 50

De topografische kaart van de jaren vijftig laat goed zien waar we, nog niet zo lang geleden, vandaan komen. Kleine dorpen en buurtschappen met enkele grote kernen. Het is nog de tijd voor de wederopbouwwijken en we staan aan het begin van de grote naoorlogse bevolkingsgroei. Wel ligt er een vergelijkbare infrastructuur met wegen, spoorlijnen en openbaar vervoer. De meeste dorpen hebben een eigen school, kleine winkels en een hecht naoberschap. Tegelijkertijd is de mobiliteit een stuk lager, bestaat de kerkelijke verzuijing nog, zijn er minder gelijke kansen voor vrouwen en minderheden, is de gezondheidszorg nog niet zo ver ontwikkeld en is de algemene blik vanuit de maatschappij minder 'werelds'.

DEVENTER

LOCHEM

NEEDE

ZUTPHEN

BORCULO

EIBERGEN

RUURLO

BRONCKHORST

HENGELO

LICHTENVOORDE

DOESBURG

ZELHEM

LICHTENVOORDE

WINTERSWIJK

WEHL

DOETICHEM

VARSEVELD

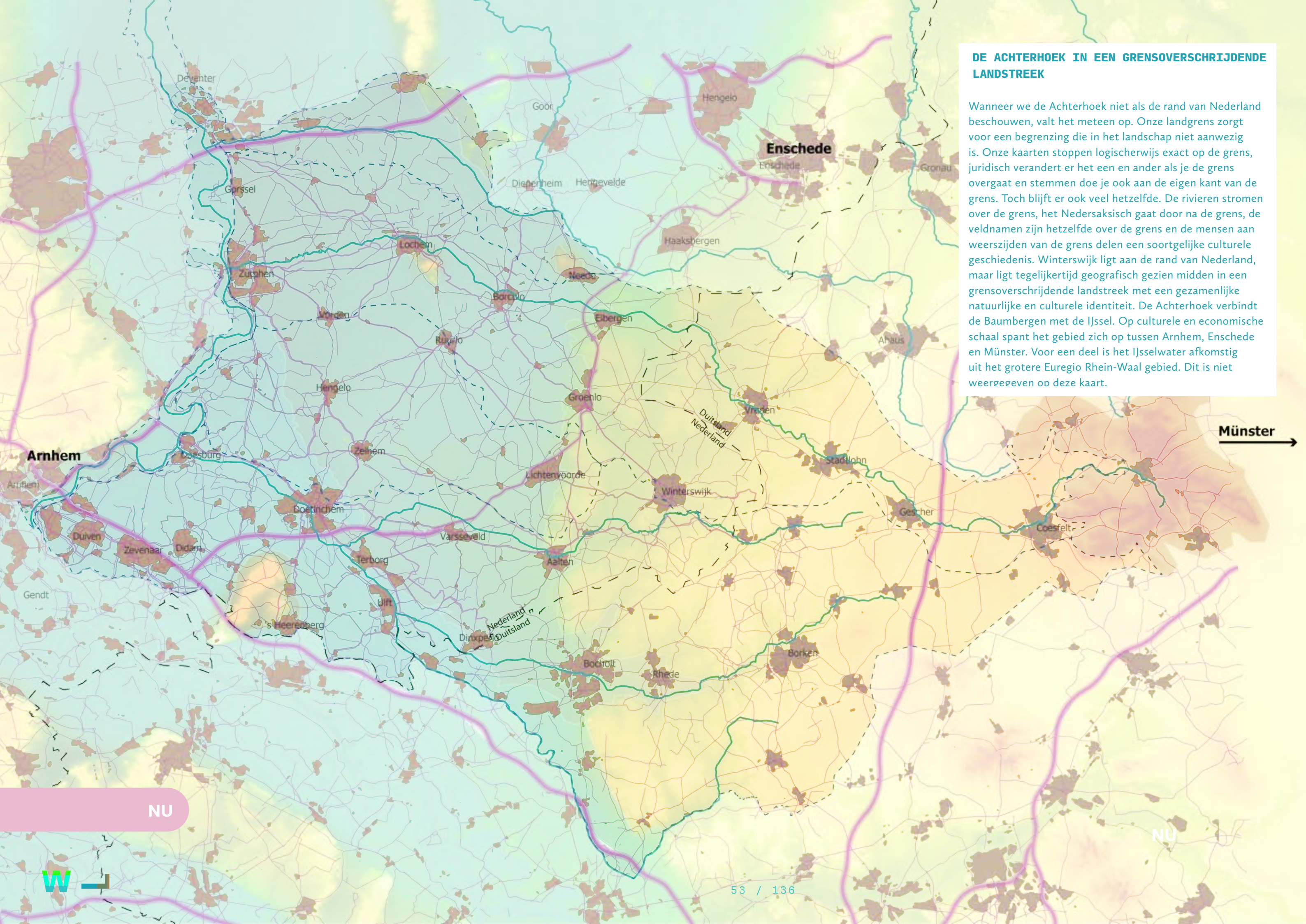
AALTEN

ZEVENAAR

ULFT

'S HEERENBERG

TOEN

DE ACHTERHOEK IN EEN GRENSOVERSCHRIJDENDE LANDSTREEK

Wanneer we de Achterhoek niet als de rand van Nederland beschouwen, valt het meteen op. Onze landgrens zorgt voor een begrenzing die in het landschap niet aanwezig is. Onze kaarten stoppen logischerwijs exact op de grens, juridisch verandert er het een en ander als je de grens overgaat en stemmen doe je ook aan de eigen kant van de grens. Toch blijft er ook veel hetzelfde. De rivieren stromen over de grens, het Nedersaksisch gaat door na de grens, de veldnamen zijn hetzelfde over de grens en de mensen aan weerszijden van de grens delen een soortgelijke culturele geschiedenis. Winterswijk ligt aan de rand van Nederland, maar ligt tegelijkertijd geografisch gezien midden in een grensoverschrijdende landstreek met een gezamenlijke natuurlijke en culturele identiteit. De Achterhoek verbindt de Baumbergen met de IJssel. Op culturele en economische schaal spant het gebied zich op tussen Arnhem, Enschede en Münster. Voor een deel is het IJsselwater afkomstig uit het grotere Euregio Rhein-Waal gebied. Dit is niet weergegeven op deze kaart.

NU

NU

W

BREDE WELVAART STAAT CENTRAAL

‘Het BBP meet van alles de kosten, maar van niets de waarde’ (vrij naar Robert Kennedy 1968). De Achterhoekse waarden en leefbaarheid zijn ons dierbaar; daarom stuurt de Achterhoek op brede welvaart en in het verlengde daarvan op de SDG’s. Deze zijn ook vertaald in de Achterhoek Visie 2030.

Brede welvaart is een rode draad door alle thema’s heen. Leefbaarheid is daar een belangrijk onderdeel van. Vaak wordt de term leefbaarheid gebruikt als overall doel. Hoe hebben de samenwerkende gemeenten dat in hun omgevingsvisies vertaald, beperkt tot de 3 belangrijkste punten? Een gemene deler daarin is dat de focus telkens iets anders wordt gelegd en daarmee ook een net wat andere insteek kiezen bij de aanpak ervan.

-LEEFBAARHEID IN GEMEENTELIJKE OMGEVINGSVISIES

1. In de **fysieke leefomgeving** zoals voldoende groenvoorzieningen, het integreren en combineren van functies, het creëren van een beweegvriendelijke omgeving, het creëren van nieuwe woonmilieus en het klimaatadaptief inrichten (ontsteden en vergroenen).
2. Daarnaast ligt een stuk leefbaarheid in **bereikbaarheid**: van basisvoorzieningen (en het in stand houden ervan), maar ook in het verbeteren van bereikbaarheid en mobiliteit in het algemeen en het verduurzamen van die mobiliteit.
3. Tot slot is leefbaarheid gericht op de **sociale cohesie en gemeenschappen** met het bevorderen van ontmoetingen, maatschappelijke initiatieven en gemeenschapsactiviteiten. Samenvattend is leefbaarheid een term die gebruikt wordt om het leven van inwoners aangenaam en prettig te laten zijn door een goede en groene en toekomstbestendige woonplek met voldoende (basis)voorzieningen die bereikbaar zijn en een levendige sociale structuur.

Brede welvaart geeft aan dat welvaart meer is dan sturen op economische groei en BBP. Onze Achterhoekse identiteit is door de eeuwen heen ontstaan en vormt ons historische kapitaal. Daar moeten we zuinig op zijn. De Achterhoek zet al langer in op brede welvaart zoals in de Achterhoek Visie 2030, onze 2 Regio Deals en recent in ‘Elke regio telt’. In Elke regio telt staat de ongelijke investeringslogica voor regio’s van het Rijk centraal.

IN DE ACHTERHOEK MONITOR WORDT INVULLING GEGEVEN AAN HET BEGRIP BREDE WELVAART

Het concept brede welvaart komt voort uit het besef dat vooruitgang meer is dan economische groei. Brede welvaart gaat over welvaart, welzijn en welbevinden van mensen – oftewel, **de kwaliteit van leven en wat mensen van waarde vinden**. Het gaat daarbij niet alleen om de kwaliteit van leven in het ‘hier en nu’; het gaat ook om de impact op de kwaliteit van leven buiten de grenzen van de eigen stad, regio of land (‘elders’), en de gevolgen voor toekomstige generaties (‘later’). Het brede welvaartsdenken zorgt ervoor dat met een integrale blik gekeken wordt naar hoe het gaat met de regio. Daarnaast kan brede welvaart ook gezien worden als een richtinggevend kader, dat vooral behulpzaam is bij het bepalen van de koers van de regio die ook gericht is op het nastreven van niet-economische doelen met meer nadruk op het welzijn van individuen en huishoudens.

Uit: Achterhoek Monitor 2023/2024

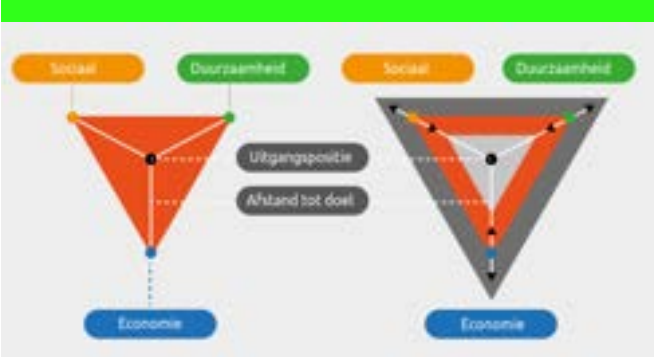
Enkele cijfers over brede welvaart in de Achterhoek:

- Bewoners in de Achterhoek vinden gezondheid, welzijn en wonen de belangrijkste brede welvaartsthema’s.
- In de Achterhoek is het op het gebied van sociale indicatoren goed toevoen, hoewel de bereikbaarheid van voorzieningen wel achterblijft bij het gemiddelde in Nederland.
- Op het gebied van duurzaamheid is de regio relatief schoon, met de grote uitstoot van fosfaat en stikstof in de landbouw als de grote, en met het oog op de stikstofcrisis, relevante uitzondering.
- Bij het laatste onderzoek naar brede welvaart (zomer 2022) gaf de Achterhoeker een 7.9 op de vraag hoe gelukkig hij/zij is. Dit is een hoge score.

-VAN METEN NAAR STUREN MET BREDE WELVAART

We bouwen verder aan brede welvaart zoals is opgenomen in de Achterhoek Monitor. Daarin staat dat de centrale onderdelen van brede welvaart in essentie kunnen worden teruggebracht tot drie dimensies van ontwikkeling: economie, sociaal, en duurzaamheid.. We plaatsen deze dimensies op de hoekpunten van een driehoek. Vanuit de uitgangspositie binnen in de driehoek (de punt in figuur 1.1) is er een afstand tot alle drie de doelen (de hoekpunten van de driehoek). De zijden van de driehoek verbeelden de afriulen tussen economische, sociale en duurzame ontwikkeling. Hoe groter de afstand, hoe lastiger deze doelen tezamen zijn te verwezenlijken en dus hoe sterker de afriuil. Dit is geïllustreerd in figuur hieronder.

..

Brede welvaart: afriulen in het hier en nu: door keuzes te maken, kunnen afriulen kleiner (groter) worden, wat zichtbaar wordt in de kleinere (lichtgrijs (groter > donker)grijs) driehoek, waarbij de afstand tussen uitgangspositie en de doelen kleiner (groter) worden.
Bron: Vrije Universiteit Amsterdam/Economische Verkenning Metropoolregio Amsterdam 2023

BEREIKBAARHEID: WIE KAN WAAR GOED KOMEN?

Er bestaan grote verschillen tussen mensen om banen en voorzieningen (zoals o.a. zorglocaties) met verschillende modaliteiten te bereiken. De focus van het vervoersbeleid op het functioneren van het vervoerssysteem (snelheid, efficiëntie, tijdwinst) is vanuit het economische perspectief voor bereikbaarheid van bedrijven een belangrijke component om een innovatieve en productieve regio te zijn en te blijven. Echter wordt daarmee de sociale component in het bereikbaarheidsvraagstuk onderbelicht. Het maakt dat weinig aandacht wordt besteed aan de mate waarin verschillende groepen mensen bestemmingen en activiteiten kunnen bereiken.

Het PBL heeft in 2022 bereikbaarheidsanalyses uitgevoerd en per woonlocatie in Nederland de bereikbaarheid van onder andere zorglocaties, scholen en werklocaties berekend. Een van de conclusies is dat bij het bouwen van huizen, en dan vooral de sociale woningbouw, goed gelet moet worden op bereikbaarheid zodat vervoersarmoede afneemt. Betere bereikbaarheid van banen met OV en fiets versterkt de arbeidsmarktpositie, vooral voor mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt (Bron: PBL: ‘Toegang voor iedereen’ van Jeroen Bastiaansen en Marnix Breedijk).

Vervoersarmoede komt vooral voor bij mensen die geen auto bezitten en daardoor steeds minder goed aan de samenleving mee kunnen doen (sociale contacten, kans op en bereikbaarheid van banen, gezondheidszorg).

“De Achterhoek heeft een relatief lage bbp maar een hoge brede welvaart!”

NABIJHEID VAN VOORZIENINGEN

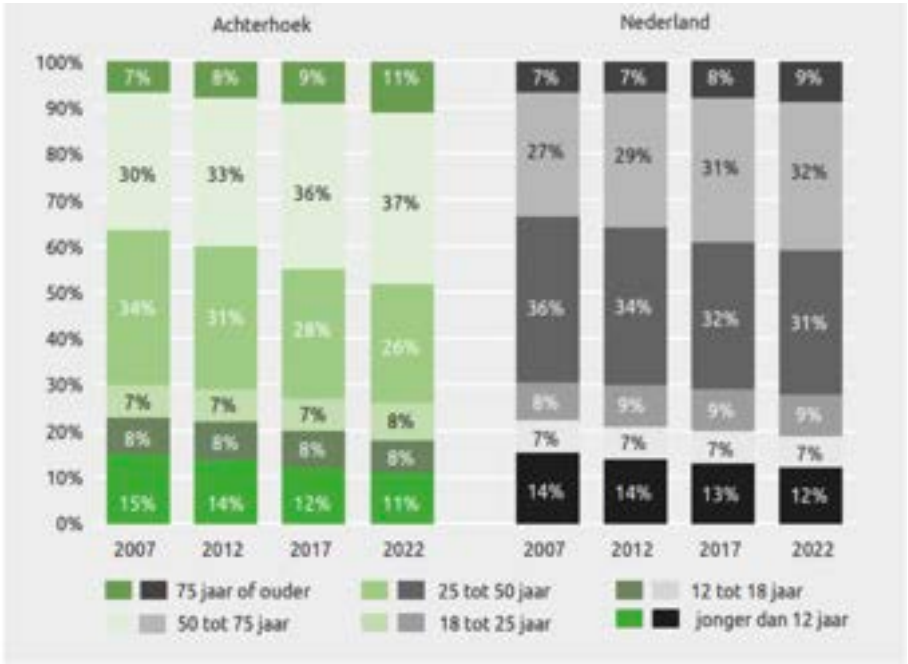
Een belangrijk ruimtelijk thema binnen brede welvaart is de nabijheid van voorzieningen. Een goede bereikbaarheid van winkels, horeca, zorg, onderwijs en korte woon-werk-reistijden vergroten het welzijn en het comfort om inwoner van de Achterhoek te zijn. Het is bovendien cruciaal voor de kansengelijkheid in de samenleving. Traditionele voorzieningen voldoen nog deels

aan de behoefte vanuit de Achterhoek, maar er is ook een verschuiving te zien en de opkomst van nieuwe concepten. Het is cruciaal om in het RPA een concrete strategie te ontwikkelen voor behoud en versterking van voorzieningen. Dat betekent niet dat overal alles moet zijn, maar dat gestructureerde keuzes worden gemaakt vanuit het besef dat voorzieningen ook sturend zijn als vestigingsvoorwaarde voor inwoners, bedrijven en voor bijvoorbeeld de bezoekers aan de Achterhoek.

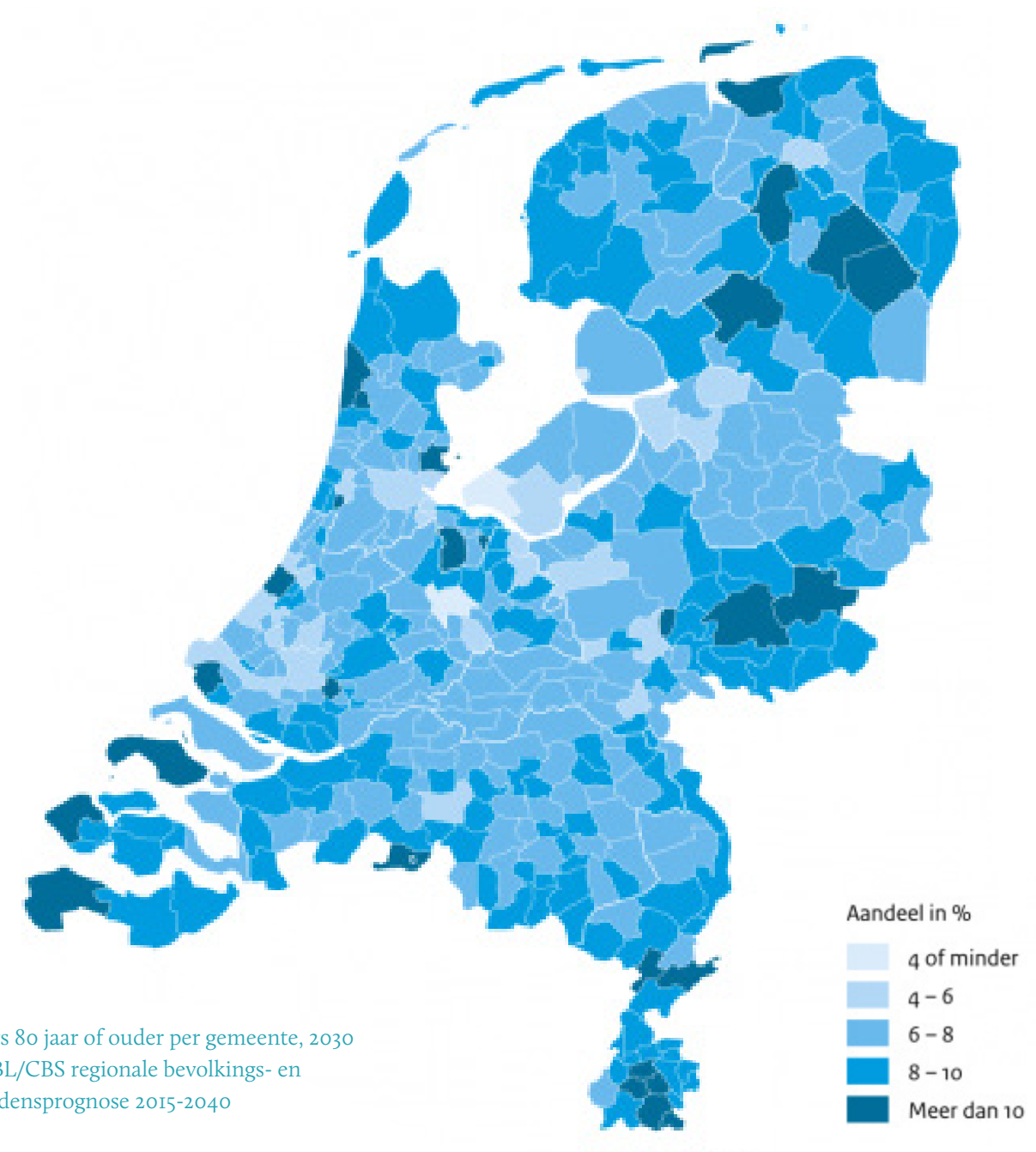
BEVOLKINGSOPBOUW IN DE ACHTERHOEK

De Achterhoek vergrijst sneller dan gemiddeld, er worden minder kinderen geboren dan er overlijden en dat gaat alleen maar sneller. Door de snelle vergrijzing én ontgroening in de regio wordt in de periode 2020 tot 2050 een dubbele vergrijzing verwacht. Dat werkt door in de gehele samenleving. Het gaat dan niet alleen over het gezondheids- en welzijnsaspect dat vergrijzing met zich mee brengt, maar ook over de inzet voor de economie. De Achterhoek komt - mede door de vergrijzing en ontgroening - jaarlijks 1900 arbeidskrachten tekort. Een veel groter tekort dan in de omliggende regio's. Tot 2050 wordt een afname van de

potentiële beroepsbevolking verwacht van bijna 47.000 personen. Dat is een afname van ruim 15%. Dubbele vergrijzing is daarom één van de hoofdpunten waar we als Achterhoek over na moeten denken. Brede welvaart wordt voor een deel bepaald door een evenwichtige samenstelling van de bevolking en een goede verdeling tussen de leeftijden. Het vraagt het om ruimtelijke keuzes: gaan we de autonome ontwikkeling op zijn beloop laten en hier op inspelen, bijvoorbeeld door het bouwen van meer seniorenwoningen? Of gaan we actief inzetten op het aantrekkelijk maken en houden van onze regio voor jongeren, jonge gezinnen en werkenden?

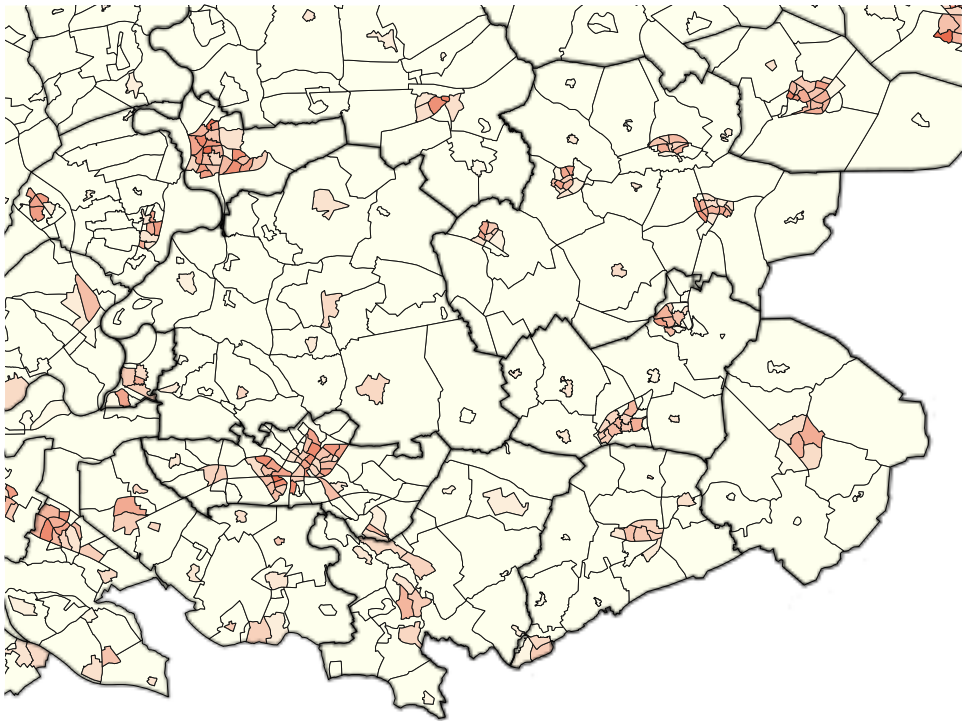

Ontwikkeling leeftijdsopbouw bevolking, Regio Achterhoek (links) en Nederland (rechts) 2007, 2012, 2017, 2022.
Bron: CBS, 2022. Bewerking: Team Moventem

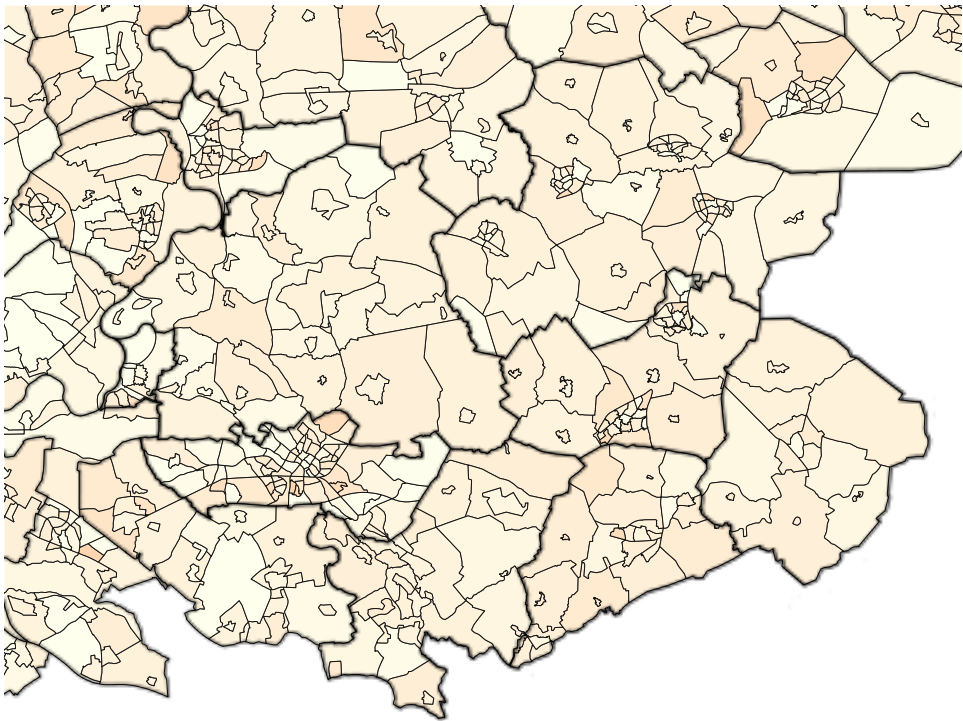

Inwoners 80 jaar of ouder per gemeente, 2030
Bron: PBL/CBS regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2015-2040

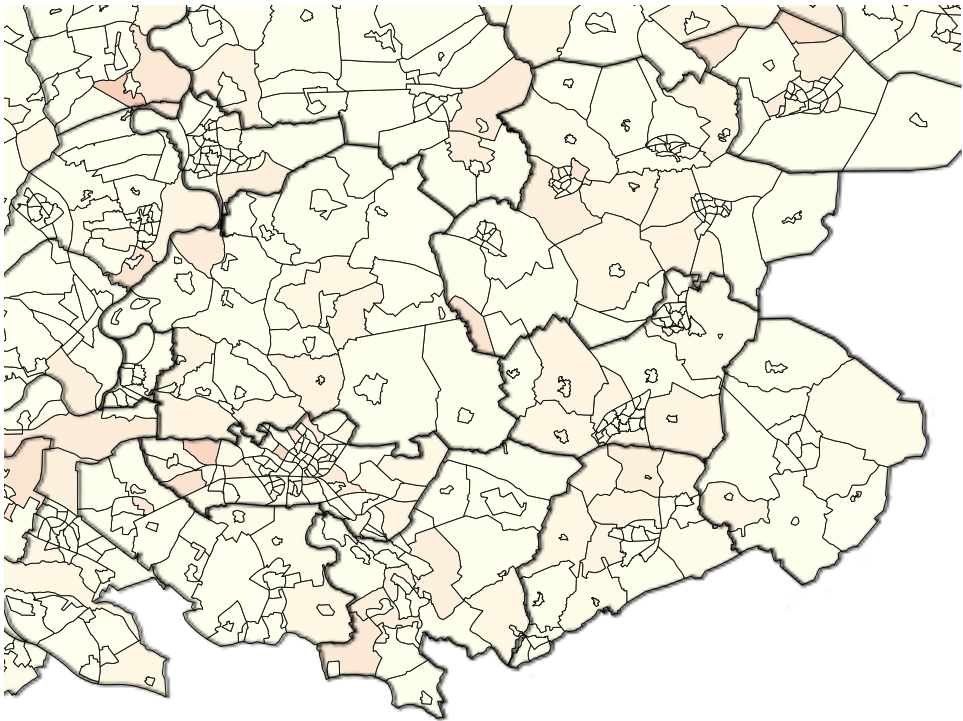
Bevolkingsdichtheden per wijk

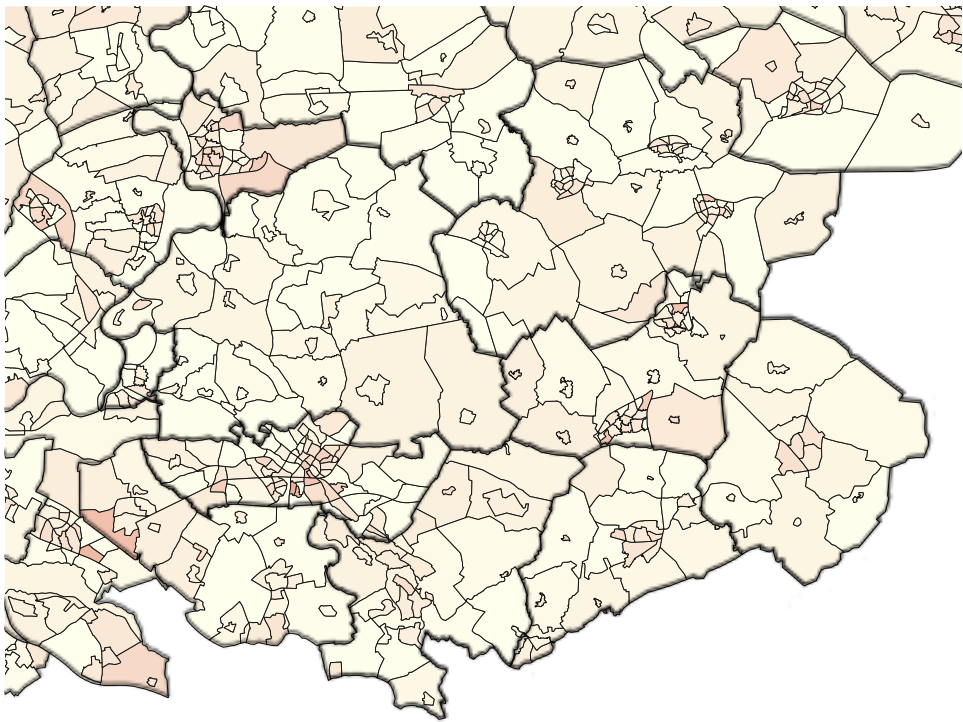
Bevolking jonger dan 15 jaar oud.
Donkerder = meer inwoners van deze leeftijdscategorie

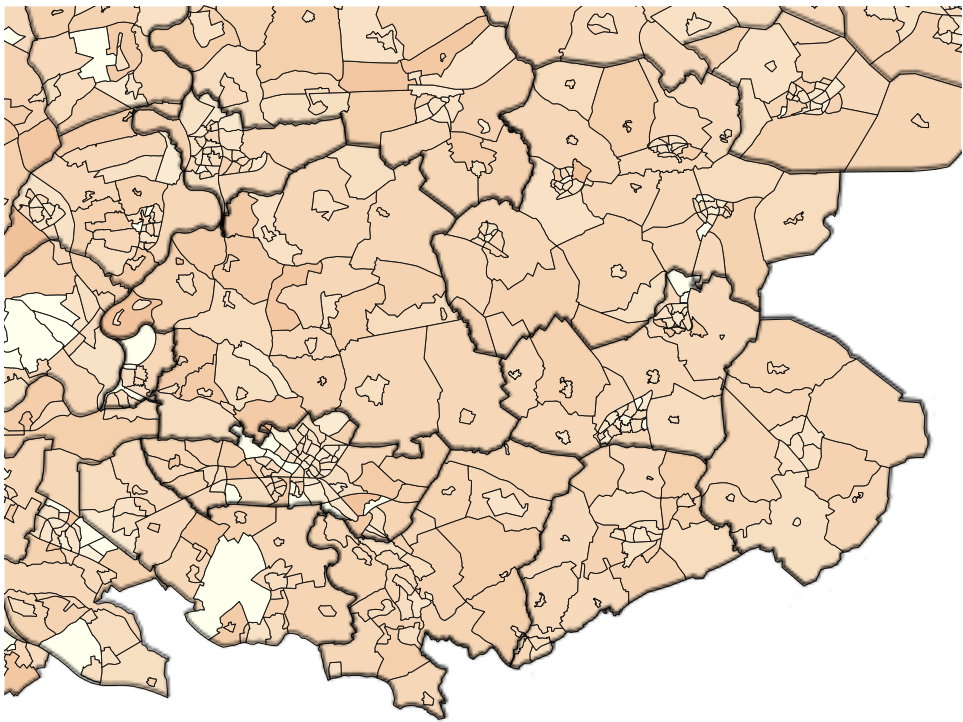
Bevolking tussen de 15 en 25 jaar oud.
Donkerder = meer inwoners van deze leeftijdscategorie

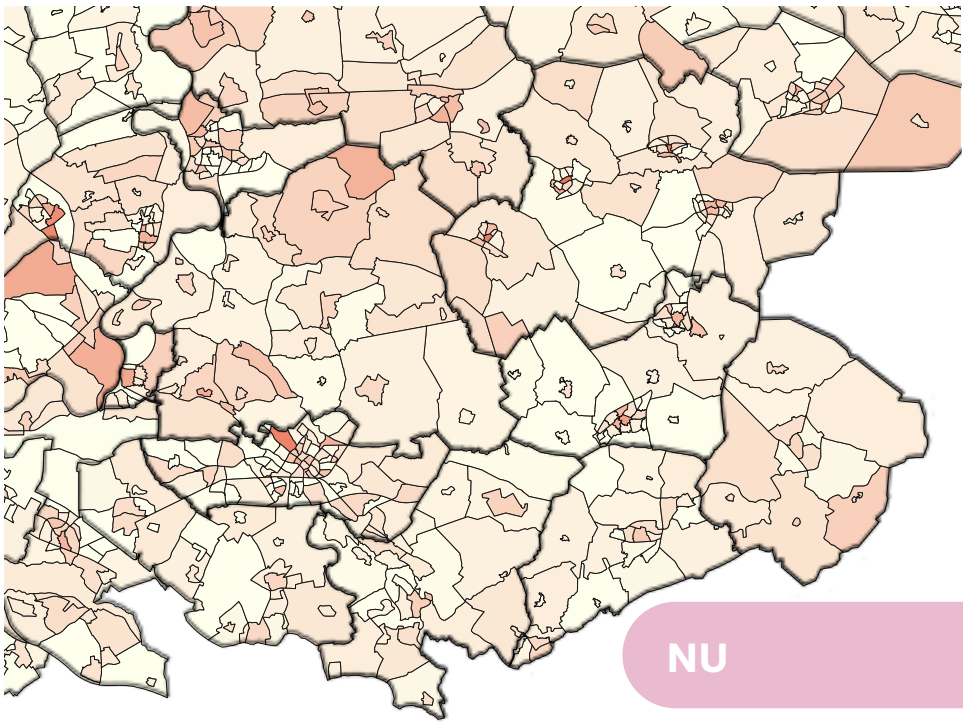
Bevolking tussen de 25 en 45 jaar oud.
Donkerder = meer inwoners van deze leeftijdscategorie

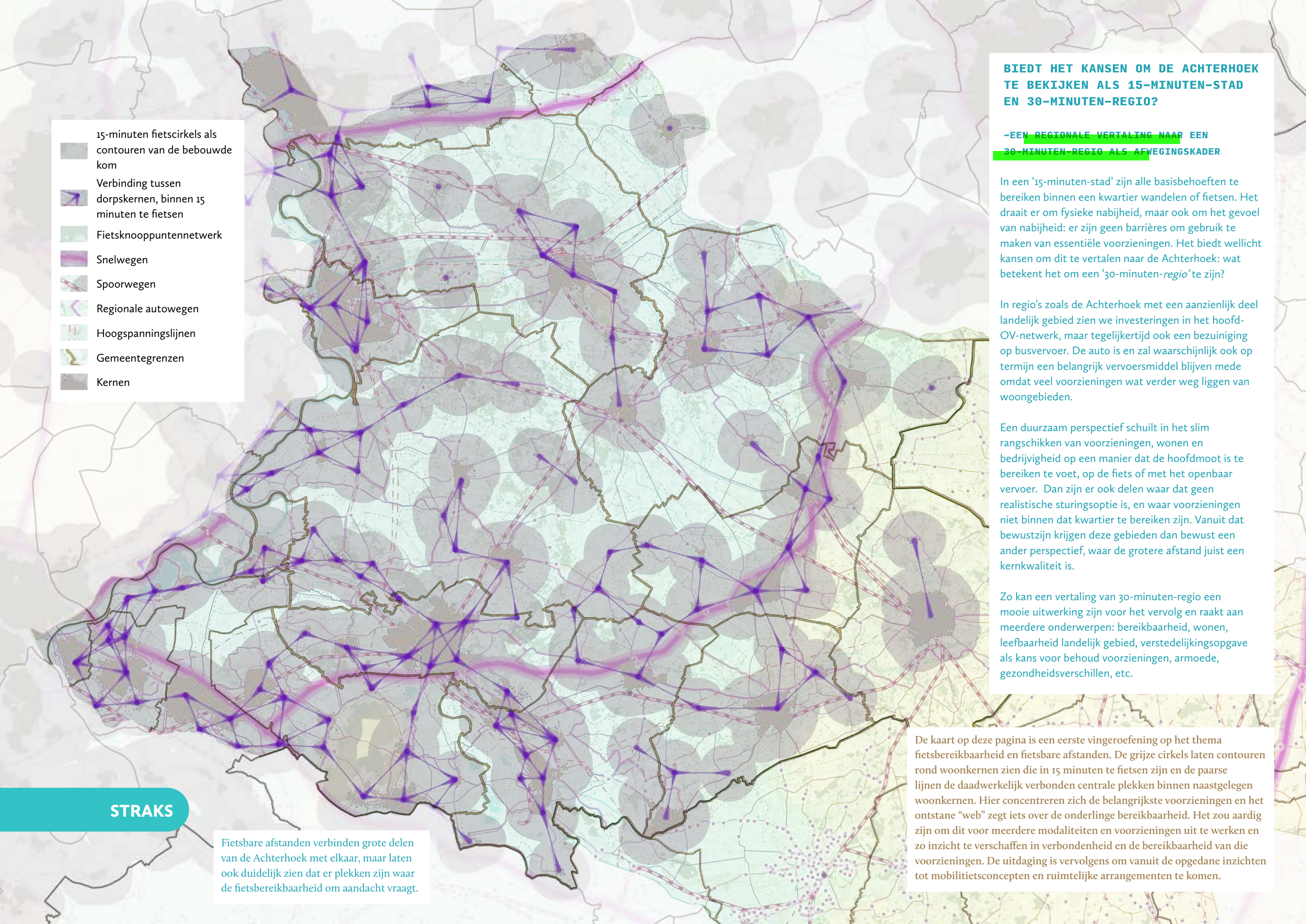
Bevolking tussen de 45 en 65 jaar oud.
Donkerder = meer inwoners van deze leeftijdscategorie

Bevolking tussen de 65 jaar en ouder.
Donkerder = meer inwoners van deze leeftijdscategorie

NU

-
- 15-minuten fietscirkels als contouren van de bebouwde kom
- Verbinding tussen dorpskernen, binnen 15 minuten te fietsen
- Fietsknooppuntennetwerk
- Snelwegen
- Spoorwegen
- Regionale autowegen
- Hoogspanningslijnen
- Gemeentegrenzen
- Kernen

BIEDT HET KANSEN OM DE ACHTERHOEK TE BEKIJKEN ALS 15-MINUTEN-STAD EN 30-MINUTEN-REGIO?

-EEN REGIONALE VERTALING NAAR EEN 30-MINUTEN REGIO ALS AFWEGINGSKADER

In een '15-minuten-stad' zijn alle basisbehoeften te bereiken binnen een kwartier wandelen of fietsen. Het draait er om fysieke nabijheid, maar ook om het gevoel van nabijheid: er zijn geen barrières om gebruik te maken van essentiële voorzieningen. Het biedt wellicht kansen om dit te vertalen naar de Achterhoek: wat betekent het om een '30-minuten-regio' te zijn?

In regio's zoals de Achterhoek met een aanzienlijk deel landelijk gebied zien we investeringen in het hoofd-OV-netwerk, maar tegelijkertijd ook een bezuiniging op busvervoer. De auto is en zal waarschijnlijk ook op termijn een belangrijk vervoersmiddel blijven mede omdat veel voorzieningen wat verder weg liggen van woongebieden.

Een duurzaam perspectief schuilt in het slim rangschikken van voorzieningen, wonen en bedrijvigheid op een manier dat de hoofdmoot is te bereiken te voet, op de fiets of met het openbaar vervoer. Dan zijn er ook delen waar dat geen realistische sturingsoptie is, en waar voorzieningen niet binnen dat kwartier te bereiken zijn. Vanuit dat bewustzijn krijgen deze gebieden dan bewust een ander perspectief, waar de grotere afstand juist een kernkwaliteit is.

Zo kan een vertaling van 30-minuten-regio een mooie uitwerking zijn voor het vervolg en raakt aan meerdere onderwerpen: bereikbaarheid, wonen, leefbaarheid landelijk gebied, verstedelijkingsopgave als kans voor behoud voorzieningen, armoede, gezondheidsverschillen, etc.

De kaart op deze pagina is een eerste vingeroefening op het thema fietsbereikbaarheid en fietsbare afstanden. De grijze cirkels laten contouren rond woonkernen zien die in 15 minuten te fietsen zijn en de paarse lijnen de daadwerkelijk verbonden centrale plekken binnen naastgelegen woonkernen. Hier concentreren zich de belangrijkste voorzieningen en het ontstane "web" zegt iets over de onderlinge bereikbaarheid. Het zou aardig zijn om dit voor meerdere modaliteiten en voorzieningen uit te werken en zo inzicht te verschaffen in verbondenheid en de bereikbaarheid van die voorzieningen. De uitdaging is vervolgens om vanuit de opgedane inzichten tot mobiliteitsconcepten en ruimtelijke arrangementen te komen.

STRAKS

Fietsbare afstanden verbinden grote delen van de Achterhoek met elkaar, maar laten ook duidelijk zien dat er plekken zijn waar de fietsbereikbaarheid om aandacht vraagt.

Contour

Brede welvaart is onze bril én ons kompas voor ruimtelijke ontwikkelingen.

DENKRICHTING

- Brede welvaart vraagt om een rechtvaardige verdeling van de ruimte, en een verdeling van de lusten en de lasten.
- Brede welvaart biedt een denk- en doekader om afruilen in het hier en nu, tussen hier en elders, en tussen nu en later in beeld te brengen en onvermijdelijke keuzes te agenderen. De focus ligt daarbij op het in balans brengen van de driehoek sociaal, economisch en duurzaamheid. Juist duurzaamheid verbreden naar het landschap, naar de ruimtelijke kwaliteit vraagt een verbreding en verdieping, zodat ook op langere termijn de sociale en economische aspecten in balans blijven.
- Er bestaat een paradox tussen korte termijn en lange termijn. Investeren in brede welvaart verhoogt niet altijd het comfort, welzijn en welvaart van mensen op korte termijn.
- We werken aan een leefomgeving die voorziet in sociale verbinding, gezondheid, veiligheid en persoonlijke ontwikkeling.

ONDERZOEKSVRAGEN

- Hoe geven we invulling aan het instrument Brede welvaart van sturen en afwegen voor ruimtelijke keuzes? En hoe kunnen we het thema duurzaamheid meer invulling voor ruimtelijke kwaliteit geven?
- Hoe kunnen we met de ruimtelijke inrichting bijdragen aan een vermindering van armoede en een grotere gezondheid?

DILEMMA'S

- Zijn we niet te veel tijd kwijt met instrumentontwikkeling? Hoe zorgen we dat we inhoudelijk echt verder komen en goede en rechtvaardige keuzes kunnen maken?

KANSEN

- De Monitor is er al, die kunnen we verder ontwikkelen

Contour

Onze ruimtelijke inrichting maakt de leefomgeving gezond en divers.

DENKRICHTING

- Welzijn staat voorop voor mens én haar leefomgeving in zowel de bebouwde omgeving als in het landelijk gebied.
- We werken aan een leefomgeving die voorziet in sociale verbinding, gezondheid en veiligheid.
- De ruimtelijke kant van gezondheid vraagt een verdere uitwerking en is op dit moment een actueel beleidsthema, waarbij nabijheid van voorzieningen een belangrijk vraagstuk is.
- We zetten volop in op beleving, recreatie en mogelijkheden voor sport en ruimte.
- Klimaatmitigatie en klimaatadaptatie meenemen bij elke ruimtelijke afweging.

ONDERZOEKSVRAGEN

- We onderzoeken of we voor basisvoorzieningen kunnen werken met cirkels van bereikbaarheid. Dit vraagt een regionale duiding van basisvoorzieningen (welke er zijn, het belang voor leefbaarheid en de bereikbaarheid ervan).

DILEMMA'S

- Willen we armoedebestrijding hier een onderwerp maken? En kansengelijkheid? Of benoemen we en sturen we op de ruimtelijke randvoorwaarden?

KANSEN

- Een gezonde leefomgeving is een actueel beleidsthema waar we flink op kunnen inzetten. En een thema dat sterk onder onze inwoners leeft.
- Ruimtelijke kant van positieve gezondheid verder invulling geven en zo een sterke verbinding met het sociale domein maken.

**Wonen,
werken en
mobiliteit
in sterke
fysieke
netwerken.**

Wonen, werken en mobiliteit in sterke fysieke netwerken.

TOEN

Boerderijen, dorpen en gehuchten werden eeuwenlang gevestigd op hoge, droge plekken in de Achterhoek. In de natte en lage gebieden bleef het leeg. Industrie werden gestuurd door wat de aarde bood. IJzerindustrie ontstond op de plekken waar ijzererts in de grond zat, baksteenindustrie sloot aan de rivieren en textielindustrie ontstond op plekken waar voldoende water beschikbaar was. Het landschap bepaalde daarbij de voorwaarde voor vestiging en bepaalde daarmee tevens de aanleg van de infrastructuur. Vanaf de negentiende eeuw gaan we het landschap steeds meer naar onze hand zetten.

NU

Technische mogelijkheden hebben er voor gezorgd dat we op de lagere, nattere gronden zijn gaan bouwen. Op die manier konden de kernen flink groeien vanuit de plekken waar ze oorspronkelijk zijn ontstaan. Dit heeft veel opgeleverd voor de regio en haar inwoners. Tegelijkertijd loopt deze manier van ruimtelijke groei ook steeds vaker tegen fysieke grenzen aan. Het continu aanpassen van het lage en natte landschap aan onze eigen wensen zorgt bovendien voor een uitgekleeid, repeterend en ook steeds minder herkenbare leefomgeving. Terwijl de Achterhoek één van de mooiste cultuurlandschappen van Nederland herbergt.

STRAKS

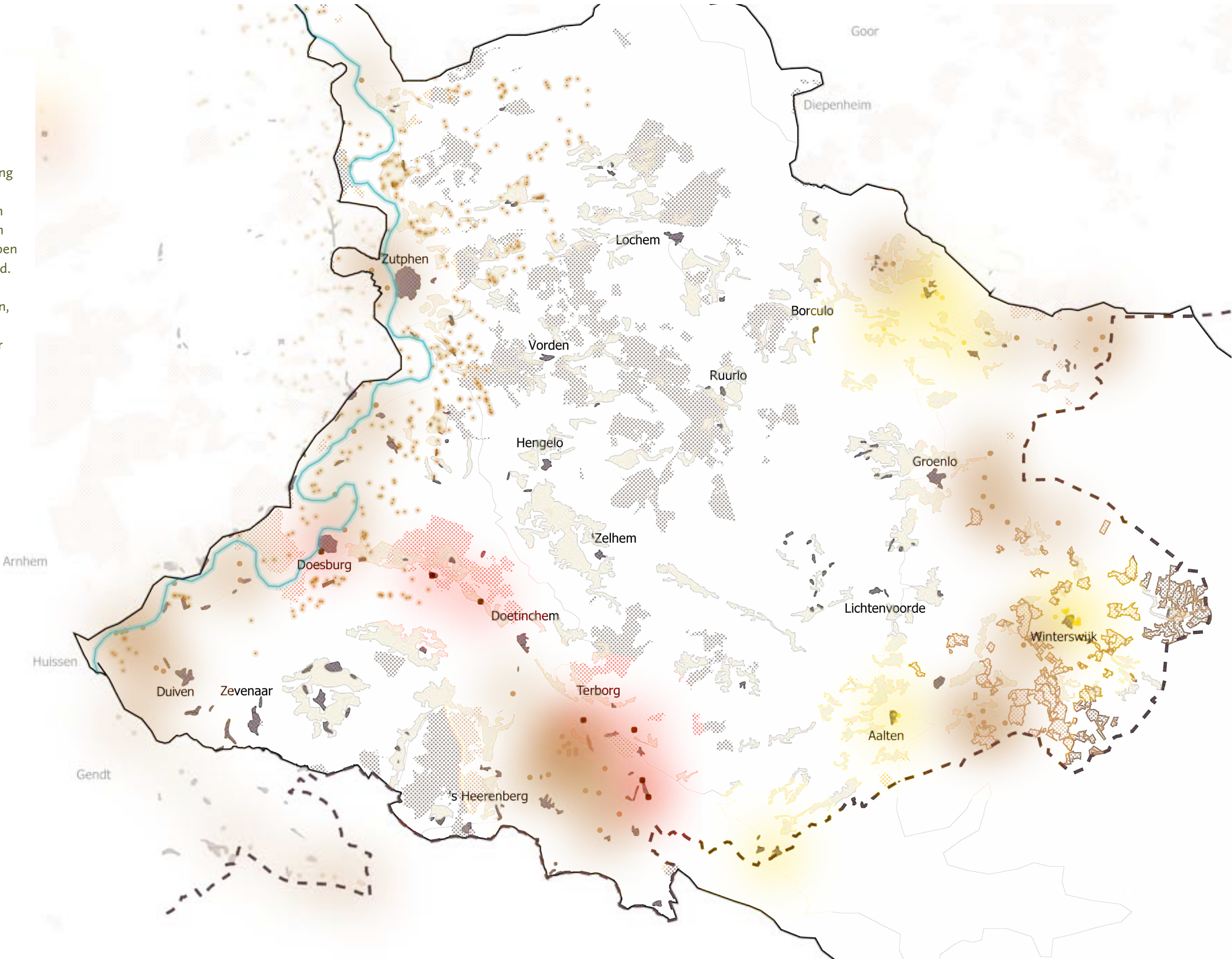
Als gevarieerde, goed bereikbare en aantrekkelijke regio ver boven zeeniveau zal de vraag naar woningen in de Achterhoek blijven groeien. Maar hoe en waar willen we welk woonaanbod gaan realiseren? Hierbij zijn bodem, waterbeschikbaarheid, voorzieningen en welzijn van groot belang. Nieuwe zoekgebieden gaan we niet uit de weg. Want de Achterhoek is niet uitgesproken stedelijk of landelijk, er is juist veel variatie en voor ieder wat wils. Deze kwaliteit bouwen we op organische wijze uit om een vitale Achterhoek te houden. Met een infrastructuur die ook een kwaliteit op zichzelf is.

WONEN EN WERKEN IN EEN VERANDERENDE SAMENHANG

-HET LANDSCHAP BEPAALDE DE VESTIGING

Boerderijen, dorpen en gehuchten werden eeuwenlang gevestigd op hoge, droge plekken in de Achterhoek. Langs de vruchtbare gronden aan de oeverwallen van de IJssel ontstonden grote en welvarende boerderijen en in de broeken bleef het leeg. Ook werklandschappen en industrie werden gestuurd door wat de aarde bood. IJzerindustrie kwam op, op de plekken waar ijzererts in de grond zat, akkerbouw op de vruchtbare gronden, baksteenindustrie aan de rivieren bij de juiste klei en textiel op plekken waar voldoende water beschikbaar was.

- Bebouwde kommen
- IJsselhoeven
- Scholtenboerderij
- Landgoederen
- Esdekken
- Steenovenindustrie
- Textielindustrie
- IJzerindustrie
- Gebiedsgrens
- Landgrens
- IJssel

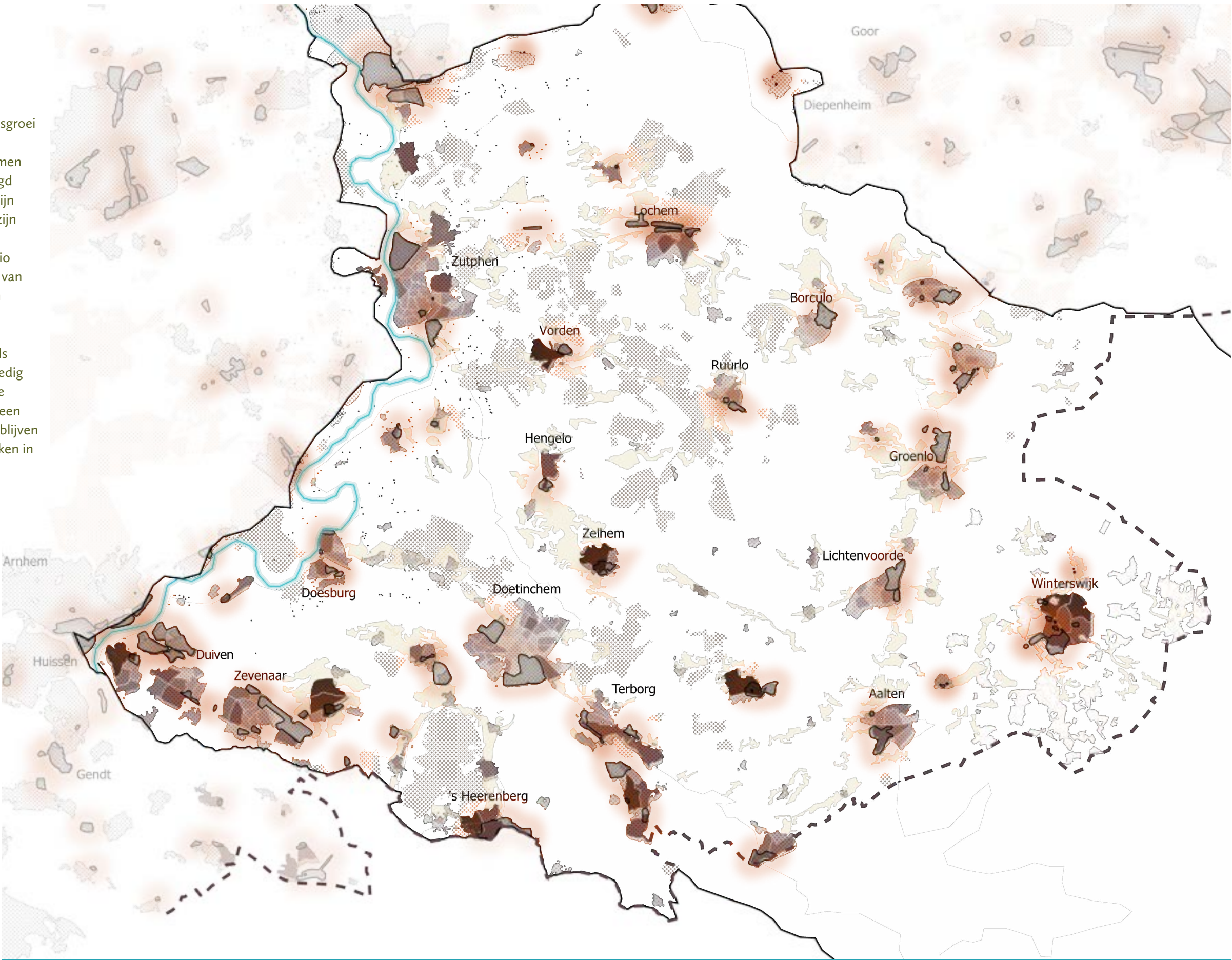
TOEN

-NU, PAssen we onze omgeving aan
onze wensen aan

De bevolking groeide in navolging van de welvaartsgroei in de streek. De technische mogelijkheden om het landschap naar de hand van de mens te zetten namen toe, en dat gebeurde ook. Dat heeft er voor gezorgd dat er woningen en bedrijventerreinen gevestigd zijn op de lagere, nattere gronden en dat kernen flink zijn gegroeid vanuit de plekken waar ze oorspronkelijk ontstonden. Dit heeft veel opgeleverd voor de regio en haar inwoners. Tegelijkertijd loopt deze manier van ruimtelijke groei ook steeds vaker tegen fysieke en sociale grenzen aan.

Stond de Achterhoek de afgelopen decennia steeds vaker te boek als een krimpregio - dat beeld is volledig gekanteld. Als mooie, gevarieerde, goed bereikbare en aantrekkelijke regio ver boven zeeniveau is het een gebied waar de vraag naar woningen groeit en zal blijven groeien. Dat roept de vraag op wat wonen en werken in de Achterhoek in de (nabije) toekomst betekent.

- Bebouwde kommen
- Bewoningsdichtheid
licht = lage dichtheid
donker = hoge dichtheid
- Bedrijventerreinen
- IJsselhoeven
- Scholtenboerderij
- Landgoederen
- Esdekken
- Gebiedsgrens
- Landgrens
- IJssel

NU

WAT BETEKENT WONEN IN DE ACHTERHOEK DE KOMENDE JAREN?

De toenemende concentratie van woningen op, om en aan bestaande kernen en het aanbod is een logisch gevolg van het functioneren van de vastgoedmarkt in de laatste decennia. Deze markt is in beweging en innoveert volop. De vraag die voorligt is hoe en waar we welk woonaanbod gaan realiseren in de toekomst. Hierbij zijn bodem, water, voorzieningen, geluk en welzijn van groot belang. Nieuwe zoekgebieden, innovatie en een ander type gebiedsarrangementen gaan we daarbij niet uit de weg. De vraag is groot.

Uniek aan de Achterhoek is de grote diversiteit aan woonmilieus. Want de Achterhoek is niet uitgesproken stedelijk of landelijk, er is juist veel variatie en voor ieder wat wils. Deze kwaliteit bouwen we op organische wijze uit door het uitgekiend toevoegen van verschillende nieuwe woonomgevingen op de juiste plek. Zo houden we de Achterhoek vitaal, de voorzieningen op peil en zo vergroten we aanwezige kwaliteiten.

NU

DE ACHTERHOEKSE ECONOMIE

De Achterhoek is een economisch krachtige, innovatieve regio met een bovengemiddeld groeiende arbeidsproductiviteit (25.800 bedrijven in 2022). De Achterhoek is sterk in lokaal gebonden familiebedrijven. De 3 grootste economische clusters zijn de maakindustrie, health/medisch en het agro-complex, maar ook toerisme & recreatie, onderwijs & zorg. Onze economie is een van de motoren voor onze leefomgeving, maar de economie staat onder druk. De mkb-bedrijven, vaak gevestigd in kleine kernen, groeien hard, duurzaam en innovatief. De keerzijde is een steeds groter tekort aan woningen en gebrek aan goede bereikbaarheid voor deze bedrijven, wat het aantrekken van personeel naast vergrijzing en ontgroening een groot probleem maakt. De Achterhoek kent een negatieve pendelbalans van meer dan 12.000 werknemers: meer mensen uit de Achterhoek werken buiten de regio dan van buiten de regio in de Achterhoek werken. Om (mondiale) ontwikkelingen bij te blijven, zijn nieuwe businessmodellen en nieuw werkgeverschap bij onze bedrijven en organisaties nodig. Lange termijn-focus en investeringen op innovatie van leidende Achterhoekse (familie)bedrijven en kleinere mkb-bedrijven zijn niet vanzelfsprekend. Overnames door strategische kopers vormen een risico voor de binding (belangrijk voor onze brede welvaart) tussen bedrijfsleven en lokale gemeenschappen. Wel geeft onze open innovatiesysteem-benadering een troef in handen om door samen te werken onze innovatiekracht op allerlei terreinen te versterken.

-DE ACHTERHOEKSE ARBEIDSMARKT

De Achterhoek komt - mede door de vergrijzing en ontgroening - jaarlijks 1900 arbeidskrachten tekort, een veel groter tekort dan in de omliggende regio's (in 2022 zijn er 133.890 banen). Vooral in ICT, techniek, zorg en onderwijs. Het onbenut arbeidspotentieel in de Achterhoek is ruim 9% van de bevolking (16.000 personen) tussen 15 en 75 jaar. We kennen overigens een lage werkloosheid van 3%. Door de snelle vergrijzing en ontgroening in de regio wordt in de periode 2020 tot 2050 een afname van de potentiële beroepsbevolking verwacht van bijna 47.000 personen, een afname van ruim 15%.

De Achterhoek in verbinding met andere ruimtelijk-economische clusters.

-VESTIGINGSKLIMAAT EN WERKLANDSCHAPPEN

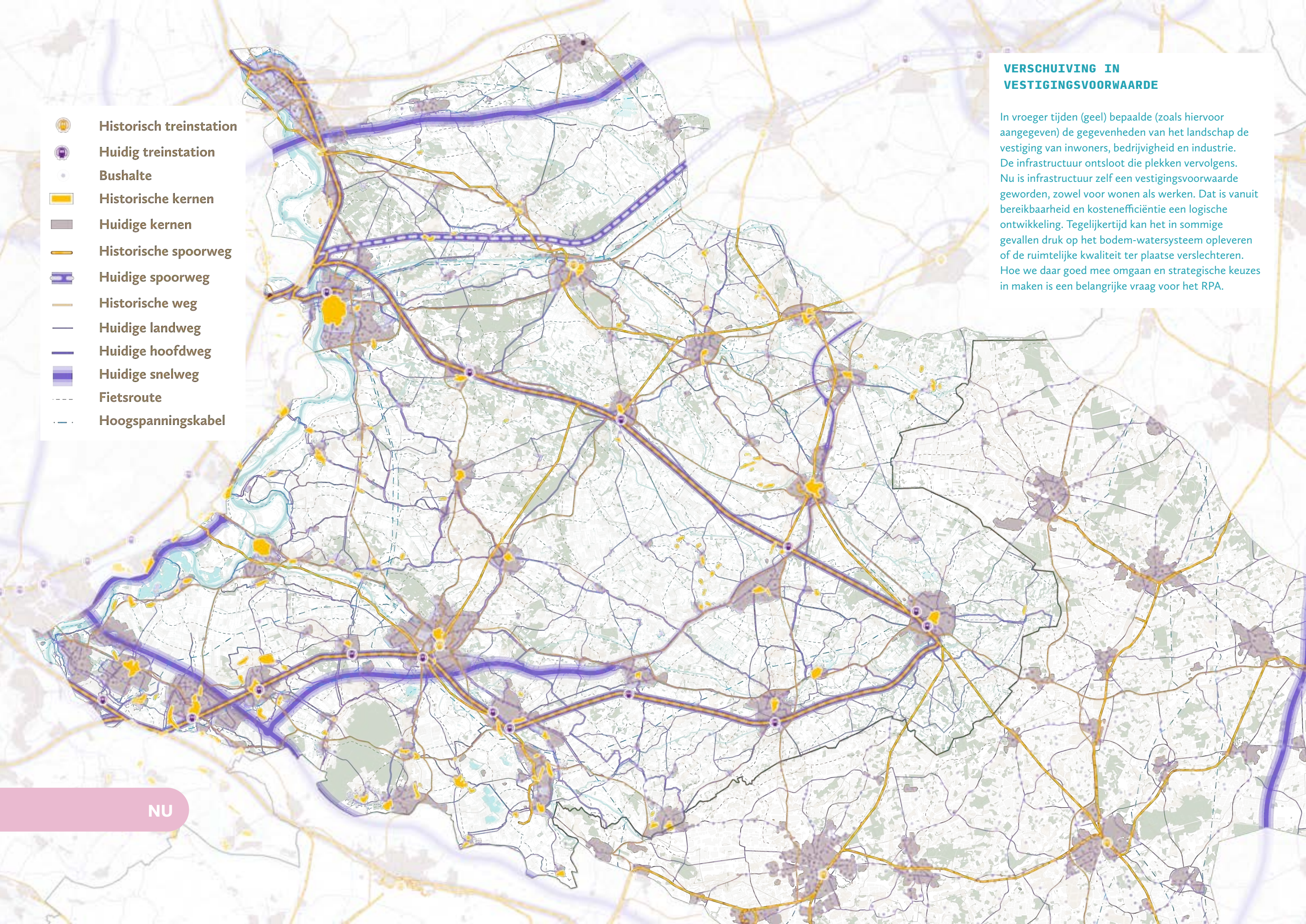
Naast het tekort aan arbeidskrachten is een gunstig vestigingsklimaat een vereiste voor verdere economische en ontwikkeling. De ruimtelijke kant daarvan gaat over een goede bereikbaarheid, passend woningaanbod, maar ook over sterke fysieke netwerken en ruimte voor bedrijven op de juiste plekken (werklandschappen). Daarbij gaat het natuurlijk systeem van water, bodem en lucht een grotere rol spelen, evenals klimaatadaptatie, en de bereikbaarheid van deze bedrijven (vervoersarmoede).

-ECONOMIE VAN DE TOEKOMST

Een belangrijke vraag is wat de economie van de toekomst kan zijn? Nog te vaak gaan we door met wat al is en dat behouden en versterken, maar is dat altijd de juiste keuze? De vraag van de economie van de toekomst is groter dan de Achterhoek. Het gaat over de positie van Nederland en van Europa in de mondiale geopolitieke ontwikkelingen. De vraag is dus hoe verandert de wereld en welke plek willen we daarin en hoe zetten we onze grond daarvoor goed in? Naar verwachting gaat Europa op lange termijn een kleinere rol vervullen en een minder strategische positie innemen, alleen al door de mondiale demografische ontwikkelingen. De eerste tekenen daarvan zijn al merkbaar. Ook de verschuiving naar andere grondstoffen die door de verdergaande digitalisering en verduurzaming nodig zijn, zal het nodige veranderen. Hierdoor is het circulair worden van onze economie niet alleen een duurzaamheidsopgave, maar is urgent voor de economische positie op de lange termijn. Dit alles heeft ruimtelijke consequenties.

NU

-
- Historisch treinstation
 - Huidig treinstation
 - Bushalte
 - Historische kernen
 - Huidige kernen
 - Historische spoorweg
 - Huidige spoorweg
 - Historische weg
 - Huidige landweg
 - Huidige hoofdweg
 - Huidige snelweg
 - Fietsroute
 - Hoogspanningskabel

VERSCHUIVING IN VESTIGINGSVOORWAARDE

In vroeger tijden (geel) bepaalde (zoals hiervoor aangegeven) de gegevens van het landschap de vestiging van inwoners, bedrijvigheid en industrie. De infrastructuur ontsloot die plekken vervolgens. Nu is infrastructuur zelf een vestigingsvoorwaarde geworden, zowel voor wonen als werken. Dat is vanuit bereikbaarheid en kostenefficiëntie een logische ontwikkeling. Tegelijkertijd kan het in sommige gevallen druk op het bodem-watersysteem opleveren of de ruimtelijke kwaliteit ter plaatse verslechteren. Hoe we daar goed mee omgaan en strategische keuzes in maken is een belangrijke vraag voor het RPA.

Contour

Wonen met maatschappelijke meerwaarde

DENKRICHTING

- We voegen woningen toe om te voldoen aan de groeiende vraag van Achterhoekers en de groeiende landelijke vraag naar woningen.
- De Achterhoek ligt hoog en droog ten opzichte van de rest van Nederland en is hierdoor erg geschikt om woningen toe te voegen. Dit doen we passend bij de Achterhoekse identiteit; we versterken bestaande sociale en fysieke netwerken. Zowel versterking van stedelijk gebied als landelijk gebied zijn hierin van belang.
- Bij de keuze voor de plek van nieuwe woningbouw wegen we zowel economische aspecten (infra, energie, voorzieningen) als natuurlijke aspecten (water, lucht, klimaat) mee. Doetinchem en Winterswijk hebben met hun faciliteiten een centrum stedelijke regiofunctie. Doetinchem en

Winterswijk hebben wel een sterk verschillende identiteit, dus vervullen ook een verschillende rol in de regio. Omliggende steden zoals Enschede en Zutphen vervullen voor een deel ook een centrumrol voor de Achterhoek.

- Woningen toevoegen is bouwen aan een totale leefomgeving. Een woning is niet alleen een huis, het is een nieuw onderdeel van een gemeenschap en moet daar ook aan bijdragen. Denk dus ook aan een aantrekkelijke, groene omgeving, goede infrastructuur, sociale cohesie en bereikbare voorzieningen.
- Door woningen toe te voegen wordt de Achterhoek aantrekkelijker voor (nieuwe) werknemers, kunnen voorzieningen behouden blijven en behoudt het leveren van goede zorg een kritieke massa.

STRAKS

DILEMMA'S

- Hoe behouden we de Achterhoekse identiteit en sociale structuur bij het op grote schaal toevoegen van nieuwe woningen en verwelkomen van nieuwe inwoners van buiten de Achterhoek?
- Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de voorzieningen in onze regio sterk en bereikbaar blijven? Wat betekent dit voor onze woningbouwkeuzes?
- De Achterhoekse bevolking vergrijsd sneller dan gemiddeld in Nederland. Hoe zorgen we voor een goede oude dag voor onze inwoners en blijven we tegelijk aantrekkelijk voor nieuwe jonge aanwas?
- We willen in de meeste gevallen voorkomen dat steden en dorpen aan elkaar groeien. Al kan het soms wel de makkelijkste weg zijn, maar we staan er ook voor dat er in de Achterhoek brede groene zones en hoogwaardige landschappen overblijven. Waar ligt de juiste balans?

KANSEN

- De Achterhoek is een 'sterk merk', mensen weten de Achterhoek steeds beter te vinden en weten waar de Achterhoek voor staat.
- De Achterhoek is goed bereikbaar en wordt nog beter bereikbaar door het doortrekken van de A15 en aanleg van de RegioExpres.
- De Achterhoek ligt in de nabijheid van sterker verstedelijkte gebieden (Arnhem/Nijmegen, Stedendriehoeken Twente).
- De werkgevers staan te springen om versterking.
- De groene zones tussen dorpen en steden bieden kansen om van dorpsranden kwalitatieve overloopgebieden te maken die ook kunnen helpen bij water- en klimaatuitdagingen.

Contour

We investeren in de economie van de toekomst.

DENKRICHTING

- De economische waarde die we in de Achterhoek toevoegen, willen we zoveel mogelijk voor de streek behouden.
- We werken een visie uit voor de (ruimtelijke) economie van de toekomst. Voor het RPA zijn bepalende factoren: omvang van het ruimtebeslag, de druk op de fysieke netwerken (vervoers- en energie infrastructuur) en de draagkracht van het natuurlijk systeem.
- We kiezen de meest gunstige plekken voor bedrijventerreinen en werklandschappen vanuit het natuurlijk systeem gecombineerd met infrastructuur.
- De schaarse, dure en goede gronden die worden ingezet als werklocaties dragen bij aan de Achterhoekse economie van de toekomst.
- Het circulair maken van onze economie is economisch veel urgenter dan vanuit de duurzaamheidsgedachte.

ONDERZOEKSVRAGEN

- Wat zijn de ruimtelijke consequenties van het open innovatiesysteem en is daar nog iets voor nodig?
- Zijn er ruimtelijke consequenties van de inzet op digitalisering waar we op de lange termijn rekening mee moeten houden?

DILEMMA'S

- Werklocaties zijn overal te vinden en in toenemende mate niet aan de streek gebonden. Dat trekt soms een wissel op de regio en kan de samenhang tussen werk en welzijn onder druk zetten. Tegelijkertijd is de innovatie, doekracht, de maakindustrie maar ook de kenniseconomie in volle ontwikkeling en richtinggevend voor een vitale Achterhoekse economie.
- Doen we de juiste dingen om bij te dragen aan de economische positie van de Achterhoek, Nederland en Europa?

KANSEN

- Sterke sociale en zakelijke netwerken
- De enorme doe- en innovatiekracht, maar ook het open innovatiesysteem waarin samenwerking centraal staat.
- Sterke sociale en zakelijke netwerken binnen de Achterhoek, maar ook met andere economische clusters in Nederland en daarbuiten.
- We zetten in op een economie die naast economische ontwikkeling, het welzijn van mensen en de draagkracht van het natuurlijk systeem centraal stelt (brede welvaart).

FYSIEKE NETWERKEN

De fysieke netwerken zijn:

1. Energienetwerk
2. Drinkwatervoorziening
3. Vervoersnetwerk

Deze netwerken zijn door de tijd heen opgebouwd en aangelegd en vormen daarmee een fundament voor het ruimtelijk perspectief voor de toekomst. Ons beseffend dat keuzes die we nu maken over decennia later nog merkbaar zijn, is het belangrijk om onze regionale ambities en uitdagingen te vertalen naar de netwerken van de toekomst. De uitdaging voor de netwerken zijn als volgt:

1. **Energienetwerk:** staat voor grote uitdagingen. Van fossiele naar duurzame energie en de keuze van een passend energiesysteem en de ruimtelijke impact daarvan. En waar zetten we de energie voor in in de toekomst en heeft dat gevolgen voor de ruimtelijke inrichting met andere functies? Wat betekent klimaatadaptatie voor de geplande uitbreidingen?
2. **Drinkwatervoorziening:** hoe zorgen we dat er voldoende schoon drinkwater beschikbaar is voor onze regionale ambities en welke rol heeft de Achterhoek daarbij?
3. **Vervoersnetwerk:** naast focus op vervoerssysteem, meer focus op gebruikersperspectief van bereikbaarheid (vanuit brede welvaart), meer afstemmen op de plekken waar we toekomstig willen bouwen.

-ENERGIENETWERK

Ook in de Achterhoek wordt gewerkt aan de energietransitie. Daaronder verstaan we zowel de opwek van duurzame energie als ook de benodigde energieinfrastructuur. De energietransitie stuit op de grenzen van het energiesysteem. Op dit moment is netcongestie een belangrijk onderwerp wat betekent dat het elektriciteitsnetwerk met kabels, leidingen, onderstations en hoogspanningsmasten onvoldoende capaciteit hebben om het aanbod aan stroom te verwerken. Het elektriciteitsnetwerk van de Achterhoek is sterk verbonden met

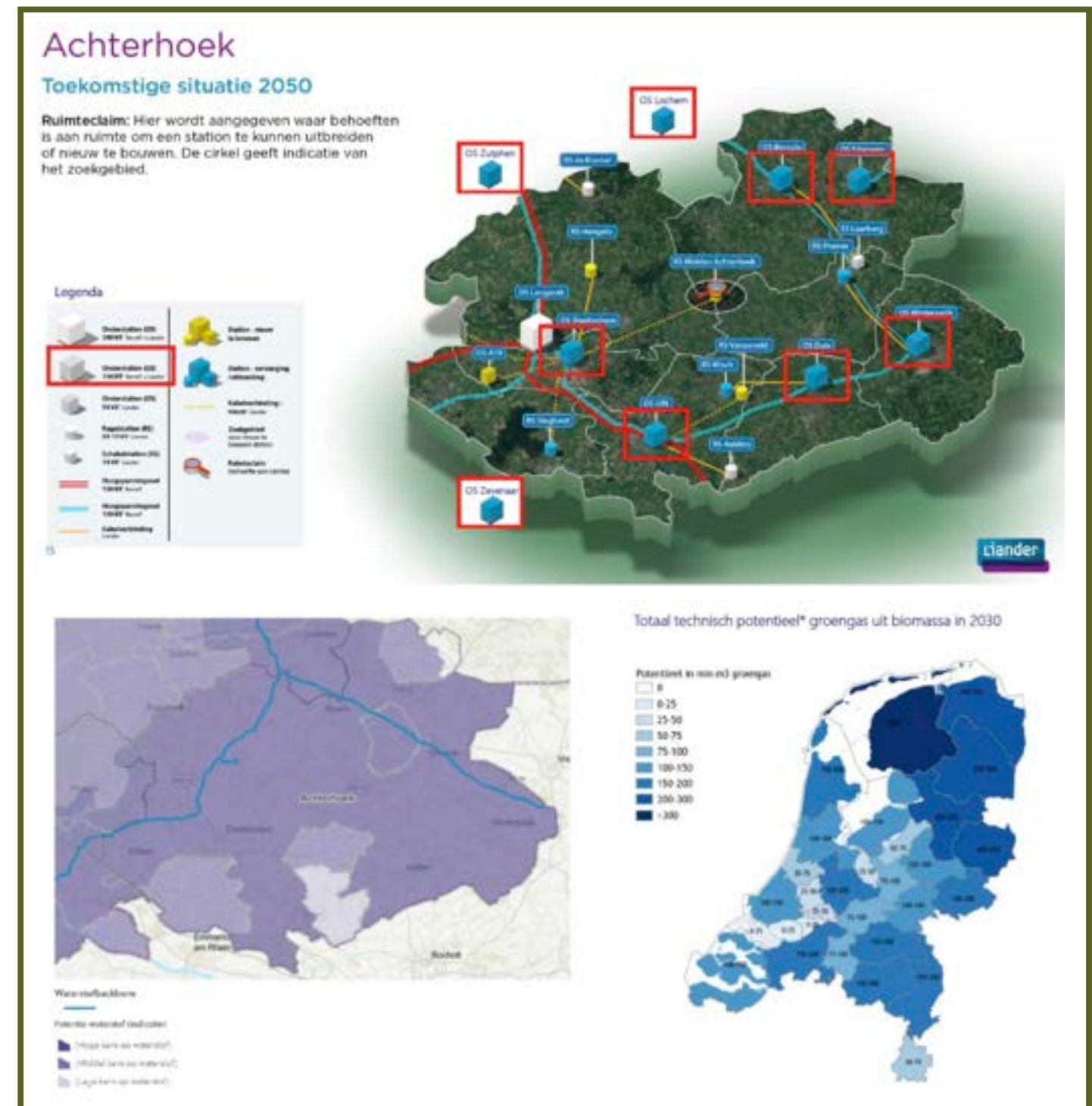
andere netwerken buiten de Achterhoek, zelfs buiten de provincie (Flevoland en Utrecht). De beperking daarvan is dat de meest belaste koppeltransformatoren doorwerken naar de andere transformatoren. Het ontkoppelen hiervan is een eerste prioriteit. Liander heeft voor nu de ruimteclaims richting 2050 in beeld gebracht. Liander is op haar beurt afhankelijk van het Target Grid (TG) van Tennet.

De uitbreiding van de infrastructuur en doorwerking naar regio's is (voor zover wij weten) nog niet voor handen. Liander gaat grofweg uit van een verdubbeling van trafo stations van 1.000 naar 2.000 in de regio. Daarnaast uitbreiding van middenspanningstations en paar honderd km middenspanningskabel. Dit is een onderzoeksvraag voor het vervolg (waarbij bijvoorbeeld ook de klimaatadaptatie en wateropgave wordt verbonden). In de ruimteclaim tot 2050 zijn geen voorafgaande keuzes gemaakt wat we willen in de regio.

De TG (Target Grid) op hoofdlijnen toont dat de focus op de Achterhoek ligt op het verzwaren van het bestaande netwerk. Grootschalige uitbreiding is elders gepland. Bron: Tennet.

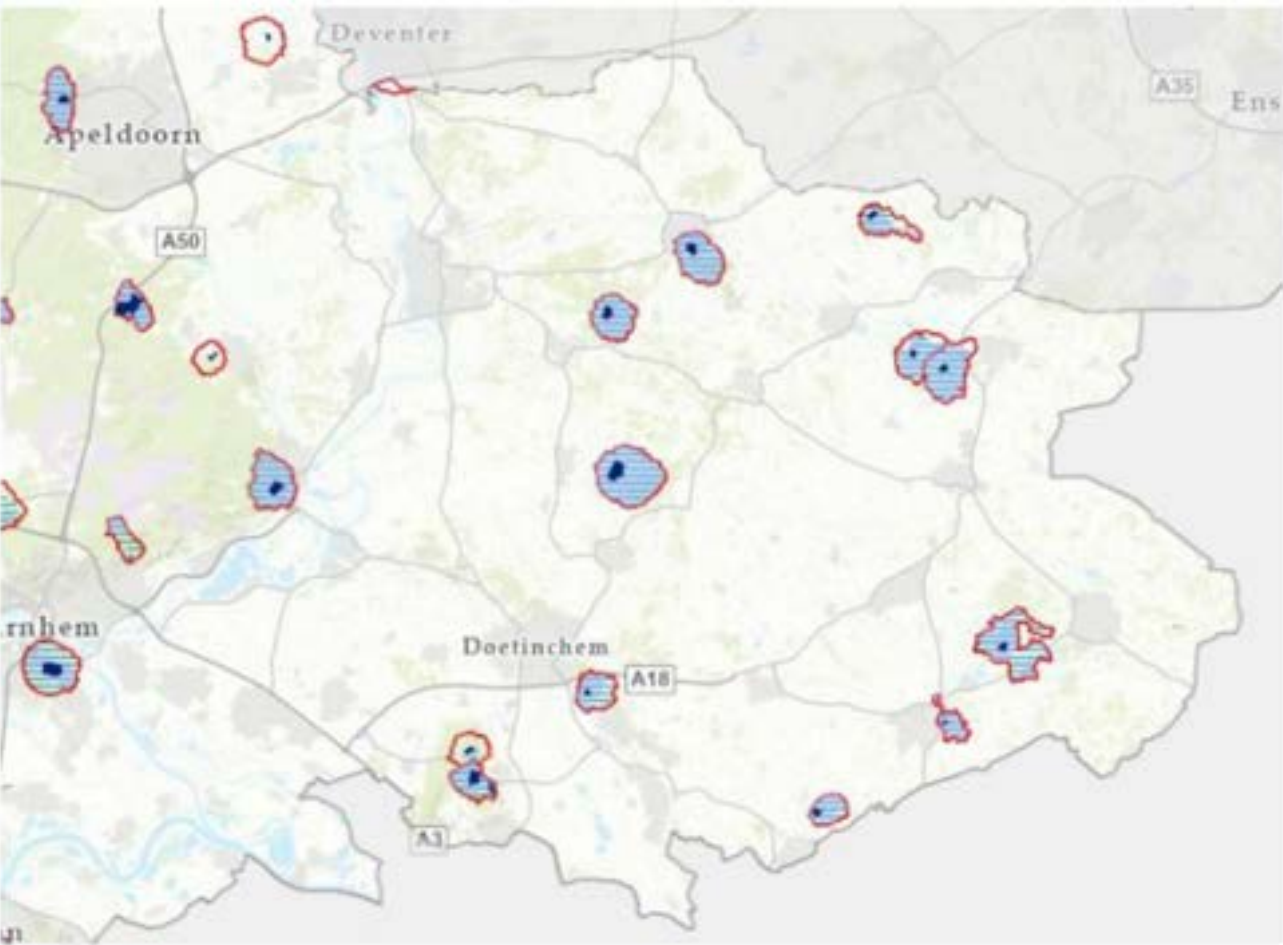
De energietransitie richt zich vaak op energie uit zon en wind om elektriciteit op te wekken. Hier zitten haken en ogen aan: grote ruimteclaims, niet altijd beschikbaar, opslagruimte en een probleem op het net. Met de RES 1.0 is daar een eerste invulling aan gegeven. Andere bronnen van energie zijn warmte, groen gas of waterstof. Naast dat keuzes voor een energiesysteem op landelijk niveau (misschien zelfs Europees) nodig zijn, is de potentie in beeld gebracht van duurzamer gas zoals groen gas en waterstof. Voor industrieën die 'hard-to-elektrify' zijn, kan dit een alternatief bieden. De vraag die hieraan vooraf gaat: welke economie willen we zijn? En hoe zetten we de beschikbare energie en-infrastructuur in?

Bron: Liander, elektriciteitsnetwerk (en wat nodig is als we doorgaan zoals we nu doen)

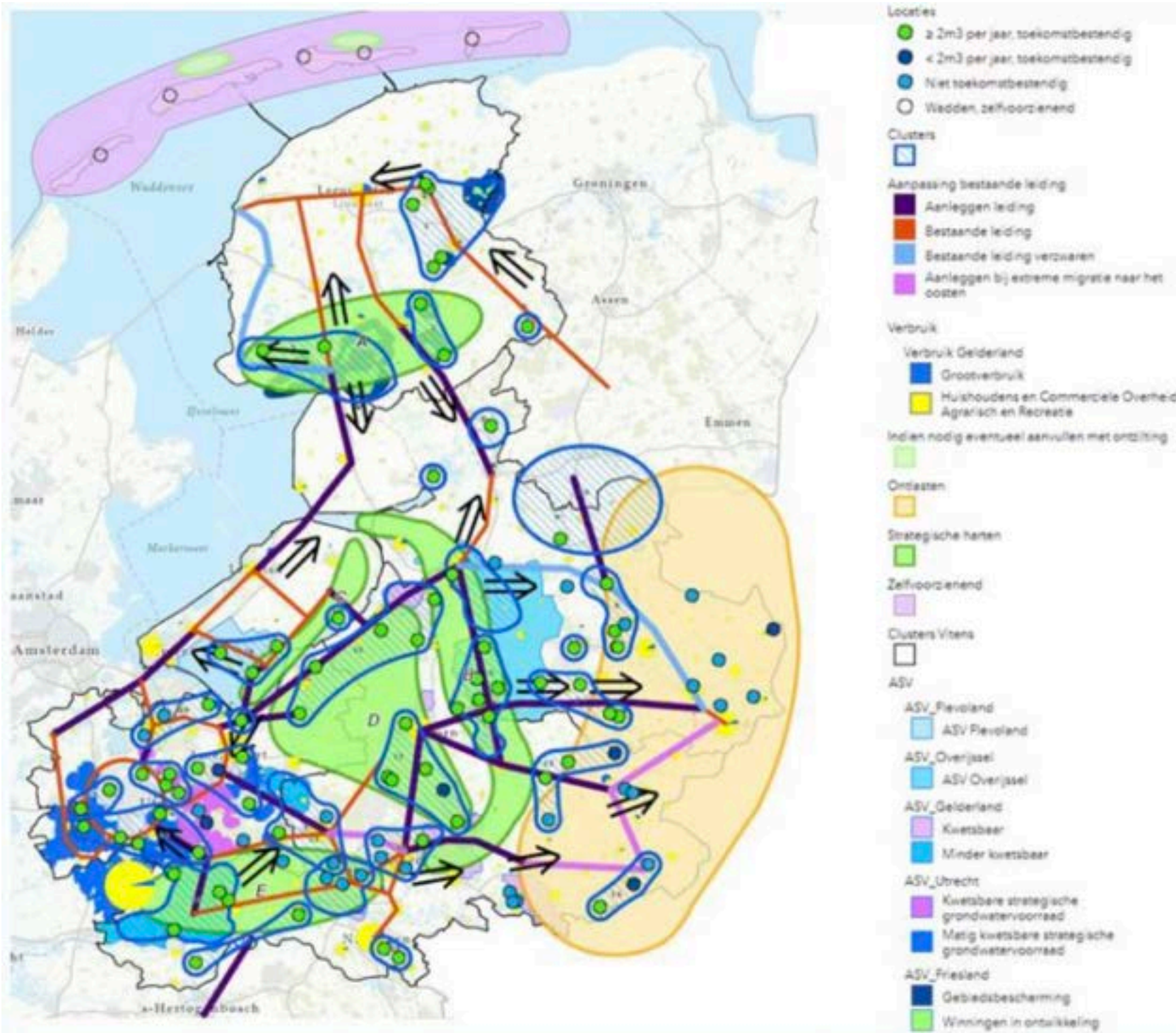
-DRINKWATERVOORZIENINGEN

Drinkwater is essentieel voor de toekomst, voor aansluitingen van woningen en bedrijven. In 2023 is in de Achterhoek 33 miljoen m3 water gebruikt, waarvan ruim 21 miljoen m3 in de Achterhoek wordt gewonnen. Dit betekent dat 37% van buiten de Achterhoek komt. De vraag naar drinkwater is de laatste jaren gestegen en de klimaatverandering en daarmee gepaard gaande droogte is naar de toekomst toe een belangrijk aandachtspunt. Op de linkerkaart zijn de huidige drinkwaterwinningen in de Achterhoek te zien (de Achterhoek is hier geografisch groter dan de 8 gemeenten). Naar de toekomst is de drinkwaterinfrastructuur niet toekomstbestendig, door te veel flexibiliteit, te veel maatwerk en niet goed ingepast in een robuust water en ruimtesysteem. Daartoe heeft Vitens een visualisatie van de drinkwaterinfrastructuur in de toekomst opgesteld. Hierop staat de Achterhoek ingetekend als ‘ontlasten’ met een ASV-gebied (Aanvullende Strategische Voorraden) in de buurt met een strategisch hart Boven-IJssel.

De 11 waterwingebieden in de Achterhoek.
Bron: Vitens

Eerste zicht op de streefstructuur voor de toekomstige drinkwatervoorziening.
ASV-gebied tussen Zeddam en Ulft niet weergegeven op deze kaart.
Bron: Vitens

Contour

Onze fysieke netwerken ondersteunen de regionale ambities.

DENKRICHTING

- Nieuwe vormen van energie en de aansluitingen daarop zijn een belangrijke vestigingsvoorwaarde in de toekomst. Energie is een schaars goed, dat vraagt om zorgvuldige keuzes.
- Het energienetwerk wordt samen met de drinkwatervoorziening meer en meer sturend op het landgebruik en bepalend voor de vestiging van woningen en bedrijven. Ambitie vanuit ruimtelijke ordening en de realiteit vanuit netbeheer en drinkwatervoorziening vragen om goede afstemming.
- Lokale, zelfvoorzienende en flexibele energiesystemen zijn zeer kansrijk voor de Achterhoek.
- Vanuit een duidelijke strategie op wonen, werken en industrie wordt gekeken naar de vraag naar energie en water om tot een ruimtelijk samenhangende aanpak te komen voor een sterke regionale economie die gedragen wordt door de fysieke mogelijkheden van de regio. Zowel energie, water als infrastructuur in brede zin zijn daar mede sturend in.
- Voldoende laadstations voor duurzame energie en het ontwikkelen van nieuwe initiatieven voor emissievrij vervoer.

STRAKS

ONDERZOEKSVRAGEN

- Wat kunnen we als regio verwachten van het netbeheer, welke scenario's zijn denkbaar en wat betekent dat voor onze eigen energievoorziening?
- Wat kunnen we als regio verwachten van het drinkwaterbedrijf, welke scenario's zijn denkbaar en wat betekent dat voor onze eigen drinkwatervoorziening?
- Hoe organiseren we lokale kracht rond sterke netwerken van duurzame energie?

DILEMMA'S

- Niet alles kan overal. Fysieke netwerken zullen in de toekomst ook een belemmering worden. Hoe gaan we daar mee om? Welke functies krijgen voorrang en wat gaan we minder toestaan? Wie bepaalt dat?
- Met het benoemen van de regionale ambities laten we tegelijkertijd ook zien dat niet overal in de Achterhoek dezelfde fysieke netwerken worden ondersteunt. Er kunnen plekken ontstaan waar drinkwater, energie en afvalwater door de bewoners zelf worden opgewekt en afgevoerd. Hoe gaan we daar mee om?
- Vanuit het Rijk wordt er door de nieuwe coalitie anders nagedacht over de invulling van de energietransitie (o.a. kernenergie). Het is nog niet duidelijk welke kant dat op gaat.

KANSEN

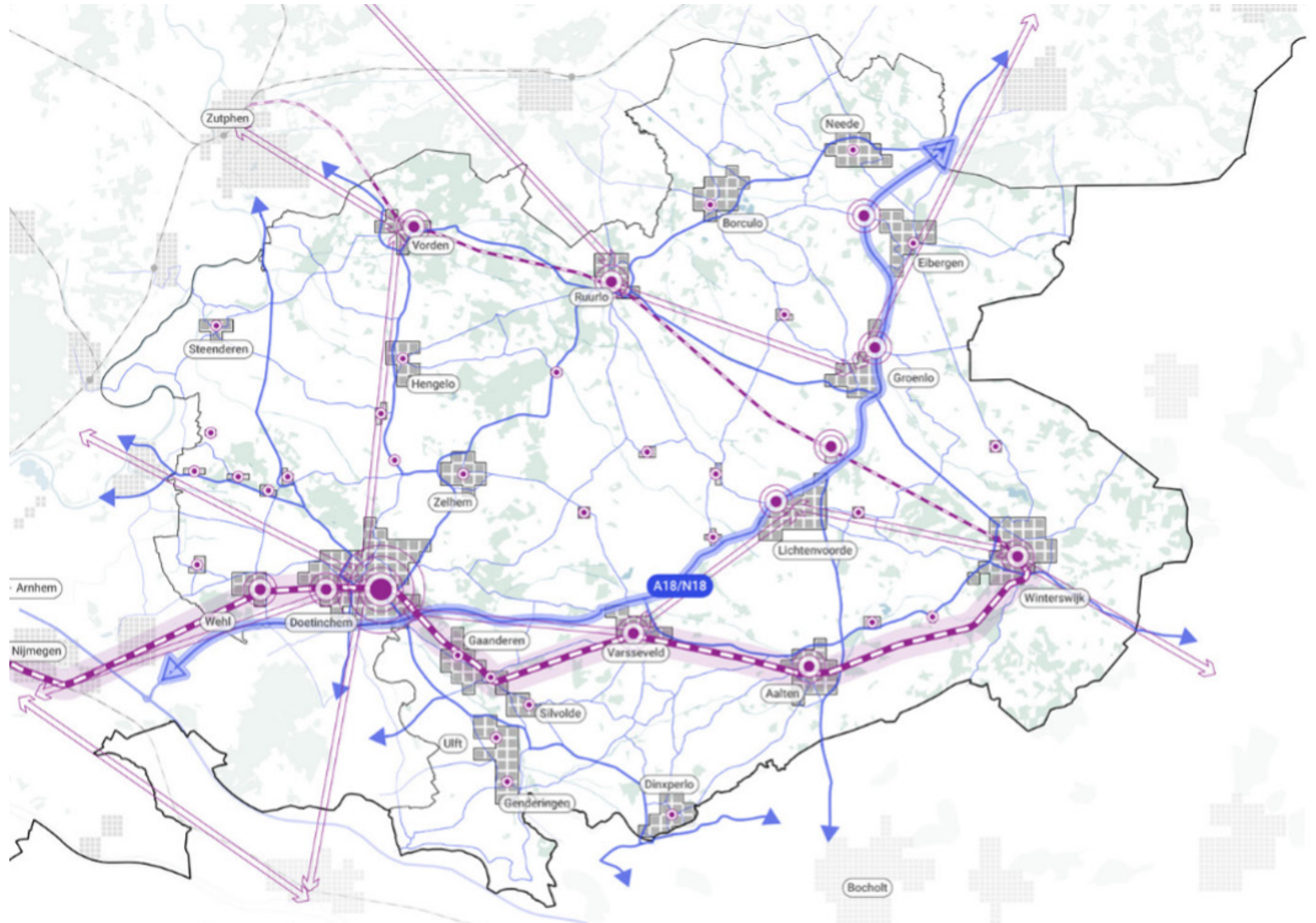
- Als Achterhoek hebben we een relatief overzichtelijke vraag naar fysieke netwerken. We kunnen met een uitgedachte methodiek een voorbeeldregio voor de rest van Nederland zijn.
- Naoberschap en de goede en sterke sociale netwerken bieden kansen om op een coöperatieve manier aan het energiesysteem van de toekomst te bouwen

–VERVOERSNETWERK

De ambitie is om een goed bereikbare regio te zijn die zich richt op duurzame en slimme mobiliteitsoplossingen voor alle vervoersmodaliteiten, en het op een innovatieve wijze verbinden en integreren hiervan. Een duurzaam, betrouwbaar en toegankelijk vervoer voor iedereen is daarbij uitgangspunt. We kennen daarin een gelaagdheid: een goed doorstromend hoofdinfrastructuurnetwerk en een verbindend fijnmazig bereikbaarheidsnetwerk. Deze netwerken moeten goed op elkaar aangesloten zijn onder andere door de ontwikkeling van hubs (past in 20 minuten regio gedachte).

Op bijgevoegde kaart is het hoofdwegenet en het openbaar vervoer ingetekend.

Kansen liggen in het investeren in een fijnmazig en goed doorstromend wegennet voor schoon autoverkeer (elektrisch). De ruggengraat van deze ontwikkeling is de ontwikkeling van een snelle en duurzame N18/A18, waarop auto, bus en fiets volop de ruimte krijgen. Een toekomstbestendige regio vraagt om het investeren in een hoogwaardig en slim openbaar vervoer (trein, bus en vraaggestuurd vervoer) als raster over de regio. De ruggengraat van deze ontwikkeling is de realisatie van de geplande hoogfrequente en snelle RegioExpres. Het hoofdnetwerk van slimme wegen en hoogfrequente multimodale mobiliteitsknooppunten bieden snelle en veilige verbindingen voor zowel auto, fiets als openbaar vervoer.

Bron: 'Bouwsteen voor een RPA' Ruimtevolk/8RHK ambassadeurs, december 2022

PARKWAYS IN DE ACHTERHOEK?

Infrastructuur is een technische voorziening om plekken te bereiken en te bewegen van A naar B. Maar we doen de Achterhoek tekort als we het zo eenzijdig benaderen. Want infrastructuur kan ook een kwaliteit op zichzelf zijn! Denk als referentie aan de prachtige Parkways zoals ze in de 19de eeuw door Frederick Law Olmsted and Calvert Vaux werden ontworpen en gerealiseerd in Amerika. Maar ook in de Achterhoek zijn ze er in de basis: zoals bijvoorbeeld de N314 waar die tussen Baak en Zutphen langs de IJssel scheert.

Het mooie is dat er in de Achterhoek nog wat te kiezen valt. Er is ruimte in de regio, de Achterhoek zit nog niet volledig op slot met snelwegen, sporen en bundels van energie-infrastructuur. Door fysieke netwerken met de grootste zorgvuldigheid naar de toekomst te brengen, kunnen nieuwe kwaliteiten worden ontwikkeld.

STRAKS

Contour

Mobiliteit: als Achterhoek kunnen we nog kiezen!

DENKRICHTING

- Een goede bereikbaarheid is een belangrijke randvoorwaarde om een leefbare en economisch vitale regio voor onze inwoners, werknemers, studenten en toeristen te zijn en dat op termijn ook te blijven.
- We zetten in op netwerken die gemeenschappen versterken
- De regionale mobiliteitsontwikkelopgave is gericht op duurzaam, betrouwbaar en toegankelijk vervoer voor iedereen
- Een goed doorstromend hoofdwegenet. Met de keuze voor een regionale doorstroomweg wordt bovenregionaal verkeer ontmoedigd om de N18 te gebruiken als doorgangroute.
- Versnellen van OV-connecties en opheffen van de belemmeringen voor reizigers tussen Nederland en Duitsland
- Schoon en fijnmazig vervoer.
- De (e-)fiets als aantrekkelijk en duurzaam vervoersmiddel: ook over iets langere afstanden.
- Voldoende laadstations voor duurzame mobiliteit en het ontwikkelen van nieuwe initiatieven voor emissieloos vervoer.
- Verbinden van vervoersmogelijkheden. Het Achterhoekse Mobility as a Service concept (MaaS) fungeert als een soort marktplaats voor vervoer waarin reizigers zelf de optimale vervoeroplossing kiezen, plannen en betalen.

ONDERZOEKSVRAGEN

- Hoe voorkomen we dat de Achterhoek een doorvoerregio tussen de Randstad en Duitsland wordt als we er zelf wel snel in en uit willen kunnen?
- Hoe kunnen we meer/betere maatregelen nemen en versterken die bijdragen aan een afname van de autoafhankelijkheid in de Achterhoek en een toename van duurzamere (gezondere) vervoerswijzen (die minder ruimte innemen)?
- Is een 20 minuten-regio een concept voor de Achterhoek om verder uit te werken? Keuzes zijn dan nodig: op welke schaal, met welk vervoermiddel en welke voorzieningen passen daarin?
- Wat is de omvang van vervoersarmoede in de Achterhoek vanuit bereikbaarheidsindicatoren zoals door PBL ontwikkeld. Hoe ziet dat er voor verschillende doelgroepen in de Achterhoek uit en heeft dit consequenties voor de toekomstige woonplekken?

DILEMMA'S

- In hoeverre willen we (nieuwe) vervoersbedrijven met een groot ruimtebeslag ruimte bieden in de Achterhoek? En dan gaat het niet over de lokale/regionale gebonden Achterhoekse vervoersbedrijven.
- Netcongestie en de beschikbaarheid van stroom op het juiste tijdstip is een probleem bij de overgang naar meer duurzame mobiliteit.

KANSEN

- Als één van de weinige regio's in Nederland kan de Achterhoek nog kiezen in haar mobiliteitssysteem. De regio zit niet volledig "op slot" met wegen, snelwegen en spoorlijnen. Een toekomstbestendig mobiliteitssysteem kan een unieke vestigingsvoorwaarde zijn en worden. Dat is een kans om niet lichtvoetig mee om te gaan.
- Publieke mobiliteit: kunnen we verschillende manieren van openbaar vervoer slim aan elkaar verbinden waardoor een flexibel OV-systeem gaat ontstaan? Dit is al gestart en ook bedoeld om de verder toenemende vervoersarmoede te verminderen.

Vitale landbouw in een werkend landschap.

Vitale landbouw in een werkend landschap.

TOEN

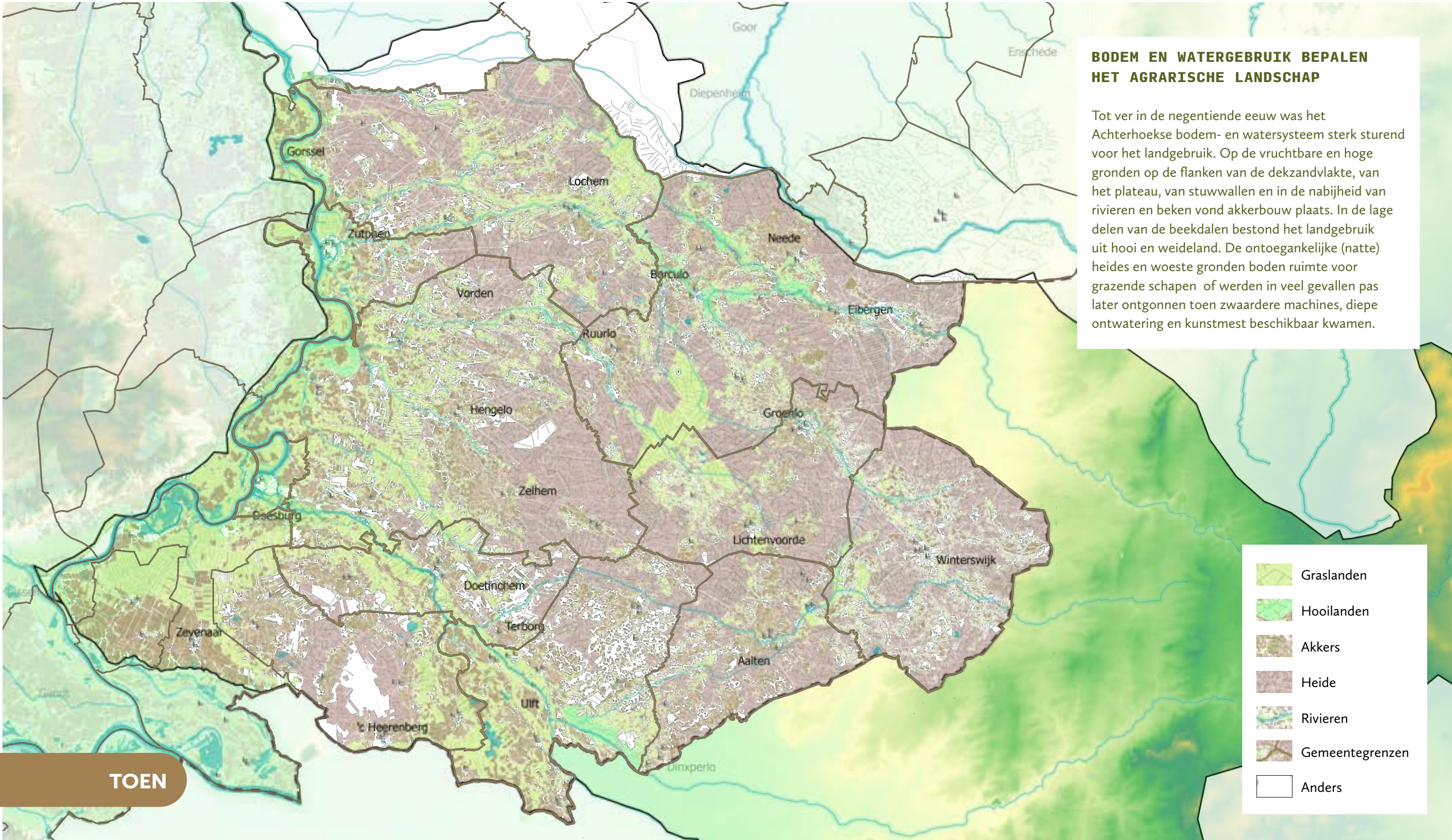
De afhankelijkheid van het natuurlijke landschap zorgde ervoor dat de landbouw in de Achterhoek volledig water- en bodemvolgend was. Landbouw en natuur trokken daarom voorheen noodgedwongen op in halfnatuurlijke processen. Grondgebonden, gemengde landbouwbedrijven zorgden daarbij voor het kenmerkende, agrarische landschap waar de Achterhoek tot op de dag van vandaag om wordt gewaardeerd. Het was tevens een landschap dat haar beperkingen kende in het optimaliseren van de productie. Het zou de aanzet zijn voor de grootschalige, naoorlogse veranderingen in de landbouw.

NU

Het grootste gedeelte van de Achterhoek is met hard werken, techniek en kunstmatige ingrepen omgezet in hoogproductief, agrarisch areaal. Dat heeft voorspoed en welvaart gebracht. Tot nu, want het landgebruik en de beteugeling van natuurlijke processen trekt een wissel op ons welzijn. In het landelijk gebied is een enorme teruggang van insecten, vlinders, diersoorten en plantensoorten te zien. Waar het landbouwsysteem zich na de Tweede Wereldoorlog specialiseerde bleef de natuur als restproduct in reservaten achter. Tegelijkertijd ontbreekt ook voor de landbouw al jaren perspectief voor een andere richting.

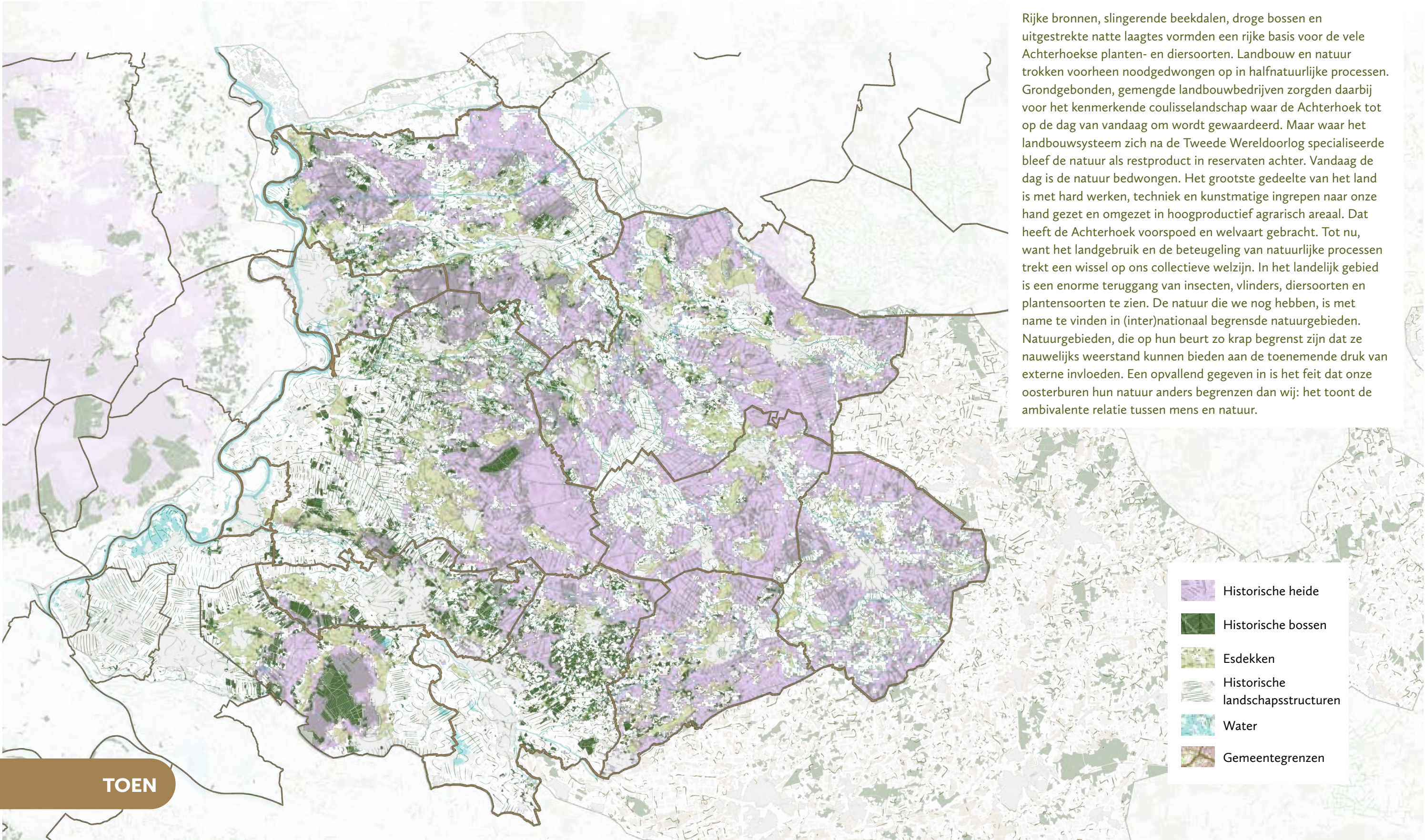
STRAKS

Vruchtbare bodems en 800 mm jaarlijkse regenval zijn meer dan voldoende om in te zetten op hoogwaardige, Achterhoekse landbouw. Maar dat kan niet meer op elke plek. De crux van het probleem zit in het droog houden van de laagste delen van de Achterhoek. Dat zet het hele watersysteem onder druk. Op de hoge delen is droogte juist een groeiend probleem. We streven daarom naar een landbouw die weer meer gebonden is aan de bodem en het watersysteem. Waarin lage gronden ook weer echt nat kunnen zijn en waar 10% groenblauwe dooradering voor natuur zonder harde grenzen zorgt.

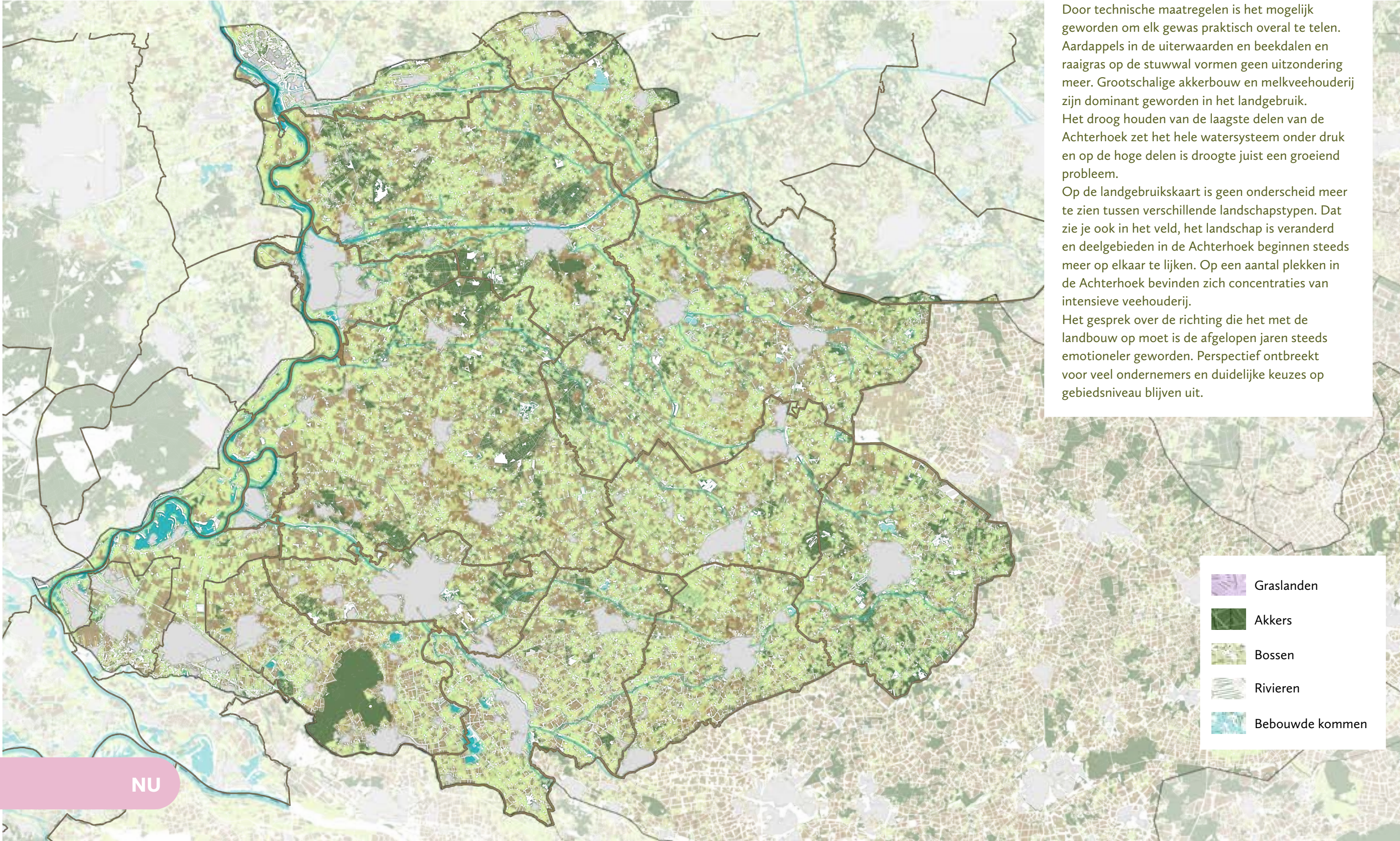
-VAN HALFNATUURLIJKE CULTUURLANDSCHAPPEN NAAR
NATUUR IN RESERVATEN

Rijke bronnen, slingerende beekdalen, droge bossen en uitgestrekte natte laagtes vormden een rijke basis voor de vele Achterhoekse planten- en diersoorten. Landbouw en natuur trokken voorheen noodgedwongen op in halfnatuurlijke processen. Grondgebonden, gemengde landbouwbedrijven zorgden daarbij voor het kenmerkende coulisselandschap waar de Achterhoek tot op de dag van vandaag om wordt gewaardeerd. Maar waar het landbouwsysteem zich na de Tweede Wereldoorlog specialiseerde bleef de natuur als restproduct in reservaten achter. Vandaag de dag is de natuur bedwongen. Het grootste gedeelte van het land is met hard werken, techniek en kunstmatige ingrepen naar onze hand gezet en omgezet in hoogproductief agrarisch areaal. Dat heeft de Achterhoek voorspoed en welvaart gebracht. Tot nu, want het landgebruik en de beteugeling van natuurlijke processen trekt een wissel op ons collectieve welzijn. In het landelijk gebied is een enorme teruggang van insecten, vlinders, diersoorten en plantensoorten te zien. De natuur die we nog hebben, is met name te vinden in (inter)nationaal begrensde natuurgebieden. Natuurgebieden, die op hun beurt zo krap begrenst zijn dat ze nauwelijks weerstand kunnen bieden aan de toenemende druk van externe invloeden. Een opvallend gegeven is het feit dat onze oosterburen hun natuur anders begrenzen dan wij: het toont de ambivalente relatie tussen mens en natuur.

-TECHNOLOGISCH, GROOTSCHALIG
LANDBOUWCOMPLEX MET MONOTOON LANDGEBRUIK

Door technische maatregelen is het mogelijk geworden om elk gewas praktisch overal te telen. Aardappels in de uiterwaarden en beekdalen en raaisgras op de stuwwal vormen geen uitzondering meer. Grootchalige akkerbouw en melkveehouderij zijn dominant geworden in het landgebruik. Het droog houden van de laagste delen van de Achterhoek zet het hele watersysteem onder druk en op de hoge delen is droogte juist een groeiend probleem. Op de landgebruikskaat is geen onderscheid meer te zien tussen verschillende landschapstypen. Dat zie je ook in het veld, het landschap is veranderd en deelgebieden in de Achterhoek beginnen steeds meer op elkaar te lijken. Op een aantal plekken in de Achterhoek bevinden zich concentraties van intensieve veehouderij. Het gesprek over de richting die het met de landbouw op moet is de afgelopen jaren steeds emotioneler geworden. Perspectief ontbreekt voor veel ondernemers en duidelijke keuzes op gebiedsniveau blijven uit.

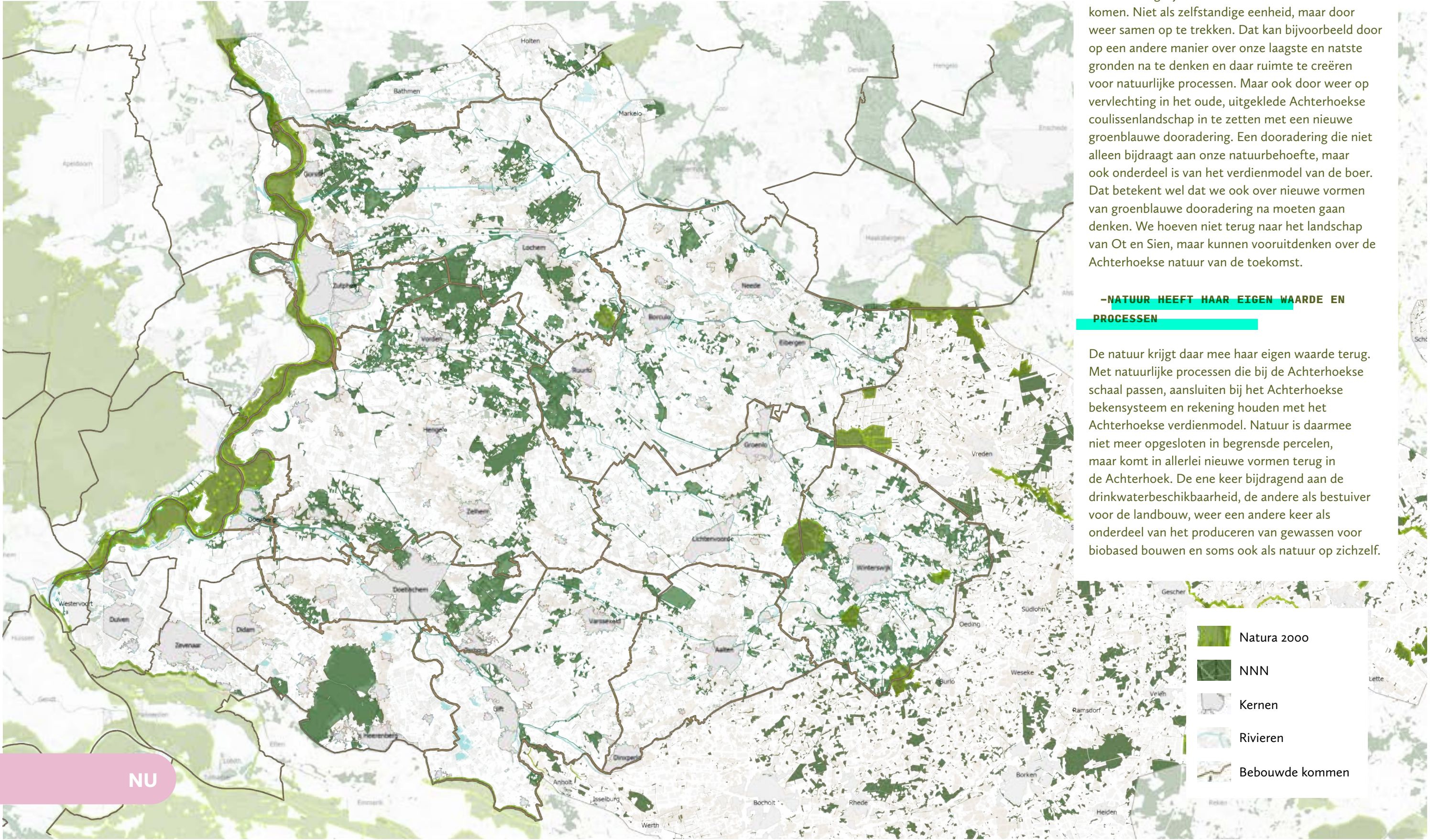
NU

-DE LANDBOUW VERANDERT, DE NATUUR VERANDERT MEE

Het veranderen van de landbouw geeft de natuur weer de mogelijkheid om uit haar reservaten te komen. Niet als zelfstandige eenheid, maar door weer samen op te trekken. Dat kan bijvoorbeeld door op een andere manier over onze laagste en natste gronden na te denken en daar ruimte te creëren voor natuurlijke processen. Maar ook door weer op vervlechting in het oude, uitgekleden Achterhoekse coulissenlandschap in te zetten met een nieuwe groenblauwe dooradering. Een dooradering die niet alleen bijdraagt aan onze natuurbehoefte, maar ook onderdeel is van het verdienmodel van de boer. Dat betekent wel dat we ook over nieuwe vormen van groenblauwe dooradering na moeten gaan denken. We hoeven niet terug naar het landschap van Ot en Sien, maar kunnen vooruitdenken over de Achterhoekse natuur van de toekomst.

-NATUUR HEEFT HAAR EIGEN WAARDE EN PROCESSEN

De natuur krijgt daar mee haar eigen waarde terug. Met natuurlijke processen die bij de Achterhoekse schaal passen, aansluiten bij het Achterhoekse bekensysteem en rekening houden met het Achterhoekse verdienmodel. Natuur is daarmee niet meer opgesloten in begrensde percelen, maar komt in allerlei nieuwe vormen terug in de Achterhoek. De ene keer bijdragend aan de drinkwaterbeschikbaarheid, de andere als bestuiver voor de landbouw, weer een andere keer als onderdeel van het produceren van gewassen voor biobased bouwen en soms ook als natuur op zichzelf.

NU

De landbouw staat voor belangrijke grote ontwikkelingen (transities) als gevolg van klimaatverandering, veranderende markt en wet en regelgeving rondom milieukwaliteit en duurzaamheid.

De landbouw heeft, als voorwaarde voor die transities, belang bij meerjarige zekerheid en een stevige basis waar het gaat om waterbeschikbaarheid, regelgeving en financiering. Voor een duurzame en toekomstbestendige landbouw is het van belang dat de sector, en bedrijven binnen de sector zich kunnen aanpassen aan het veranderende klimaat, dat ze een goed verdienmodel kunnen hanteren met een gezonde bedrijfsvoering.

Bovendien verlangt de maatschappij van de sector om dat te doen op een manier die bijdraagt aan de omgevingskwaliteit. Dat wil zeggen: herkenbare en beleefbare cultuurlandschappen, schoon water, levende bodem en sterke biodiversiteit. Het bodem en watersysteem is een belangrijke basis voor de landbouw en de landschapskwaliteit.

Belangrijkste opgaven en denkrichtingen die we meegeven voor het RPA zijn:

- Benutten van het regenwater dat valt in de Achterhoek voor landbouw, natuur en drinkwater
- Benutten van vruchtbare bodems voor de landbouw
- Versterken van de groenblauwe dooradering, verbinden en versterken van natuur en biodiversiteit

ONZE 800MM JAARLIJKSE REGENVAL GEBRUIKEN WE ZELF

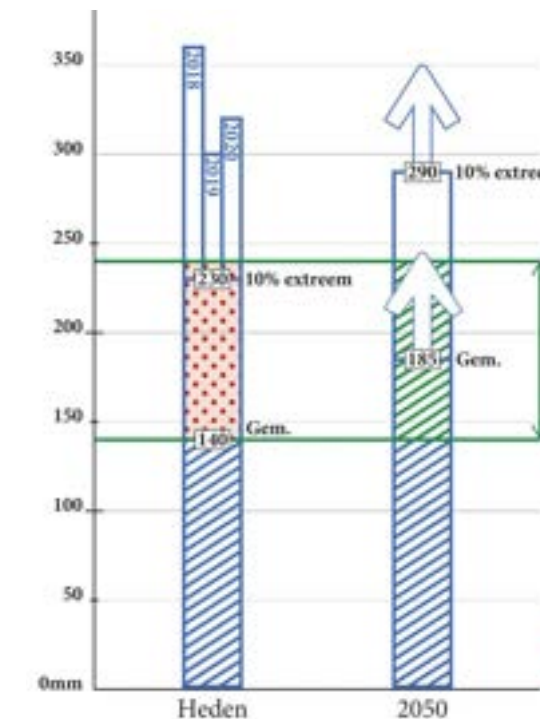
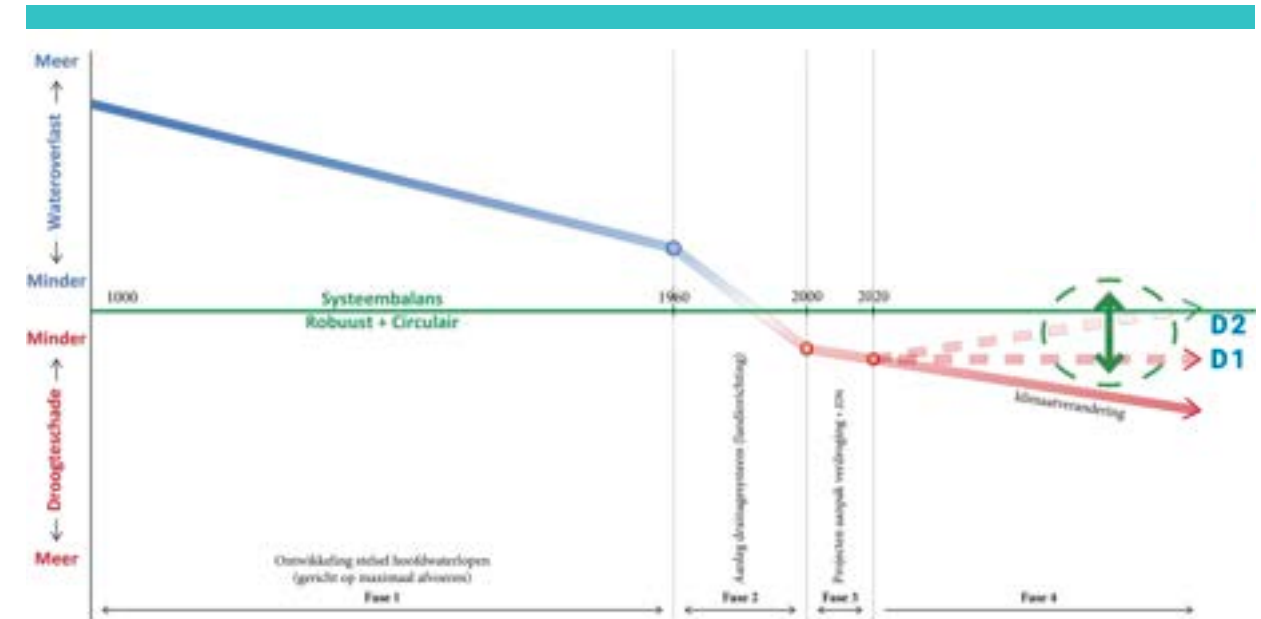
Aan het eind van de negentiende en in de loop van de twintigste eeuw, is het watersysteem stap voor stap naar de hand van de mens gezet. Ook de broeken, moaten, marsen en velden werden ontgonnen en het water werd teruggedrongen in rechtgetrokken sloten en beeklopen. Het watersysteem werd ondergeschikt gemaakt aan het landgebruik. De meandering is verdwenen uit beeklopen en er zijn nauwelijks nog natuurlijke drempels in het landschap aanwezig. Dit

technocratisch ingerichte watersysteem telt een slordige 1200 stuwen en andere kunstwerken om met veel moeite nog wat water vast te houden. De natuurlijke balans tussen kwel en infiltratie is ernstig verstoort. Als we vandaag de stuwen openzetten, stroomt de hele Achterhoek binnen twee dagen leeg.

De kwaliteit van het water staat ook onder druk. Zo schoon als het water opwelt in de bronnen op de Baumberge, zo vervuild is het al voordat het onze landsgrens bereikt. Hier doen we in de Achterhoek helaas nog een schepje bovenop. Zeker in combinatie met de toegenomen droogte is de uitspoeling van ongewenste nutriënten in het water een serieuze uitdaging.

In de huidige situatie bepalen de laagstgelegen 6 tot 10% van de Achterhoek de norm voor de gehele Achterhoek. Dat zorgt er voor dat wateroverschotten op lokaal niveau tot problemen leiden en in elk geval te snel worden afgevoerd. Daarnaast zorgt dit er voor dat droogte een groeiend probleem wordt. Dat wordt nog eens versterkt door de drinkwaterwinning in het gebied.

OPGAVE IN BEELD; 100MM IS EEN NO-REGRET OPLOSSING:

het watersysteem moet omgaan met de huidige 10% droogste jaren en waarmee we inspelen op het gemiddelde neerslagtekort van de toekomst. De groter wordende extremen lossen we hier nog niet volledig mee op.

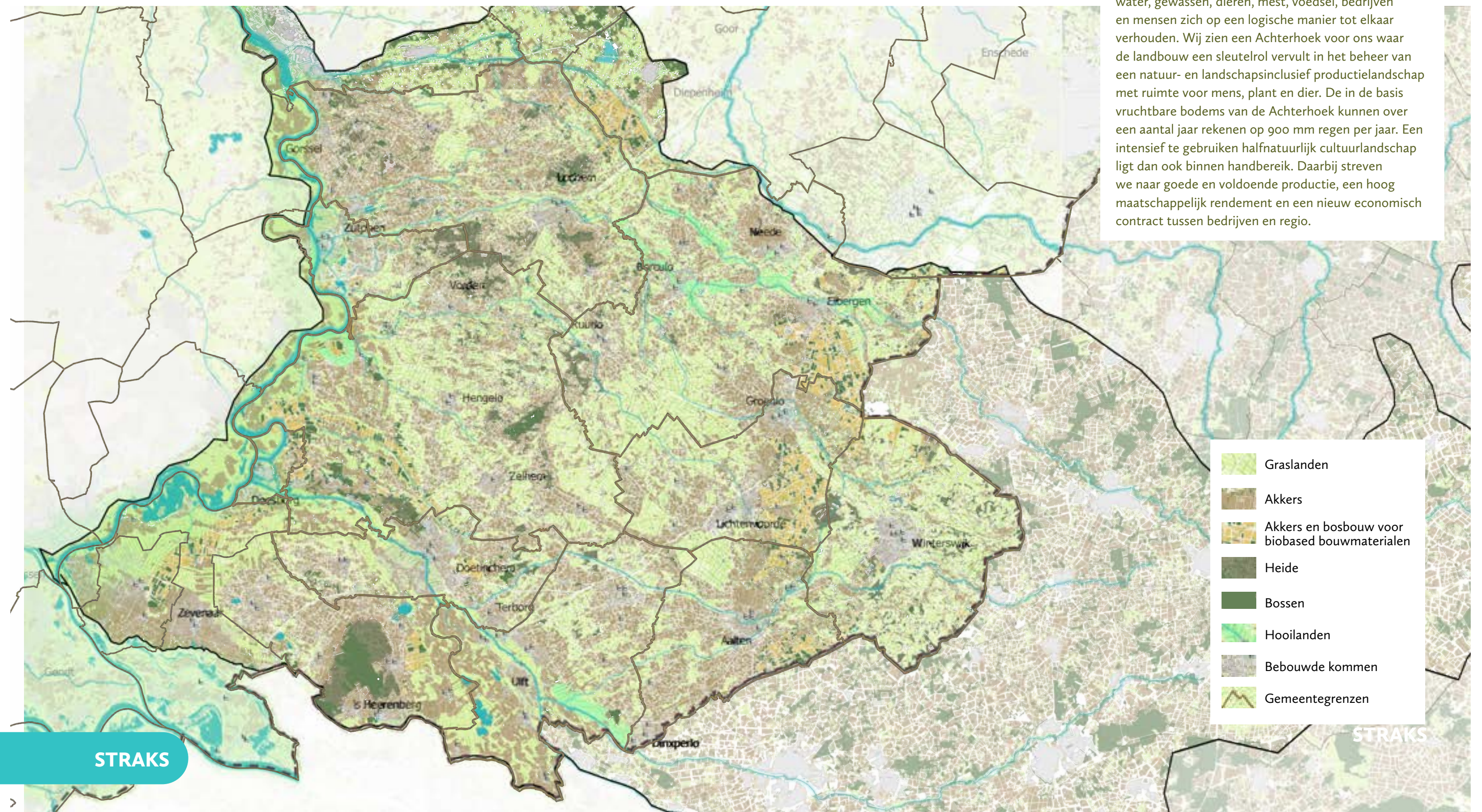
<https://www.hnsland.nl/projecten/aanpak-droogte-achterhoek/>

Opgave:
ca. 100mm
extra waterberging

- ✓ Voorraadbeging
- ✗ Tekort aan voorraadbeging = opgave
- ✓ 100mm extra voorraadbeging = opgave gerealiseerd

① Data en diagrammen over droogte-aanpak (H+N+S Landschapsarchitecten)

Een grondgebonden landbouwsysteem waar bodem, water, gewassen, dieren, mest, voedsel, bedrijven en mensen zich op een logische manier tot elkaar verhouden. Wij zien een Achterhoek voor ons waar de landbouw een sleutelrol vervult in het beheer van een natuur- en landschapsinclusief productielandschap met ruimte voor mens, plant en dier. De in de basis vruchtbare bodems van de Achterhoek kunnen over een aantal jaar rekenen op 900 mm regen per jaar. Een intensief te gebruiken halfnatuurlijk cultuurlandschap ligt dan ook binnen handbereik. Daarbij streven we naar goede en voldoende productie, een hoog maatschappelijk rendement en een nieuw economisch contract tussen bedrijven en regio.

-BIOBASED ACHTERHOEK

In de Achterhoek ontwikkelen we een zelfstandige circulaire en natuurinclusieve biobased (land) bouweconomie. Zo kunnen we overstappen naar minder CO₂-intensieve grondstoffen en kan CO₂ langjarig worden vastgelegd. Een belangrijke stap is om de boeren en bouwers in het peloton aan te haken. Tegelijk werken we aan een duurzame inpassing die economisch, ecologisch en ruimtelijk waarde toevoegt aan de regio. Voor een aantal locaties brengen we in beeld hoe teeltsystemen kunnen bijdragen aan gebiedskenmerken

en specifieke opgaven zoals natuurherstel, aanpak droogte en verbetering biodiversiteit en waterkwaliteit. Voor de regionale economie brengen we in kaart welke kansen de grondstoffentransitie naar een biobased (land) bouwecosysteem biedt om nieuwe bedrijvigheid te creëren; we jagen investeringen daartoe aan. Het biobased (land)bouw ecosysteem draagt bij aan de regionale economie door nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid. Alle ontwikkelingen hebben tot regionale afspraken geleid voor het aandeel biobased bouw in onder andere de Woondeal en andere bouwprojecten.

-TOEKOMSTIGE LANDBOUW EN DUURZAME VOEDSELSYSTEMEN

Grote regionale projecten zoals Kunstmest Vrije Achterhoek en agro-innovatiecentrum De Marke zijn volop actief, tegelijkertijd zijn voor de grote maatschappelijke opgaven en recente ontwikkelingen rondom stikstof, derogatie en de Kaderrichtlijn Water (KRW) zijn nieuwe experimenten en innovatieprojecten nodig. Gebruikmakend van de ervaringen die zijn opgedaan als experimenteerregio voor de landbouw ontwikkelen we deze door naar handelingsperspectieven voor agrarische ondernemers. De kennis en ervaring wordt toegespitst op de concrete praktijk in de Achterhoek, die zich kenmerkt door kleinschalig landschap met zandgronden die sterk afhankelijk zijn van regenwater. De ondernemers weten wat werkt en met de (boeren) netwerken ontwikkelen en delen we innovaties en oplossingen van 'onderop'. We richten ons niet alleen op innovatie, maar juist op brede toepassing om de transitie in de landbouw te kunnen maken. Opgedane inzichten worden ingezet voor op de praktijk afgestemd beleid en instrumentarium. Zo wordt bijgedragen aan de gebiedsgerichte

aanpak van de provincie. Een voorbeeld van zo'n ontwikkeling is doelsturing waarmee eerste experimenten met het Markemodel zijn gedaan. Nieuwe onderdelen zoals aanpak droogte worden ingebracht, om uitwerking van die maatregelen te vertalen naar bedrijfsplannen.

Voor nieuwe kennisvragen en ondersteuning van beleidsontwikkeling komen er nieuwe projecten, zo mogelijk in samenwerking met andere regio's. De uitdaging is om de regionale ketenaanpak op te schalen, met aandacht voor de economische, ecologische en ruimtelijke duurzaamheid.

Meer agrarische ondernemers zijn aangesloten op de (boeren)netwerken, experimenten en praktijkproeven. Voor de lange termijn zijn er concrete handelingsperspectieven voor agrarische ondernemers om de omslag te maken naar een duurzame bedrijfsvoering met goed verdienmodel; en concrete oplossingen voor (provinciale) overheden voor de integrale gebiedsgerichte aanpak stikstof, klimaat, water, bodem, natuur en biodiversiteit. Voor de structurele borging is de aanpak verschoven naar een opgavegerichte benadering. Experimenten en praktijkproeven worden samen met het verbonden netwerk van kennispartners en andere stakeholders in het gebied ingericht. Deze manier van werken heeft vertrouwen en draagvlak opgeleverd en is van belang voor de toekomstbestendigheid.

STRAKS

Contour

800 mm regenval benutten we voor onze eigen landbouw

STRAKS

DENKRICHTING

- Benutten van potenties als 800 mm regenval, vruchtbare gronden, de vele ondernemende boeren, goed georganiseerde samenwerkingen en innovatienetwerken en een sterke plek in internationale ketens.
- We streven naar een landbouw die weer meer gebonden is aan de bodem en het watersysteem. Onze grondgebonden landbouw vormt op innovatie en duurzaamheid een voorbeeld voor andere regio's en landen.
- Samen met de producenten bepalen we wat we in de regio kunnen telen om te werken aan een logische samenhang van bodem, water, mest en teelt.

- Landschappelijke kwaliteit als een type teelt waar een goede vergoeding tegenover mag staan. Sturen op kwaliteit boven kwantiteit op alle facetten.
- Jonge heide- en broekontginningen kunnen mogelijk een plek bieden voor intensievere vormen van landbouw en energie-opwek.
- We benutten de kracht van onze ondernemers.
- We zetten innovatie en experiment in om te werken aan duurzame productiesystemen en geven samen vorm aan onze landbouw van de toekomst.
- De realiteit van het boerenbedrijf als speler op de wereldmarkt en de contouren van een grotere Achterhoekse ambitie vragen om het zorgvuldig overbruggen van de ruimte daartussen.

ONDERZOEKSVRAGEN

- Hoe brengen we onze landbouw in balans met het beschikbare regenwater, vitale bodems en versterken we de groenblauwe dooradering?
- Er is al veel beschikbaar onderzoek over “de landbouw van de toekomst”. Welk model omarmen we als Achterhoek?
- Welke kansen biedt biobased bouwen om werk te maken van de opgaven waar de landbouw voor staat?
- Mest is en blijft nodig voor een gezonde bodem. Nu kunnen reductiedoelen op dierlijke mest resulteren in toegenomen kunstmestgebruik. Hoe zorgen we voor een logische balans tussen het juiste type mest, de juiste teelt en de kracht en positionering van aanwezige bedrijven?
- Wat is een logische verhouding tussen dierlijke en plantaardige eiwitten in het menselijk dieet en wat betekent dat voor de teelt in de Achterhoek?
- Wat is de optimale schaal voor afzet? Met oog voor aarde, gezonde bedrijven en een sterke regio?
- Wat is het juiste sturingsmechanisme, en sturing op welke schaal, om transitiedoelen te halen?

DILEMMA'S

- De relatief beperkte schaal van landschap, landbouw, wonen en mobiliteit in combinatie met de zelforganiserende kracht, geeft de Achterhoek een goede uitgangspositie om werk te maken van transities. Maar toch loopt bijvoorbeeld de biodiversiteit terug en staan andere kwaliteiten onder druk. Hoe benutten we de sterktes, maar borgen we ook bestaande en voorkomen we verdere verslechtering?
- Sturen op privaat ondernemerschap is lastig en wellicht onwenselijk

KANSEN

- Sterke bedrijven en gemeenschappen bieden een positief uitgangspunt voor een te kiezen koers.
- Er is veelal nog een logische samenhang tussen stad/dorp en het omringende landschap

Contour

10% groenblauwe dooradering voor natuur zonder harde grenzen.

STRAKS

DENKRICHTING

- 10% groen-blauwe dooradering, met speciale aandacht voor stedelijke uitloopgebieden en versterking van het coulissenlandschap.
- Natuur en biodiversiteit als onderdeel van onze landschappelijke inrichting.
- Streven naar versterken basiskwaliteit natuur [en/of landschap] in het landelijk gebied.
- We commiteren ons aan het aanvalsplan landschapselementen: een initiatief van het Deltaplan biodiversiteitsherstel om de kwaliteit van het Nederlandse landschap te verbeteren en de biodiversiteit te herstellen.
- Onze groenblauwe dooradering bestaat uit gebiedseigen landschapselementen die goed

beheerd worden, aangevuld met productieve soorten waar dat kan. In de Achterhoek gaat het bijvoorbeeld om: houtwallen, bomen, heggen, hagen, poelen, ecologisch beheerde bermen, slootkanten en beekoevers. Deze elementen dragen ook bij aan een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving, herkenbaar Achterhoeks cultuurlandschap, en het tegengaan van, en omgaan met klimaatverandering.

- Landschapselementen kunnen ook een rol spelen in de agrarische bedrijfsvoering (circulaire materialen, agroforestry, streekproducten, diverser en gezonder veevoer en voederhagen).
- We werken aan de kwantiteit én kwaliteit van onze landschapselementen.
- We streven naar een grote diversiteit aan landschappen.

ONDERZOEKSVRAGEN

- Hoe verhoudt de bijdrage van natuur en landschap zich tot de economische functie van landgebruik aan de brede welvaart van inwoners?
- Richten we ons op het versterken van bestaande natuur- en landschapskwaliteiten, het uitbreiden van natuur, of beide?
- Tot hoe ver rijken deze ambities tot in het verstedelijkt gebied?
- Hoe geven we landschapselementen een plek in de agrarische bedrijfsvoering (bijv. houtwal 2.0, agrarisch natuurbeheer)?
- Waar in de Achterhoek is versterking van de groenblauwe dooradering nodig?
- 10% is kwantitatief, hoe zorgen we voor hogere kwaliteit en behoud van bestaande landschapselementen?
- Kan de groenblauwe dooradering bijdragen aan het ontlasten van de recreatieve druk op (kwetsbare) natuurgebieden? Zo ja, wat is daar dan (extra) voor nodig?

DILEMMA'S

- De ambities voor natuur gaan buiten de grenzen van de natuurbestemming. Het vraagt om een integrale blik op de ruimte en de positie van grondeigendom.
- Landschapselementen nemen agrarische productieruimte in, meer ruimtebeslag door landschapselementen vraagt om verdere extensivering of verandering op het agrarische bedrijf.
- We hebben de bodem bereikt ten aanzien van de te handhaven landschapsstructuren. Er is in de loop der jaren heel veel verloren gegaan. Ten aanzien van de versterking/herstel van het landschap moet er een grote slag gemaakt worden. Landschapsstructuren herstel moet dus een speerpunt worden. Dit vergt ruimte en geld, hoe wordt dit bekostigt?

KANSEN

- Een deel van de inwoners en grondeigenaren wil zelf al met deze doelstellingen aan de slag. Door hiervoor ruimte en handvatten te bieden kunnen doelen ook "bottom up" gerealiseerd worden.

Bijlage 1.

Achtergrond bij het Ruimtelijk Perspectief Achterhoek

2.1 OOGST UIT VOORLOPERS RPA

Het Ruimtelijk Perspectief Achterhoek heeft haar oorsprong toen in mei 2021 afspraken zijn gemaakt met het Rijk, provincie en waterschap als eerste uitwerking van de Novi (Nationale Omgevingsvisie) in de Omgevingsagenda-Oost. De belangrijkste afspraak daarin was om opgaven te verbinden en integraal te bekijken, zowel van het landelijk gebied, de stad-land relatie als de meer stedelijk-economische functies (vastgelegd in een Addendum voor de Achterhoek, deze is ook naar de Tweede Kamer gestuurd).

Begin 2022 is een aantal ruimtelijke ontwerpateliers georganiseerd en is het idee ontstaan om deel te nemen aan de Eo Wijersprijsvraag met als thema 'Waar willen wij wonen?'.

-OOGST UIT RUIMTELIJKE ONTWERPATELIERS IN 2022

Begin 2022 is een start gemaakt met de eerste ontwerpateliers voor de Achterhoek om uitwerking te geven aan de afspraken in het Addendum. Bureau Wing heeft een eerste raamwerk neergezet met een ruimtelijke visie op Achterhoek. Er is begonnen met wonen, werken en infrastructuur, gekoppeld aan het landschap. De winst van deze eerste vingeroefening (het document heeft geen status) in het samenbrengen

van opgaven in de ruimte is het onderscheid naar schaalniveau. Op meerdere schaalniveaus is er werk te doen en is er een passend antwoord nodig. Er wordt onderscheid gemaakt tussen het bovenregionale, het regionale en het lokale schaalniveau. En door deze schaalniveaus zijn 3 pijlers geïntroduceerd:

- A Levende landschappen
- B Nabij en verbonden
- C Sterke gemeenschappen

Deze pijlers sluiten aan bij de lagenbenadering met een ondergrond, bestaande netwerken en vervolgens het landgebruik, hier vertaald naar sterke gemeenschappen. Er is een eerste samenhangende opsomming gemaakt van de kenmerken en opgaven in de Achterhoek. Deze zijn inmiddels doorontwikkeld en hebben een plek in het RPA. Illustratief is het volgende afbeelding van Wing. Wing benadrukt de troeven van de Achterhoek voor de aanpak: sterke sociale kracht en innovatievermogen en voegt daar nadrukkelijk landschappelijke kwaliteit aan toe.

Het RPA werkt een perspectief op regionaal schaalniveau uit en om succesvol te zijn is verbinding met de andere schaalniveaus nodig. Zoals eerder geschetst hebben we stappen voorwaarts gezet in de

aansluiting op het bovenregionale niveau (provincie, Rijk, waterschap).

Op basis van de 3 pijlers die Wing introduceerde is bureau Ruimtevolk verdergegaan met de uitwerking daarvan. Daartoe is in het najaar van 2022 een bestuurlijk ontwerpatelier georganiseerd. In deze verkenning zijn 5+1 Achterhoekse ontwikkelprincipes gedestilleerd:

1. Landschap, bodem en water zijn sturend in ruimtelijke ontwikkeling
 2. Stimuleren meervoudig ruimtegebruik
 3. Concentreer nieuwe woningen, banen en voorzieningen in en rondom de kernen, steden en mobiliteitshubs
 4. Multimodale regio
 5. De inrichting van onze leefomgeving draagt bij aan de gezondste regio
- +1 Afwentelen voorkomen

Deze ontwikkelprincipes hebben geen status gekregen. Wel is in maart 2023 in de Stuurgroep Ruimtelijk Perspectief Achterhoek een aantal uitgangspunten 'vastgesteld' die als basis dienden voor de verdere uitwerking van het RPA.

Deze uitgangspunten zijn:

- a. Een keuze voor een gebiedsgerichte aanpak voor ruimtelijke opgaven waarbij opgaven in het landelijk gebied worden verbonden aan de ruimtelijk-economische agenda.
- b. Landschap, bodem en water zijn sturend in ruimtelijke ontwikkelingen.
- c. Natuur en biodiversiteitsverbetering hebben een hoge prioriteit bij ruimtelijke ontwikkelingen.
- d. Gebruik maken van de 3 NOVI-principes: meervoudig ruimtegebruik, kenmerken en identiteit gebied staan centraal, voorkomen van afwenteling.
- e. Werken naar een leefomgeving die voorziet in sociale verbinding, gezondheid, veiligheid en persoonlijke ontplooiing.
- f. Concentratie van nieuwe woningen, banen en voorzieningen in en rondom de kernen, steden en mobiliteitshubs.
- g. Inzet op een multimodale regio.
- h. Behoud van fijnmazigheid binnen de regio en creatie van een nieuw landschappelijk mozaïek.
- i. Innovatiekracht wordt gebruikt voor aanpak maatschappelijke uitdagingen.
- j. Borging van ruimtelijke kwaliteit en brede welvaart.

De bovenstaande ontwikkelprincipes dan wel uitgangspunten kennen een overlap en hebben een plek in deze Contourenschets RPA gekregen.

-VERZILVEREN WINST EO WIJERSPRIJSVRAAG

Tijdens de ontwerpateeliers ontstond het idee om mee te doen aan de Eo Wijersprijsvraag. In oktober 2022 is de kick-off van de Eo Wijersprijsvraag geweest. Maar liefst 9 ontwerpteam schreven zich in met nieuwe ideeën, waarvan drie multidisciplinaire ontwerpteam hun ideeën verder konden uitwerken. Allemaal met als opdracht: in welk toekomstig landschap willen en kunnen we straks wonen? Binnen deze prijsvraag zijn een excursie en 2 keer ateliers gehouden om de ontwerpen te kunnen uitwerken. De uitwerkingen van Wing en Ruimtevolk, eveneens als andere analyses en informatie is input geweest voor deze landschapsontwerpen. Het winnende ontwerp van het Aardkundig fundamentalisme bood een inspirerend verhaal en tegelijkertijd een methode om verder uit te werken en te verbreden en verdiepen naar een Achterhoeks model. Daartoe is deze Contourenschets RPA de eerste uitwerking.

-ONTWIKKELINGEN LANDELIJK GEBIED EN VLGG

Eveneens is in 2022 een traject om tot meer regie in het landelijk gebied te komen geïnitieerd vanuit de 8RHK ambassadeurs. De aanleiding daartoe was de evaluatie van de Achterhoekse regionale samenwerking waarin werd geadviseerd om de huidige scope van de samenwerking te behouden maar wel te overwegen om meer verbinding te leggen met het thema ‘natuur en ecologie’. In deze verkenning werd al gauw breder gekeken naar sturing in het totale landelijk gebied. Om de doelen te halen is interbestuurlijke samenwerking tussen de overheden noodzakelijk en is voorgesteld en geaccordeerd om een Regiekamer Landelijk Gebied op te richten. Eigenlijk een voorloper van de huidige Stuurgroep RPA.

2.2 HERNEMEN REGIE OP RUIMTE DOOR RIJK EN ROL PROVINCIE

In de tussentijd hernam het Rijk meer regie op de ruimte, die daarin een belangrijke rol voor de provincies definieerde. Een nieuwe Nota Ruimte is in de maak. In het traject daartoe hebben de provincies de opdracht gekregen een ruimtelijk voorstel op te stellen waarin staat hoe de ruimte binnen de provincies kan worden benut om bij te dragen aan de realisering van de Rijksdoelen (zoals vastgelegd in de 26 Rijksprogramma’s). Er werden Novex-gebieden aangewezen, waarin met name de grote verstedelijkingsopgaven werden opgenomen. Er startte een programma Mooi NL waarin ruimtelijke kwaliteit centraal staat. De Provincie werkte 7 regioarrangementen binnen Gelderland uit die de basis vormden voor het Gelderse ruimtelijk voorstel. Ook in de Achterhoek is een regioarrangement opgesteld in 2023. Deze is ter kennisname naar de 7 gemeenteraden van de Achterhoek gestuurd en het agenderende hoofdstuk voor de toekomst is door alle 7 vastgesteld.

REGIOARRANGEMENT 1.0:

In het Regioarrangement 1.0 is het bestaande beleid van gemeenten, waterschap, regio en provincie bij elkaar gebracht. Het agenderende hoofdstuk voor de lange termijn is vastgesteld door 7 gemeenteraden. Op hoofdlijnen is het overkoepelende doel: leefbare gemeenschappen en sterke landschappen met 7 speerpunten. Deze 7 speerpunten krijgen een verdere uitwerking/vertaling in het RPA.

Speerpunten:

1. Naar een klimaatbestendige regio
2. Aantrekkelijke woonomgeving met passende voorzieningen
3. Toekomstbestendige landbouw
4. Slim bereikbare regio
5. Duurzaam economisch perspectief
6. Meer duurzame energie
7. Versterking (cultuur)landschap Achterhoek

In het regioarrangement is het opstellen van een Ruimtelijk Perspectief Achterhoek opgenomen, evenals in de Achterhoek Visie 2030. Deze speerpunten zijn samengevat opgenomen in het Ruimtelijk voorstel van de Provincie Gelderland (zij bijlage).

2.3 START STUURGROEP RUIMTELIJK PERSPECTIEF ACHTERHOEK

Al deze ontwikkelingen deed de Achterhoek Board besluiten om de trajecten rond de ruimtelijke opgaven te bundelen en een Stuurgroep Ruimtelijk Perspectief Achterhoek op te richten. Deze Stuurgroep is in januari 2023 gestart. Deelnemers zijn de 8 gemeenten, het waterschap Rijn en IJssel en de provincie Gelderland.

De Stuurgroep RPA heeft drie rollen en taken:

- A. Opstelling van het ruimtelijk perspectief realiseren.
- B. Leveren van regionale input aan het provinciale proces (en andere mogelijke ruimtelijke processen). Op verzoek van de Provincie Gelderland vervult deze Stuurgroep ook de rol van Integrerende tafel. Dit houdt in dat de ruimtelijke integrerende zaken op deze tafel worden besproken, zoals bijvoorbeeld het regioarrangement, maar ook de integrale gebiedsprogrammering richting gebiedsprocessen.
- C. Een afgeleide rol van de Stuurgroep RPA is de regionale afstemming over het VLGG (Vitaal Landelijk Gebied Gelderland) om deel te nemen in het BO-VLGG-Achterhoek-Liemers onder voorzitterschap van de Provincie.

-HET RUIMTELIJK PERSPECTIEF ACHTERHOEK NU

Concluderend kunnen we zeggen dat de opgaven en ontwikkelingen voldoende beschreven en benoemd zijn evenals de noodzaak tot samenhang, prioritering en gebiedsgericht met als doel leefbaarheid (gemeenschappen), ruimtelijke kwaliteit en sterke landschappen. Het RPA zet een eerste stap in de uitwerking en concretisering daarvan op regionale schaal.

Bijlage 2. Het proces tot nu toe

Vanaf het moment dat de Achterhoek de Eo Wijersprijsvraag won - in oktober 2023 - is het proces op weg naar het RPA verder in gang gezet. Daartoe is op hoofdlijnen een vijftal stappen uitgewerkt met als beoogde looptijd een periode van twee jaar (van november 2023 tot november 2025), zie daarvoor hoofdstuk 5.

RESULTATEN EN VOORTGANG

Het opstellen van deze contourenschets is de eerste stap en beoogt om de aanwezige basis voor het RPA te vertalen, te verbreden en te verdiepen naar een 8RHKs model. Aardkundig Fundamentalisme dient daarbij als een inspiratiebron.

-BESPREKEN IN RELEVANTE GREMIA EN GEDACHTEGOED UITDRAGEN

Daartoe zijn meerdere presentaties en aansluitend het gesprek geweest in de Achterhoek Board (9 november 2023), in de Achterhoek Raad (12 december 2023) en in het College van Dijkgraaf & Heemraden (9 april 2024). En er zijn gesprekken gevoerd met oa Vitens, Natuurmonumenten, etc. De agrarische sector en toerisme en recreatie staan nog op de rol. Bovendien is op 11 maart een webinar gehouden om het gedachtegoed makkelijk toegankelijk te maken. De winnaars met het Aardkundig Fundamentalisme

worden vaak gevraagd door partijen uit het hele land om hun verhaal te komen vertellen.

Op 29 januari 2024 hebben we een lunchlezing mogen verzorgen bij de Ministeries rondom Ruimte op uitnodiging van BZK. Ook voorafgaand aan de Achterhoek Raad van 23 maart 2024 is informatie gegeven over het RPA.

Naast presentaties zijn 4 werksessies georganiseerd. De eerste met een brede ambtelijke vertegenwoordiging van gemeenten (25 januari 2024), regio/provincie (5 maart 2024) en een brede delegatie van Waterschap Rijn & IJssel (11 maart 2024). Op 18 maart 2024 is een bestuurlijke werksessie georganiseerd met de Stuurgroep RPA. De opbrengst van deze werksessies is verwerkt in deze eerste Contourenschets RPA.

Het programma Mooi NL van BZK is bezocht en er is een verbinding met het onderdeel Possible landscapes gemaakt. Daartoe wordt de Achterhoek bezocht met de Vitruviuswandeling gericht op ruimtelijke kwaliteit.

Daarnaast leggen we verbindingen met andere regionale samenwerkingen. Zo staat een deelname aan het Water+ (DPRA) themadag rond bodem en water sturend gepland op 11 april 2024, evenals een gesprek in het Kernteam van Aanpak Droogte hoe we elkaar kunnen versterken. Uiteraard zijn de 6 thematafels binnen de

Achterhoekse samenwerking goed aangehaakt (tot nu toe vooral ambtelijk). Ook contacten met het RPW, RES, etc. worden/zijn gelegd. Op 27 mei 2024 staat een bestuurlijk gesprek gepland met NLO Landschap en Natuur Achterhoek.

-UITWERKEN PARTICIPATIE, BESLUITVORMING EN COMMUNICATIE PER STAP

Het doel is om het RPA breed gedragen te laten zijn en het proces om tot een RPA te komen helpend te laten zijn om het maatschappelijk gesprek te voeren en zo tot prioriteiten en keuzes te komen. Vanuit de Achterhoekse samenwerking werken we 3O-breed. De Stuurgroep RPA

is op dit moment een overheidsstuurgroep vanwege de verantwoordelijkheden die er zijn op ruimtelijk vlak.

In het proces gaan we in stap 2, 3 en 4 3O-breed werken. Hoe we dat precies gaan doen, werken we uit per stap. Zodat anderen ook precies weten waar ze aan toe zijn. Hiertoe herorganiseren we het ambtelijke kernteam RPA met tijdelijke subgroepen.

Contourenschets

bouwstenen voor het
Ruimtelijk Perspectief Achterhoek
